Smrt radnika u fabrici “Milan Blagojević”
TRIJUMF BESTIDNOSTI I BEŠČAŠĆA

Ubistvo Dragana Amidžića Amidže
BOGATSTVO OBAVIJENO BAHATOŠĆU

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01462
9 770353 802002

VREME

broj 1501

10. oktobar 2019.

PROTEST TAKSISTA

KO NAS SVE VOZA

USAID OD AMERIČKOG NARODA

SRPSKI FILANTROPSKI FORUM

FONDACIJA ANA I VLADE DIVAC

NACIONALNI DAN DAVANJA

9. oktobar

Škola dobrih ljudi

www.dandavanja.rs

trag FONDACIJA

smart KOLEKTIV

catalyst

FORUM ZA ODGOVORNO POSLOVANJE

PRIVREDNA KOMORA SRBIJE 1857

VREME
BROJ 1501
10. oktobar 2019.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Protest taksista u Beogradu: Ko nas sve voza

09 Nuspojave: Branitelji „svega srpskog" od... svega srpskog

10 **Izbori na Kosovu: Pirova pobeda Aleksandra Vučića**

13 Novo Brdo: Istorija na oltaru politike

16 Novi izaslanik SAD za pitanje Kosova: Trampov buldožer

20 Govor mržnje: Sram te bilo, Milomire Mariću

22 **Istraživanje NSPM jesen 2019: Igra prestola i bojkota**

26 Suđenje za smrt radnika u fabrici „Milan Blagojević": Trijumf bestidnosti i beščašća

29 TV Manijak: Delirijum tremens

30 Ko je bio Dragan Amidžić Amidža: Bogatstvo obavijeno nagađanjima i bahatošću

34 Izgradnja „Moravskog koridora": Leks Behtel

36 Intervju: Nikos Statopulos

38 Reagovanje: Nerazumevanje uloge zaštitnika građana

39 Putevi oko znakova: Kako razgovarati sa zadrtima (2)

KULTURA

40 **Intervju: Dobrosav Bob Živković**

45 59. MESS, Sarajevo 2019: Začudno i strašno, kao život

48 Intervju: Predrag Finci

50 Bioskop: Džoker

SVET

52 SAD: Impičment Donalda Trampa

MOZAIK

56 Valjevo: Festival duvan čvaraka

59 Navigator: Imate jedan sat da odgovorite na moj mejl

60 Strip: Razgovor čovjeka sa svojom sjenom

62 Vreme uživanja: Leto u planini

Da Srpska lista, odnosno Kancelarija za Kosovo i Metohiju baš ništa ne prepušta slučaju, pokazalo se time što je podelila više desetina otkaza i suspenzija najbližim rođacima kandidata za poslanike u prvom redu onih iz Samostalne liberalne stranke koji su zaposleni u institucijama Republike Srbije

PIŠE: MARKO JAKŠIĆ

Savez za Srbiju je posle gotovo polugodišnje stagnacije i opadanja porastao za čak nekoliko procenata. Nema sumnje da je to posledica radikalne političke retorike i aktuelne ofanzive u vezi sa najavljenim bojkotom. Jasan i beskompromisan stav po tom pitanju ima svoje pristalice među opozicionom populacijom

PIŠE: ĐORĐE VUKADINOVIĆ

"Ja sam iskren crtač. Radim za sebe; ako je smešna knjiga, crtam dok se ja ne nasmejem, ako je horor, ne stajem dok meni nije odvratno i strašno. Kad radim, pokušavam da se igram i da odgovorim. To je izazov"

RAZGOVARA: NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

Na naslovnoj strani: **Protest taksista u Beogradu, okt. 2019.** Fotografija: **Bojan Stekić**

KO NAS SV

Zašto su se taksisti baš sad pobunili, kome to odgovara, mogu li se zaustaviti promene koje će nastupiti u prevozu zbog tehnoloških inovacija i da li išta znači reč ljudi iz Vlade Srbije

Foto: Marija Janković

Fali još da se kaže kako je sve organizovao Aleksandar Vučić da bi sišao u Nemanjinu ulicu i razrešio sve probleme. Samo – to se još nije dogodilo tokom višednevnog protesta dela taksi vozača u Beogradu.

Taksisti Beograda traže od države da sprovede zakon i da zabrani kompaniji Kar go tehnolodži da se bavi taksi prevozom. Ljudi iz Kar goa odgovaraju da se oni ni ne bave taksi prevozom i da ne učestvuju u prevozu putnika, a najavljuju do kraja ove godine još više vozila u svom sistemu i još više skupocenih limuzina. Zbog toga su stanovnici i posetioci Beograda svakog radnog dana po nekoliko sati blokirani u centru grada jer na stotine taksi vozila blokira saobraćajnice oko zgrade Vlade Srbije u Beogradu, a i cela Srbija na svim TV stanicama gleda "obračune" predstavnika taksi udruženja i predstavnika softverske kompanije Kar go i istoimenog NVO.

Tu se neumorno objašnjavaju ko to ima, a ko nema pravo da vozi ljude po Beogradu. Umešani su i ministri iz Socijalističke partije Srbije Aleksandar Antić i Branko Ružić, pomenut je brat predsednice Vlade Igor Brnabić (mada se sa tim brzo završilo), "prozivana" je Zorana Mihajlović, potpredsednica Vlade i ministarka građevinarstva i saobraćaja, pojavljivali su se različiti stručnjaci iz oblasti saobraćaja da nam objasne kako

E VOZA

ZAŠTO GOVORIŠ O ZAKONU, A MISLIŠ NA PARE: Taksisti protiv Kar goa

Kar go nije firma koja se bavi prevozom putnika...

Na kraju dana, podigla se ogromna prašina, pale su teške reči, a čini se da je malo kome jasno čemu sva ova galama i ko je tu u pravu. Analiza onoga što je rečeno, zahteva taksista i argumentacije Kar goa pokazuje da je reč, kao i u većini slučajeva, o podeli unosnog kolača i nemogućnosti da strana koja ima monopol prihvati da se i neko drugi uključio u to tržište i vidi njegove potencijale u većoj meri nego oni koji su na ulicama, "za đevrekom" (kako sami taksisti zovu svoj posao – "vrtim đevrek") decenijama unazad.

Sukob je oko podele novca, a argumentacija je u ravni sprovođenja i kršenja zakona: ni jedna ni druga strana nisu pričali "o parama", odnosno, o kolikoj je zaradi reč, nego o tome ko je veći lopov – to je ton koji je prevladao. Za to vreme, predstavnici institucija grada Beograda koji bi trebalo da osiguraju primenu zakona po kome (prema tumačenju ministarke i stručnjaka iz Ministarstva saobraćaja) Kar go radi nelegalno, stoje po strani baš kao i predstavnici MUP-a; ovi drugi bi valjda trebalo da love članove udruženja Kar go, kako vozače iz te firme nazivaju vlasnici kompanije.

Dok se u Beogradu stvar zahuktala, proteste najavljuju i u Novom Sadu.

Da li će ti protesti promeniti nešto unutar odnosa na nivou ministarstvo – gradska uprava, što direktno znači i odnose unutar SNS-a ili je ovo samo labudova pesma jedne profesije koju će tehnologija u dogledno vreme u potpunosti transformisati?

KO SU TAKSISTI I ŠTA HOĆE

Taksisti su, kao i advokati, na listi neomiljenih delatnosti u Srbiji. Ipak, iako ih "niko ne voli", niko bez njih ne može, pa u tom odnosu funkcioniše njihovo delovanje i uticaj na zajednicu. Pored toga, advokati i taksisti su slični i po tome što decenijama uspevaju da se izbore za neku vrstu privilegovanog statusa. Upravo se to dogodilo i prošle godine kada je posle »

Foto: Tanjug / Filip Krainčanić

štrajka taksista u maju 2018. Vlada odlučila da formira radnu grupu i pripremi izmene Zakona o prevozu putnika u drumskom saobraćaju. Radnu grupu je činilo više od 20 osoba iz različitih institucija i stručnjaka, kao i predstavnika udruženja koja okupljaju prevoznike.

Osnova za izmene zakona našla se u potrebi da se na striktniji način definiše šta je taksi prevoz, ko ga i na kakav način obavlja, šta su njegove obaveze i prava, te na koji način se obavlja tzv. limo-servis, odnosno, usluga iznajmljivanja luksuznih vozila za potrebe koje nisu "običan" prevoz putnika u gradu na način na koji to rade taksisti.

Očigledno je da su taksisti naišli na razumevanje ministarstva i da je zakon njih prepoznao kao jedine koji mogu da obavljaju taksi prevoz u gradovima i opštinama u Srbiji. Zakon je detaljan kada opisuje ko može da obavlja tu uslugu, kako treba da izgleda vozilo, šta od dokumentacije mora da ima svako vozilo i ko je odgovoran za sprovođenje zakona, a to su organi lokalne vlasti, odnosno komunalna policija (milicija) u Beogradu i tamo gde postoji. Stvar je toliko formalizovana da je moguće da komunalni policajac, na primer, naruči vožnju od Kar goa preko njihove aplikacije i oduzme vozilo onome ko se bavi tom delatnošću.

Takvih slučajeva je od početka primene zakona krajem prošle godine bilo sedam, što je "nateralo" taksiste da se pobune i bukvalno traže od države da primeni zakon i, zapravo, isključi aplikaciju preko koje funkcioniše Kar go sistem. Oni su poslednjih meseci pokušavali da urgiraju kod gradonačelnika i drugih gradskih službi da se zakon primeni i da se oni koji voze pod etiketom Kar goa uklone sa ulica, ali se to nije dogodilo.

Zato su oni ovih dana u štrajku i traže da institucije deluju. Ministarka Mihajlović je rekla da su njihovi zahtevi opravdani, premijerka Brnabić da je u redu da traže primenu zakona, ali da blokada grada nije način ("Komunalna policija nije kriva, gradska uprava nije kriva..."), gradska uprava i predsednik Aleksandar Vučić diskretno ćute, što je, razume se, zanimljivo, jer nema teme i događaja o kome Vučić ne govori.

Oglasio se zamenik gradonačelnika rekavši da je u redu tražiti primenu zakona i da Grad radi na tome, ali da blokiranje saobraćaja nije najbolji način, a da svako ima pravo da štrajkuje.

Zahtev štrajka je jednostavan: primenite zakon, oterajte sa ulica one koji rade nelegalno i ugasite tu aplikaciju!

DA LI SE KAR GO MAŽE NA HLEB

Pojavu neobeleženih vozila kojima možete da se prevezete u Beogradu i da za tu uslugu ne izvadite novčanik omogućila je kompanija Kar go tehnolodžis. Nju je 2015. osnovao Vuk Guberinić, po zanimanju menadžer, star 35 godina, svojevremeno registrovani preduzetnik u oblasti auto-prevoza. On je ovu kompaniju osnovao zajedno sa nekoliko osoba, a zanimljivo je da mu je partner bio izvesni preduzetnik i berzanski mešetar iz Indije Gautam Vora, koji se posle 2013. godine našao u Crnoj Gori sa svojom majkom pošto je u svojoj zemlji bio osumnjičen da je pomagao u skrivanju trostrukog ubice iz Mumbaija.

Guberinić kaže da Indijac nije osuđen, da se pojavio kao investitor i da je brzo izašao iz kompanije. Njega je nasledila njegova majka Madhavi Umesh Vora.

Početni entuzijazam iz 2015. godine kod Guberinića je brzo utihnuo jer nije mogao da sprovede ideju o pravljenu lokalnog Ubera – internet taksi servisa koji je preplavio ceo svet, ali je i u mnogim sredinama imao zabranu – pa je brzo prodao svoj softver u Bangladešu. Po Guberinićevim rečima, on je i tada nudio svoj servis taksi udruženjima i taksistima, ali od toga nije bilo neke vajde jer oni to nisu hteli da prihvate. Izgledalo je da im je bolje sa motorolom, radio-stanicom i da rade sa gotovinom.

Međutim, on nije odustajao od svoje ideje, usavršio je sa saradnicima softver i uz pomoć "tihog partnera" Bojana Stamenkovića, poznatog beogradskog ugostitelja, doveo kompaniju do toga da danas imaju 2000 aktivnih partnera/vozača koji rade kroz aplikaciju, a da je broj korisnika narastao na više od 600 hiljada.

"Mi nemamo vozače, mi iznajmljujemo tehnologiju" – tako Guberinić opisuje odnos između svoje firme koja ima softversko rešenje i onih osoba koje imaju ugovor sa Kar goom.

Nerazumevanje je nastalo na nivou definicije onoga što rade Kar go kao firma i Kar go kao udruženje građana koje u javnosti predstavlja Aleksandar Vučić – što dodatno može da unese zabunu u čitavu debatu.

Dakle, Vuk Guberinić je vlasnik preduzeća Kar go tehnolidžis, a Aleksandar Vučić je predsednik NVO Kar go, čije se postojanje temelji na subvencijama koje dobijaju od kompanije Kar go tehnolodžis. Njih dvojica se dugo poznaju i u poslu su od početka zajedno, mada, formalno, Vučić nije bio uključen u vlasništvo u kompaniji. NVO je osnovan u januaru 2019. godine kao pokušaj da se prilagode novom Zakonu: udruženje je osnovano i čine ga svi koji su koristili aplikaciju, dakle, više od 600 hiljada ljudi, kako nam kažu Guberinić i Vučić.

Foto: Marija Janković

Po njihovom tumačenju, koje izaziva različite komentare, oni ne pružaju taksi uslugu nego pružaju pomoć članovima udruženja: skinete aplikaciju, postanete član, ostavite svoje podatke sa kartice, drugi članovi udruženja vas voze po tarifi nešto niže od one u taksiju i to je to. Članovi udruženja ne razmenjuju novac – plaćanje ide preko elektronskog sistema kompanije Kar go. Sa računa kompanije Kar go dalje sedamdeset odsto vrednosti te usluge uplaćuje se članu društva koji je obavio vožnju.

"Kod nas je sve čisto, zna se gde ide svaki dinar, sve je elektronski i može da se kontroliše", kaže Guberinić.

Guberinić i Vučić kažu da je zakon i prošle godine ozakonio kartel, da je to urađeno u dogovoru ministarke i taksi udruženja i da je to protivno svim evropskim praksama zbog čega su oni podneli i krivičnu prijavu protiv ministarke Mihajlović.

"Nas nisu pozvali u radnu grupu kada su prošle godine pisali zakon, niti je iko iz Ministarstva saobraćaja hteo da odgovori na naše pozive", kaže Guberinić.

Po Guberinićevom mišljenju, bukvalno svako ko zna da vozi može da "bude taksista" i da su to pokazala brojna svetska iskustva sa različitim aplikacijama. On kaže da se tehnologija ne može zaustaviti i da će njegova kompanija u narednom periodu imati još više vozila i da će samo da raste u budućnosti. One koji "iznajmljuju tehnologiju" od Kar goa regrutuje agencija Non stop SD, kao neka vrsta agencije za ljudske resurse.

Ako je prosečna cena vožnje u taksiju ili usluge u udruženju Kar go oko 3 evra, lako je izračunati razmere posla na dnevnom ili godišnjem nivou: oko 150 hiljada evra dnevno i oko 50 miliona evra na godišnjem nivou

Kandidat treba da bude neosuđivan, da obavi lekarski pregled, a sama agencija provereva da li vozilo ispunjava estetske standarde.

Guberinić, koji je, kao i Vučić, više puta govorio da su taksi vozila neuredna, kaže da su sva vozila u njihovom sistemu prošla obavezan tehnički pregled i estetski pregled pre nego što preduzetnik može da se priključi sistemu.

"Pogledaju da li je auto čist, tako proveravaju", kaže Guberinić.

NIJE KVAKA U ČISTOĆI

Međutim, zašto se stvarno "kolju" oko ovoga i zašto, kako dani odmiču, sve u vezi sa ovim protestom taksista izgleda veoma čudno?

Vuk Guberinić je objasnio da njegova kompanija danas predstavlja jednog od najvećih prodavaca usluga na internetu sa više od 9000 transakcija dnevno u proseku. To je devet hiljada vožnji kompanije za koju se kaže da radi nelegalno, a predsednica vlade kaže da su našli "rupu u zakonu".

Kompanija je u 2018. godini prijavila profit od oko 30 hiljada evra, ali "od tada smo višestruko narasli", kaže Guberinić.

Podaci o tržištu koje ima on i koje imaju drugi učesnici u ovoj industriji prevoza putnika govore da se u Beogradu dnevno ostvari između 50 i 60 hiljada vožnji – registrovano je oko 6300 taksista, a Kar go ima 2000 aktivnih članova koji, kako u kompaniji naglašavaju, ne taksiraju, nego pružaju uslugu drugim članovima NVO Kar go.

Ako je prosečna cena vožnje u taksiju ili usluge u udruženju oko tri evra, lako je izračunati razmere posla na dnevnom ili godišnjem nivou: oko 150 hiljada evra dnevno i oko 50 miliona evra na godišnjem nivou.

"Beograd ima potencijal za više od 100 hiljada vožnji po danu", kaže Guberinić i najavljuje još veću ekspanziju svoje kompanije već u narednim mesecima.

Kako ovako može da bude siguran čovek "čiju glavu" traže na ulicama Beograda i do čega će zapravo dovesti ovaj štrajk taksista, zanimanja koje će u budućnosti nestati jer će postojati samohodna vozila ili će ljudi iznajmljivati automobile da bi se prevezli po gradu, kako to neki futurolozi predviđaju?

Ne bismo se začudili da najpre dođe do promene zakona koji će "prepoznati" ovaj vid pružanja usluge prevoza, odnosno, do legalizacije Kar goa i, u budućnosti, drugih operatora ovih usluga. Možda se dogodi da su taksisti galamom na ulici samo ubrzali ono što izgleda da je neminovno i umesto da se odbrane, predali se čarima beskontaktnog plaćanja.

"Mogu da garantujem svakom taksisti 150 hiljada dinara platu ako bude radio 60 sati nedeljno u našem sistemu", poručuje Guberinić.

Neki su već krenuli da mu se javljaju. Možda i ministarka Mihajlović lično ovoga puta. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

KARTE U PRODAJI
www.gigstix.com
oktoberfest2019.org

2019

Novosadski OKTOBERFEST

Fenster zum Oktoberfest

18 - 19. OKTOBAR

MASTER CENTAR NOVOSADSKOG SAJMA

Mesto koje okuplja ljubitelje dobre muzike i piva iz celog regiona!

PETAK 18.10.2019.

19.00	Ceremonija otvaranja pivskog bureta
19.30	Blaža i kljunovi
21.00	Atomsko sklonište
22.30	Takmičenja
23.00	Van Gogh
00.30	Bend Sanitarium prošlogodišnji pobednici Battle of the Bands
01.00	Zbogom Brus Li

SUBOTA 19.10.2019.

19.00	Bavarska muzika
19.30	Orthodox Celts
21.00	Jura Stublić i Film
22.30	Takmičenja
23.00	Dejan Petrović Big Band
00.30	Električni Orgazam

TEOFIL PANČIĆ

Branitelji "svega srpskog" od... svega srpskog

Pravi cilj moralne panike oko "uvrede zastave" je permanentno držanje društva u strahu i zaptu, večito sumnjičenje svih koji imaju kritičke primedbe na Vladara i dvorjane

Što je neko društvo demokratski zrelije, što je neka kultura samosvesnija i emancipovanija, to je manje tabua i "svetinja", i to im je slađe s preostalim se bagažom od te vrste nemilosrdno obračunavati, ne iz kakvog sadističkog poriva, nego iz puke preventivne samoodbrane: ako se, makar i u potaji, nastavi s uzgajanjem represivnih tabua u ime preživelih vrednosti i standarda, pre ili kasnije krenuće kontraofanziva onih koji imaju načelni, fundamentalni problem s ljudskom slobodom.

Odrastali smo u društvu prepunom tabua, mahom ideološke naravi. Odmenili su ih tabui "patriotske" vrste, još gori, jer su barem latentno ubilački. Koliko nam je samo otvaralo i um i srce kad bismo gledali kako se, na primer, Montipajtonovci genijalno i bespoštedno šale na račun tradicijskih, "državotvornih", klasnih i ostalih uvreženih vrednosti i svetinja konteksta u kojem su formirani: monarhije, vojske, policije, aristokratije, pompeznog maloengleskog samozadovoljstva! Na račun vlastitih državnika, vojskovođa, klasika i bardova, vascele imperijalne istorije, na račun mitskih britanskih ratnih pobeda, čak i one istorijski i moralno najnespornije – nad Hitlerom...

Čemu ovaj i ovakav uvod? Pojma nemam... Nego, sad se nešto prisećam kako sam pre godinu-dve u NHK Ivan Zajc u Rijeci gledao famoznu predstavu Olivera Frljića u kojoj glumica Nika Mišković, gola, ali s hidžabom na glavi, iz vagine vadi hrvatsku zastavu. Bilo je to bogznakako skandalozno, ponegde su izbijale žestoke demonstracije zbog te i sličnih scena, mada ne i u Rijeci, Rijeka je ozbiljan grad, u miru sa sobom i drugima. Nemam predstavu šta je toliko ljutilo *iznenagjene i uvregjene* – u čemu je problem s bezazlenim malim *orošavanjem* jedne zastave? Šta je uvredljivo i "nečisto" u tome? Kanda bi jedino dr Frojd, ako bi pregledao pacijente koji su zapadali u histeriju pred ovom scenom, imao odgovor na to pitanje.

Zašto sam se, pak, ovoga sad setio? Nemam pojma. Nego, čitam ovih dana kako se nadigla izvesna moralna panika jer je na nekom festivalu u Leskovcu, u predstavi "Pad" Kokana Mladenovića, glumac Branislav Trifunović navodno pocepao zastavu Srbije. Pa bi neki da mu sude zbog toga, jer da je počinio krivično delo protiv ugleda i simbola Republike Srbije. Neki nadobudni fiškal u izjavi za kad-kažem-novine, mrtav ozbiljan čak detaljiše i popuje: ako je glumac to uradio samovoljno onda ovo, a ako je postupao po instrukcijama reditelja onda ono... Najbizarnije od svega je što se opisan čin nije ni odigrao onako kako je o njemu (u fake news maniru) izveštavano, jer Trifunović u predstavi sa zastavom nema nikakav kontakt, nego je to jedna devojčica rašije da od nje napravi sebi haljinu... Što je, uzgred, svakako jedan od načina da od zastave napravite nešto korisno.

U vezi s tim, gle, prisećam se i kako je, tamo negde u sumrak "petooktobarske republike", taj isti Oliver Frljić u Ateljeu 212 režirao predstavu *Zoran Đinđić*, a u kojoj je igrao i taj Branislav Trifunović, a upravnik pozorišta beše taj Kokan Mladenović, a u predstavi je glumica Tamara Krcunović glumila da povraća po jednoj tkanini koja je glumila da je zastava Srbije, pa su tim povodom neke rodoljubne persone teatralno padale u nesves', ali pretnji pravnim posledicama koliko znam nije bilo, jer ipak je to bilo vreme nenarodnog režima...

Nego, vratimo se mi aktuelnom tzv. slučaju. Nije tu poenta je li Trifunović stvarno "pocepao zastavu" ili nije. Cepao – ne cepao, na isto mu dođe: najpre, on je ionako targetiran kao jedan od dežurnih "izdajnika", jedan od onih koji bi pred najgorim ološem ove zemlje imali uvek iznova polagati ispit iz patriotizma kao specifično sadističke forme "lojalnosti" poretku. Niko sa zrnom časti to neće raditi; razume se da je i Trifunović s gađenjem odbio takav "zadatak". Razume se i to da zbivanje na pozorišnoj sceni, tokom – da prostite – izvođenja umetničkog dela, ne podleže istim pravnim niti moralnim standardima kao ono u "običnoj" stvarnosti; da nije tako, svakom bi se glumcu koji igra Hamleta sudilo za ubistvo. Zašto mu se ne sudi? Zato što je Kralj zapravo živ, a to i nije baš "pravi" kralj nego građanin angažovan na poslovima i radnim zadacima pozorišnog glumca, kao što ni pištolj nije pištolj a ni zastava nije zastava, nego scenski rekvizit. Bude čoveku malo i neprijatno što mora odrasle i obrazovane ljude da obaveštava o tako notornim stvarima, ali eto.

Naposletku, jasno je da su ovde veselo neznanje, kulturna neupućenost i bahati primitivizam samo iskorišćeni kao zgodno pogonsko gorivo za pokretanje veštački izazvane moralne panike. Pravi cilj ovakvih serijskih svinjarija je permanentno držanje društva u strahu i zaptu, večito sumnjičenje svih koji imaju kritičke primedbe na Vladara i dvorjane i na (anti)sistem njihovog vladanja da su zapravo protivnici i mrzitelji svega-što-je-naše, u ovom slučaju "svega srpskog", što je jedna od najodvratnijih frazetina u opticaju, i čim uočite nekoga da je koristi za targetiranje ljudi možete slobodno smatrati da ste na delu videli preispoljnu hulju i amoralnu ništariju. A kada već ugledate preispoljnu hulju i amoralnu ništariju kako obavlja prljave denuncijantske posliće za ovaj i ovakav režim, nećete se valjda iznenaditi i zgroziti kao da ste videli govno na princezinoj cipelici? Naprotiv, sve je na svom mestu i svi su baš tamo gde treba da budu, u ulogama koje im najbolje leže. ¶

PIROVA POBEDA ALEKSANDRA VUČIĆA

Da Srpska lista, odnosno Kancelarija za Kosovo i Metohiju baš ništa ne prepušta slučaju, pokazalo se time što je podelila više desetina otkaza i suspenzija najbližim rođacima kandidata za poslanike u prvom redu onih iz Samostalne liberalne stranke koji su zaposleni u institucijama Republike Srbije. Sve to dešavalo se u sredinama južno od Ibra i, donekle, u Leposaviću. Ostatak severa Kosova se već predao. Tamo nije bilo protivnika, posebno u Kosovskoj Mitrovici gde više nema ni političkog pluralizma niti trunke demokratije; sahranjeni su zajedno sa Oliverom Ivanovićem

Za "Vreme" iz Kosovske Mitrovice

Posle parlamentarnih izbora na Kosovu mnogo toga je poznato iako još ne i konačno. Nije se desilo ništa spektakularno i uglavnom je sve ispalo kao što se očekivalo. Najbolje su prošli opoziciono Samoopredeljenje i Demokratska liga Kosova (LDK). Demokratska partija Kosova (PDK) bila je dosta blizu njih ali ne dovoljno, listi udružene Alijanse za budućnost Kosova (AAK) i Socijaldemokratske stranke (PSD) sa bivšim premijerom Ramušem Haradinajem na čelu takse nisu pomogle, a Inicijativi Bedžeta Pacolija i Alijansi za novo Kosovo (AKR) Fatmira Ljimaja izgleda da je fotografija sa jahte gde druguju sa vođama Srpske liste Goranom Rakićem i Milanom Radoičićem obezbedila ostanak ispod cenzusa. Srpska lista je pobedila ubedljivo; slabašna, satanizovana i razjedinjena srpska opozicija ostala je ispod cenzusa iako je zajedno imala dovoljno za jedan mandat.

Protekli izbori bili su vrlo značajni za demokratizaciju albanskog dela kosov-

SLAVLJENICI: Goran Rakić, gradonačelnik Severne Mitrovice (levo) i Aljbin Kurti u Prištini (gore) slave pobedu na izborima
Fotografije: Filip Krainčanić Tanjug; Visar Kryeziu /AP

skog društva. Prvi put posle rata na Kosovu, sve one partije koje su u svojim rukovodstvima imale predstavnike Oslobodilačke vojske Kosova morale su priznati da su izgubile izbore (AAK- Haradinaj); da će biti opozicija (PDK-Veselji) ili su ostale ispod cenzusa (NISMA-Ljimaj). Nijednom nakon 1999. odnosno 2001. godine i prve "vlade nacionalnog jedinstva", koju su formirale LDK, PDK i AAK nasuprot nikada većeg uticaja kosovskih Srba u skupštini u Prištini – imali su tada 22 poslanika u koaliciji "Povratak" – nije se desilo da neka od vlada bude formirana a da u njoj ne bude neko od komandanata OVK. Kako stvari stoje, ta mogućnost je ovog puta više nego očigledna.

STARI IZAZOVI PRED NOVIM LJUDIMA

Po svemu poznatom, pobednik ovih izbora i mandatar za sastavljanje nove vlade je Aljbin Kurti, lider Samoopredeljenja. Čini se izvesnim i da će vladu sastaviti sa LDK-om Ise Mustafe. Kao u slučaju svakog populiste, tako se ne može pretpostaviti kakvo će biti Kurtijevo ponašanje nakon preuzimanja vlasti. Ali, ima dosta sličnosti sa usponom Srpske napredne stranke i Aleksandra Vučića: tada su on i Tomislav Nikolić obećali poništavanje svih sporazuma vezanih za Kosovo, a Kurti sada to isto obećava da će uraditi sa Briselskim sporazumima. Takođe, pre dolaska na vlast i on je iskusio cepanje svoje stranke iako je ostao u onom ekstremnijem delu.

Pred Kurtijem su isti izazovi kao i pred prethodnim vladama, samo u možda nepovoljnijim okolnostima. On će morati da pokaže izvestan stepen fleksibilnosti prema međunarodnoj zajednici ukoliko ne želi da nastavi Haradinajevim putem laganog gubljenja podrške, koja je, što se tiče odnosa Zapada prema Kosovu, često bila bezuslovna.

Prvi izazov koji čeka Kurija jeste formiranje vlade u situaciji kad je Srpska lista jedina parlamentarna stranka kosovskih Srba, a imajući u vidu Ustavnu obavezu oko izbora ministra iz redova ovog naroda. Kada to preskoči, čeka ga primarni spoljnopolitički zadatak za nastavak svega – ukidanje taksi. Pored toga, tu je pregršt nerešenih pitanja: od dijaloga sa Srbijom (čitaj pitanja priznanja) preko neformiranja Zajednice srpskih opština, što je briselska obaveza Kosova, do posledica vrlo uspešne politike Srbije vezane za povlačenja priznanja ili blokiranja članstva u UN, Unesku, Interpolu i sličnim organizacijama. Takođe, Kurti će morati da se pozabavi i pitanjem vizne liberalizacije koja tišti baš sve na Kosovu te, posebno, očekivanjima svojih glasača sa brzo i uspešno rešava probleme nejednakosti, visoke stope nezaposlenosti, korupcije, malih plata, lošeg životnog standarda, penzija veterana OVK...

Bez obzira na to što Albanci Samoopredeljenje svrstavaju u levicu, kada se posmatra sa srpske strane, reč je o najekstremnijoj nacionalističkoj stranci na Kosovu, čije su glavne političke smernice panalbansko ujedinjenje i antisrpska retorika. Sve u svemu, ono što je moguće u doglednoj budućnosti svodi se na dva moguća scenarija. Prvi je da će mimo svega što je ranije govorio, Kurti biti taj koji će tako što će postati "umereniji", sklopiti istorijski sporazum sa Srbijom i time postaviti temelje ideje koju propagira sve vreme, a to je formiranje velike Albanije. Drugi scenarij je da će nastaviti da se drži svojih dosadašnjih rigidnih stavova i tako dovesti do toga da će nerešeni i nedefinisani status Kosova biti naša realnost narednih desetak-dvadesetak godina, a možda i duže.

USUDI SE DA NE GLASAŠ ZA SRPSKU LISTU

Pogled u "naše" dvorište dosta je sumorniji. Srpska lista je ovoga puta nadmašila samu sebe i više nego lagano stigla do 10 od 10 poslaničkih mesta rezervisanih za Srbe, osvojivši negde oko 94 odsto glasova izašlih Srba. Time je ostvarila do sada najbolji rezultat sa približno 55.000 glasova, što ovogodišnju izlaznost među kosovskim Srbima čini najvećom na svim izborima nakon 1999. godine. Tu se ne mogu ubrojati rezultati referenduma o Ustavu iz 2006. i broj glasova koalicije "Povratak" 2001. jer je tada UNMIK dozvolio glasanje raseljenim licima u centralnoj Srbiji i najveći broj glasova od tih 89.000 stigao je sa one strane Jarinja.

Ovome je prethodila sistemska i vrlo temeljna kampanja na kojoj bi i predstavnici najzatvorenijeg režima na svetu pozavideli, pa ne bi predstavljalo iznenađenje da uskoro Severna Koreja uputi svoje islednike na obuku ovde, da nauče neke metode koje će unaprediti njihovu efikasnost.

Prvo je preveden na "jedinstvenu" stranu jedan deo članova i predstavnika glavnog oponenta za osvajanje tog jednog mandata iz Samostalne liberalne stranke (SLS), kao i deo članova i funkcionera Građanske inicijative Sloboda-demokratija-pravda pokojnog Olivera Ivanovića i to više iz simboličnih nego racionalnih razloga pošto je bilo izvesno da ta opcija neće učestvovati na izborima, a ni njihov politički kapital u vidu broja birača nije bio značajan. Za to je upotrebljena i ranije uspešno korišćena politika štapa i šargarepe – ucene i targetiranje ličnih ili porodičnih slabosti uz, naravno, izvesne nagrade i koristi. To je oproban recept po kome deluju naprednjaci Aleksandra Vučića: prvo iskoriste sve ono što im serviraju službe bezbednosti, onda zadovolje određene ambicije i materijalne prohteve. Nakon ovog privlačenja »

na svoju stranu, stvora se karakterističan podaničko–vazalski odnos: svi oko Vučića postaju njegove sluge, a on može u svakom trenutku da ih ponižava jer istovremeno u potpunosti zavise od njega.

Iskreno, na izborima sa potpuno jednakim i fer uslovima predstavnici SLS, koalicije Sloboda i Partije kosovskih Srba ne bi imali velike šanse protiv Srpske liste. Međutim, to nije sprečilo vlasti u Srbiji da izvrše mobilizaciju svih državnih resursa i posebno medija za satanizaciju i demonizaciju svakog svog političkog protivnika. Otrovne strelice su svakodnevno ispaljivane na Radu Trajković, a režim nije štedeo ni Slobodana Petrovića i Nenada Rašića. Sve je poprilično podsećalo na sistemsku kampanju protiv Olivera Ivanovića koju je svojevremeno vodio njegov posthumni "prijatelj" Marko Đurić. Zbog ovakve agresivne medijska kampanje, Trajković, Petrović, Rašić i ostali bili su predodređeni za neuspeh. Dodatno su i sami tome doprineli zato što nisu izašli svi zajedno na istoj listi – njihovi rezultati pokazuju da su imali dovoljno za cenzus.

Niti je mnogo pomoglo, a više je škodilo to što je predstavnik koalicije Sloboda Nenad Rašić snimio spot na albanskom. To mu nije donelo nikakve albanske glasove, ali je odnelo srpske i dalo prostora za odlučujući salvu topovske vatre koja je sa svih strana i medija ispaljivana protiv njih. Ako oni umereni nisu imali razumevanja za ovakav potez, šta očekivati od prosečnog čitaoca tabloidnih novina i gledaoca ružičaste televizije, a takvih je na Kosovu najviše.

Da Srpska lista, odnosno Kancelarija za Kosovo i Metohiju, ni u takvim okolnostima baš ništa ne prepušta slučaju, pokazala je time što je podelila više desetina otkaza i suspenzija najbližim rođacima kandidata za poslanike, u prvom redu onih iz SLS-a, a koji su zaposleni u institucijama Republike Srbije. Ovaj oprobani metod već je korišćen protiv ljudi oko Olivera Ivanovića na lokalnim izborima 2013. i 2017. godine. Međutim, povodom ovoga niko iz opozicije u Srbiji nije reagovao i uzeo u zaštitu ove ljude. A ovako nešto će se dešavati i u ostalim delovima Srbije. Zato, kada niko nije ni pokušao da zaštiti te ljude, ne treba se čuditi da u budućnosti gotovo više niko neće smeti niti hteti da se suprotstavi naprednjačkoj mašini koja melje sve pred sobom.

ŽUDNJA ZA NORMALNIM ŽIVOTOM: Građani na kosovskim izborima
Fotografije: Filip Krainčanić /Tanjug

Sve ovo se dešavalo u sredinama južno od Ibra i, donekle, u Leposaviću. Tamo je bio glavni front. Ostatak severa Kosova se već predao. Tamo nije bilo protivnika, posebno u Kosovskoj Mitrovici gde više nema ni političkog pluralizam niti trunke demokratije; sahranjeni su zajedno sa Oliverom Ivanovićem. Na sve to usledila je i kratka izborna kampanja u kojoj je svuda bila "jedino Srpska", dok su ostale političke opcije mogle da se pojave samo na medijima vrlo skromnog dosega na ogroman deo stanovništva na Kosovu. U danu glasanja nije bilo ničeg novog: kolektivno glasanje sa direktorima i rukovodiocima, celodnevna telefonska pozivanja onih koji nisu glasali, zloupotrebe ćerke firme Mts d.o.o za slanje kolektivnih poruka sa pozivom za glasanje, glasanja davno umrlih... U svemu ovome držanje međunarodne zajednice ostalo je vrlo rezervisano i čudno. Srpska lista je i njihovo neželjeno dete nastalo u cilju integracije severa Kosova u ostatak, pa ga se ni danas u potpunosti ne odriču. Ili ne znaju šta sa njime da rade.

A POBEDA PIROVA

Vučićeva proslava pobede od 10:0 ne zaslužuje poseban osvrt. Ovoga puta nije bila baš potpuna jer je nedostajao poziv preko interfona i skandiranje "Aco Srbine, Aco Srbine". I čini se da nije bila pompezna, kao što nije ni predsednikovo obraćanje bilo euforično i pored "istorijskog uspeha". Verovatno zato što je već po zatvaranju birališta bilo poznato da će Kurti biti pobednik. A on uporno najavljuje da će u vladi biti Srba sa Kosova, ali ne onih iz Srpske liste. Možda zato što će pobeda sa 97 odsto osvojenih srpskih glasova u Kosovskoj Mitrovici biti Pirova?

Iako deluje neverovatno, ima nečega pozitivnog u ovom "jedinstvenom" jednoumlju i apsolutnoj pobedi podružnice SNS-a za Kosovo, Srpske liste. Snosiće odgovornost za sve loše što se bude dešavalo. A dešavaće se. Nastaviće se tihi egzodus Srba južno i severno od Ibra, Srbi će i dalje gubiti ona prava koja su im na Kosovu data Ahtisarijevim planom, postojaće opasnost od povratka etničkih tenzija... Međutim, neće biti nikog drugog koga će Vučić, Đurić i ostala klika moći da nazovu "izdajnikom", "plaćenim" ili "iznajmljenim Srbinom", odgovorim za ono što inače on i njegovi sledbenici rade.

Bitka za demokratiju i različitost među Srbima na Kosovu je izgubljena. Oni su na ovim izborima definitivno potvrdili da su objekat razgovora koji slede, i da će im sva buduća rešenja biti oktroisana od strane Beograda. U potpunosti su izgubili mogućnost da se u dijalog uključe kao zainteresovana strana iako je u pitanju njihova budućnost. Mnoštvo je razloga koji su do toga doveli. Ključna su ubistva – Oliverovo i ubistvo dostojanstva i nade u gotovo svakom pojedincu. ¶

MARKO JAKŠIĆ

Foto: Marija Janković

Foto: Marija Janković

Istorija na oltaru politike

Ko je izgradio tvrđavu Novo Brdo? Srpski srednjovekovni vladari ili njihovi prethodnici? Da li su temelji postavljeni na ugašenom vulkanu iz doba Vizantije, rimske Dardanije ili Ilirije, ili pak nekih drugih vladavina? Da li su ostaci najvećeg od 13 popisanih hramova katolički ili pravoslavni? Nesuglasice oko odgovora na ova pitanja obeležile su deo kampanje prevremenih parlamentarnih izbora na Kosovu, održanih u nedelju, i zaustavila obnovu spomenika koju je sprovodila beogradska kompanija "Koto"

Dvadeset kilometara istočno od Prištine, u Pomoravlju, koje Albanci nazivaju Lugina e Anamoraves, na nadmorskoj visini od 1124 metra, osam srednjovekovnih kula-utvrđenja svedoči o bogatstvu jednog od najvažnijih gradova Balkana u srednjem veku, velikog rudarskog centra Evrope koji je na vrhuncu svog razvoja proizvodio 50 odsto potreba srebra na Kontinentu. Bio je to kosmopolitski grad, dostizao 10.000 stanovnika, na raskrsnici puteva karavana, čiji se zlatni vek okončao nakon austrijsko-turskog rata i konačnog pada pod Otomansko carstvo, u 17. veku.

Zbog takvog značaja, Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, kulturu i nauku (UNESCO) 2004. godine izabrala je tu tvrđavu, zajedno sa više od 70 drugih lokacija oštećenih u ratu na Kosovu, za restauraciju o trošku Evropske unije i raspisala tender za odabir izvođača, na osnovu idejnog projekta dubrovačke firme Omega inženjering. Na tenderu je posao dobila firma "Koto".

ČIJE JE BRDO

"Doskoro takva pitanja se nisu ni postavljala. Ono što je za mene važno, to je da se sačuva", tvrdi Kemal Novoberdale, diplomirani filozof od 68 godina, rođen na Novom Brdu, bivši direktor zdravstva u opštini, koji je otvorio kafe u podnožju tvrđave, u nadi da će obnovu spomenika pratiti dolazak većeg broja posetilaca. Slaviša Janković, Srbin koji živi u blizini, rođen je u obližnjem selu Vlašce i deveto je koleno koje živi na Kosovu. Ovaj bivši policajac, sada pčelar, kojeg Albanci poštuju jer je pomagao komšije tokom rata 1999. pak smatra da "tvrđava pripada svima", ali ne prihvata negiranje da je tvrđava izgrađena za vreme srpskih kraljeva koji su tada vladali, kao ni negiranje toga da je crkva pravoslavna: "Živimo u dobrim odnosima sa Albancima u ovom delu Kosova gde je rat ostavio relativno malo rana, ali njihovi političari žele da se zaboravi da je srpska država ikada ovde bila prisutna, i tako nas provociraju", kaže Janković.

»

Naime, na sajtu Ministarstva kulture Kosova, nakon završetka radova obnove koji su trajali dve godine, osvanuo je opis bivšeg grada Novo Brdo. Naziva se "Artana" (od albanskog naziva "zlato"). Piše da je romanskog stila, da datira iz srednjeg veka i da je na nalazištu i katolička katedrala koju su podigli Dubrovčani (tadašnja Ragusa), na temeljima male starije crkve. Srednjovekovna srpska država se ne pominje.

U maju ove godine, predstavnici kosovskog Ministarstva kulture postavili su zastavu Kosova na tvrđavu. Zatim je u avgustu organizovana katolička misa na ostacima katedrale.

"Takva provokacija izaziva nepotrebne tenzije, a u ovom delu Kosova ima vrlo malo incidenata. Većinsko stanovništvo je srpsko, 65 odsto od 10.000 stanovnika, a 30 odsto su Albanci i drugi (Romi i Turci), koji zajedno žive na prilično miran način. Pitanje Novog Brda pretvorilo se u predizbornu temu na bazi političkog programa kako bi se izbrisala vladavina Srba i ponovo napisala istorija bez naučnih argumenata", smatra zapadni diplomata stacioniran u Prištini, koji želi da ostane neimenovan.

"Sramotno je da se na ovaj način umeša politika", smatra sa uzbuđenjem srpski arheolog Marko Popović, specijalizovan za srednji vek, čovek koji je posvetio veliki deo svojih istraživanja nalazištu, a 2018. godine objavio knjigu "Crkva Svetog Nikole, katedrala Novog Brda", u izdanju Republičkog zavoda za zaštitu spomenika. Kako tvrdi, zahvalan je Generalnom sekretaru predsednika Srbije Nikoli Selakoviću što je obezbedio sredstva. "Bila je sinagoga, džamije i dve katoličke crkve, ali niže od katedrale: jedna se zvala Sveti Nikola, posećivali su je Dubrovčani koji su obezbeđivali gotovu celu trgovinu ruda između Novog Brda i Evrope, a druga Santa Marija in Novomonte, zvana 'Saška', koju su posećivali Sasi, rudari. U knjizi 'Novo brdo', u izdanju Zavoda za zaštitu spomenika Srbije iz 2004. godine, kao i u radovima Desanke Kovačević iz šezdesetih godina posvećenim rudnicima zlata i srebra Balkana, objašnjava se da se u 14. veku stalo sa eksploatacijom rudnika na Zapadu, te su Sasi, kao poznati stručnjaci, došli u Bosnu i Srbiju da podele svoje znanje i razviju rudnike, i to na poziv tadašnjih vladara, naime, kralja Milutina."

Isti autori, kao i strani, na primer, profesor istorije na Kembridžu Noel Malkolm, u delu "Kratka istorija Kosova", pominju rukopis sa Zakonom o rudnicima despota Stefana Lazarevića, navode da je Novo Brdo kao grad imao sopstveni Statut koji je predviđao slobodu vere, ravnopravnost stanovnika, sopstvene sudove, kovnicu i organe vlasti u kojima su bili predstavljeni Srbi, Albanci, Sasi, Dubrovčani, Mlečani, Grci, Jevreji i drugi narodi. Francuski putnik Bertrandon de la Broker zapisuje 1433. godine da prihodi Novog Brda donose više od 200.000 dukata godišnje srpskom despotu Đurađu Brankoviću, zahvaljujući tome što srebro sadrži i zlato.

NEMA LOGIKE

Imajući ova saznanja u vidu, iako nema zapisa koji bi odgovorili na pitanja iz koje vladavine su prvi temelji utvrđenja i da li je katedrala katolička ili pravoslavna, za Zorana M. Jovanovića, koji proučava istoriju Katoličke crkve na području Kosova, uživa poverenje Beogradske nadbiskupije, a nedavno je primljen kod pape Franje, "nemoguće je da crkva sa najvećim dimenzijama na tom području bude rimokatolička, jer, u doba kad je crkva podignuta, Novo Brdo je bilo pod vlašću srpskih monarha": "Pritom, Dubrovčani su bili jedan od stubova rimokatolicizma na Balkanu, ali njihov natpastir je stolovao u Dubrovniku, tako da nije moguće da katolici u novobrdskom regionu imaju katedralu tada, jer su bili pod jurisdikcijom Kotorske dijeceze, a pravo je povremeno pokušalo da preuzme Barska", smatra on, i zaključuje: "Ovi incidenti su nespretni pokušaj da se pogoršaju odnosi između pravoslavaca i katolika dok je u toku zbližavanje odnosa i poseta pape Franje Beogradu na vidiku."

"U srednjem veku nisu postojale nacije, bespotrebno se sve preselilo na teren politike, umesto da naučnici nastave da rade i, na primer, utvrde ko je podigao prve temelje tvrđave", smatra Enver Redža, direktor Prištinskog instituta za arheologiju, koji je sarađivao na obnovi tvrđave kao predstavnik kosovske strane, i ocenjuje da se radilo timski, u slozi.

Kontekst se dodatno zakomplikovao jer su se samo dve godine nakon završetka radova na restauraciji tvrđave, koje je izvela beogradska kompanija "Koto", prošle zime pojavile pukotine na novim fasadama tvrđave, što je oživelo kontroverze. "Koto" je kompanija specijalizovana za restauraciju spomenika kulture, pa je, kažu, po tom osnovu dobila da radi i poslove restauracije stepeništa na Beogradskoj tvrđavi, Spomenika zahvalnosti Francuskoj, Muzeja Železničke stanice, Pobednika... Spremna je da izvrši popravku o svom trošku. Međutim, u septembru je Ministarstvo kulture Koso-

LOKALITET I OKOLINA:
Novo Brdo na Kosovu
Foto: Marija Janković

va zabranilo dalje radove sa obrazloženjem da se tvrđava uništava uklanjanjem otpalih delova nove fasade bagerom. Prema navodima medija, a potvrđeno je iz izvora "Vremena", Osnovnom tužilaštvu u Gnjilanu podneta je krivična prijava protiv Srđana Đorđevića iz Novog Brda kao "supervizora projekta revitalizacije", sa argumentom da je počinio krivično delo "oštećenja, uništenja i neovlašćenog uklanjanja zaštićenih spomenika ili predmeta iz Republike Kosovo", kao i protiv preduzeća "Koto". U firmi "Koto" tvrde da nisu dobili prijavu. Takođe je oduzeta nadležnost prištinskom Institutu za arheologiju i data Institutu za zaštitu spomenika kulture, na čije je čelo postavljen Ismet Harulahu. Poznavaoci prilika u Prištini tvrde da nije nikakav stručnjak, ali misli da će brisanjem prisustva Srba na ovim prostorima dobiti političke poene.

"Naš stav je da je rok garancije istekao, ali hoćemo da nastavimo", kaže arhitekta Slobodan Radovanović, koji je pratio radove sve vreme. Vlasniku "Kotoa" Zlatanu Tomiću ovo je posebno važno jer je rodom sa Kosova. Enver Redža se slaže da radovi treba da se nastave, a saglasni su i Unesko i Evropska unija, koja je u radove već uložila nekoliko miliona evra. "Inicijalni projekat dubrovačke firme čiji smo mi izvođač radova nije predvideo problem temperatura na visini od 1100 metara. Zahtevali su neodgovarajuće vezivo na fasadama i ujedno odbijali ugradnju metalnih ankera", navodi Slobodan Radovanović.

"Mi smo to prihvatili da bi nam zauzvrat odobrili da radimo iskopavanje unutrašnjeg dela tvrđave", priznaje Marko Popović, koji je bio deo tima firme "Koto": "Polovina angažovanih radnika bili su Srbi, a druga polovina Albanci. Atmosfera je bila odlična, samo da se nastave radovi", kaže Kemal Novoberdale, gazda kafea Kastel.

BORBA ZA TERITORIJU

Kao i drugi napori međunarodne zajednice da obnove baštinu i rade na tome da je stanovništvo smatra kao zajedničko dobro, i ovaj projekat zavisi od bitke za identitet i teritoriju.

"Ima malih pomaka u suživotu Albanaca i Srba, organizuju se zajednički obilasci i upoznavanje baštine, ali sve je sporo i na nivou osnovnog upoznavanja", kaže jedna zaposlena u međunarodnoj organizaciji, koja radi na projektima u oblasti kulture, a želi da ostane neimenovana: "Kada odu nazad u svoje sredine, niko ih ne ohrabruje da nastave u istom pravcu. Škole su odvojene, ne uče jezik jedni drugih, ne insistira se na tome da se nekad živelo zajedno", dodaje ona. Tako je u mestu Bostane u opštini Novo Brdo, u kome žive Srbi i Romi, u porti crkve na Krstovdan održana manifestacija "Novo Brdo, zlatni grad", tokom koje je slavljena "veličanstvenost predaka", organizovana škola streličarstva, bacanja sekire i ostalih srednjovekovnih viteških veština. Arhimandrit Ilarion, iguman obližnjeg manastira Draganac, otvorio je manifestaciju i u besedi rekao "da nas vera uči da posle stradanja sledi vaskrsenje". Nije pomenuto da je Novo Brdo u jeku svog sjaja bio kosmopolitski grad, niti su pozvani pripadnici drugih naroda na manifestaciju.

Da li će brzo doći druga vremena kada će drevno kamenje nagomilano u podnožju oštećenih fasada tvrđave naći svoje mesto? Firma "Koto" je navela da je u unutrašnjosti tvrđave otkrivena palata, crkva sa ostacima fresaka, trg, ulice, toplo kupatilo, dve cisterne sa upojnim bunarima i ostaci spoljnog bedema. To su svakako aduti koji bi mogli da doprinesu razvoju turizma i boljim prihodima, i te kako potrebnim na teritoriji najsiromašnije zemlje Evrope, gde je domaći bruto proizvod manji od 3200 evra po stanovniku. ¶

MILICA ĆUBRILO FILIPOVIĆ

Trampov buldožer

Američkog ambasadora u Berlinu Ričarda Grenela nemački mediji opisuju kao čoveka koji se ponaša jednako neotesano, bahato, neuko i neprimereno kao njegov šef Donald Tramp. Nemački političari zameraju mu "manire komesara okupacione sile". Grenel otvoreno podržava ekstremno desničarske pokrete u Nemačkoj i Evropi, meša se u nemačku unutrašnju politiku, vrši pritisak na nemačku vladu. Ambasador na očitom zadatku da podriva Evropu sada bi trebalo da ugasi jedno od gorućih evropskih žarišta – Kosovo

Za "Vreme" iz Bona

"Pišem Vam kako bih Vas obavestio da sam homoseksualac, ali da uprkos tome ostajem hrišćanin", stoji u pismu koje je 1999. roditeljima poslao Ričard Alen Grenel. Bila je to godina koja je njegovog imenjaka Holbruka iznedrila kao zvezdu američke diplomatije, kao grubijana koji jedini ume da razgovara sa Slobodanom Miloševićem i iza čijih reči, ako treba, dolaze bombe.

Dvadeset godina kasnije čuju se poređenja dvojice Ričarda. Jedan je pokojni, a drugi se deklariše kao homoseksualac. Pismo roditeljima, verovatno najteže koje je ikada napisao, sada je samo davna uspomena.

Foto: Justin Stumberg

MAMIN DEČAK

Grenel (53) je rastao u predgrađu Grand Rapidsa, Mičigen, između Velikih jezera. Roditelji su bili misionari Crkve Božije, jedne verzije pentekostalizma. Sebe će kasnije opisati kao "maminog dečaka".

Život između Biblije, seksualne orijentacije i nezajažljive ambicije odveo je Grenela u špagu kakva se retko viđa čak i u perverznim vrletima vašingtonske politike. Kako sam kaže, oduvek je bio hardkor republikanac. Prvo sećanje na politiku mu je kada ga je otac kao osmogodišnjaka poveo da ubaci glasački listić za Džeralda Forda, 38. predsednika Amerike, koji je odrastao u istom gradu kao i Grenel.

Još 1995. ga je "Vašington post" u opširnom portretu opisao kao republikanskog "*party animal*" – predvodnika garde mladih konzervativaca koji žive za politiku i samo o njoj pričaju čak i kada na žurci stoje sa flašom piva u ruci. Bio je to početak meteorskog uspona Ričarda Grenela koji nije prikočila ni gadna Hodžkinsova bolest limfnog sistema. Grenel se 2013. protiv nje izborio jakim hemoterapijama.

ČOVEK OD POVERENJA

Možda ga je to što je gej uvek gonilo da bude radikalniji od drugih, da pliva u onom republikanskom miljeu u kojem između Novog zaveta i berzanskog izveštaja ne sme stati ni list papira. To nikad nije bilo lako. Zabolelo ga je kad su ga uklonili iz tima Mita Romnija koji se 2012. kandidovao protiv Baraka Obame. Homoseksualac u redovima republikanaca nije bio dobra poruka za konzervativne birače.

Grenel je ipak isplivao. Prethodno je osam godina bio glasnogovornik predstavništva SAD pri Ujedinjenim nacijama. Epizoda sa Romnijem bila je jedna od mnogih u kojima je, preko svoje konsultantske kuće, pomagao kampanje republikanaca. Znao je bolje od drugih da se probije kroz medije, bio je i plaćeni komentator "Foks njuza", televizije sa kojom se budi i leže predsednik Donald Tramp.

Kažu da Grenel kod Trampa može da uđe bez kucanja. Kažu da Tramp, čovek gumenih principa, jedino ceni bezuslovnu lojalnost. I još kažu da je Grenel čovek od najvećeg poverenja – podržao je Trampa još kada je njegova kandidatura za predsednika izazivala podsmehe u oba tabora američke politike.

Balkan više nije bure baruta, ali je još uvek dovoljno težak teren da Tramp tu pošalje jednog od svojih najvećih udarnika. Da li, dakle, Ričard Alen Grenel može da lupi šakom o sto dovoljno jako da Beograd i Prištinu konačno privoli da potpišu famozni papir?

LOŠ POLICAJAC

Poznavaoce prilika zatekla je vest od prošle sedmice da je američki predsednik predložio upravo ambasadora SAD u Berlinu Ričarda Grenela za specijalnog izaslanika u pregovorima Srbije i Kosova. Imenovanje treba da potvrdi Senat gde republikanci imaju većinu.

Nije jedini razlog za čuđenje činjenica da se Grenel nikada nije bavio Balkanom. Cinik bi rekao da je jedina veza sa Balkanom pas kojeg je imao, a koji je bio mešanac labradora i dalmatinca.

Nikome nije sasvim jasno otkud sad novi američki posrednik između Beograda i Prištine samo nekoliko sedmica nakon što je Stejt department imenovao zamenika pomoćnika državnog sekretara Metjua Palmera za izaslanika za Zapadni Balkan, čiji je prioritet trebalo da bude upravo kosovsko pitanje.

Neki smatraju da bi pitomi srpski zet Palmer i razbijač Grenel mogli da odigraju uloge dobrog i lošeg policajca. Drugi misle da Tramp nema poverenje u Stejt department pa hoće svog čoveka u rovu.

"Gospodin Grenel ima viši rang od Palmera iz dva razloga – on je ambasador i ima direktne veze sa Belom kućom", rekao je Danijel Server, profesor na Univerzitetu "Džon Hopkins". "Palmer mora da odluči da li to ima smisla i ne bi me iznenadilo da odluči da je to ispod njegovog dostojanstva i da ode", ocenio je Server za Glas Amerike.

Profesor Server je uveren kako Bela kuća hoće da oživi ideju podele Kosova koja je, kako kaže, "umrla prirodnom smrću".

PODGREVANJE RAZGRANIČENJA

Čitave analize o tobožnjoj sklonosti Trampove administracije "razgraničenju" potiču iz nekoliko rečenica koje je prošlog avgusta izgovorio nedavno smenjeni Trampov savetnik za nacionalnu bezbednost Džon Bolton: "Američka politika je da ako dve strane mogu da se o tome međusobno dogovore i postignu sporazum, mi ne isključujemo teritorijalne korekcije. Zaista nije na nama da to kažemo", rekao je Bolton na pitanje koje je neočekivano stiglo na konferenciji za novinare prilikom posete Kijevu.

Ričarda Grenela bije glas da je veoma blizak Džonu Boltonu, ali je očito još bliži Trampu. Nakon što je Bolton ražalovan, pominjalo se da bi Grenel mogao u njegovu fotelju. Umesto toga je, uz već dovoljno važno ambasadorsko mesto u Berlinu, dobio vruć kosovski krompir.

"Grenel dolazi baš iz Trampovog sveta, politički republikanac, čak se može reći da je ekstremno desno. To je znak da »

IZASLANIK SAD ZA BALKAN: Metju Palmer
Foto: Dimitrije Goll/ Tanjug

Tramp hoće rezultat pa postavlja osobu u koju ima potpuno poverenje", kaže za "Vreme" Florijan Biber, profesor Univerziteta u Gracu i dobar poznavalac Balkana.

Međutim, Biber dovodi u pitanje da li je Grenel prava osoba za ovaj posao. Sa svojim predsednikom deli sklonost rafalnoj paljbi preko Tvitera i uspeo je da iznervira čitav nemački establišment i pre nego što je zvanično došao na ambasadorsko mesto. I sada bi upravo on u Berlinu trebalo da ubedi Nemce kako prekrajanje granica i nije tako loše rešenje.

"Grenelovo dosadašnje ponašanje nije ohrabrujuće za diplomatski posao koji zahteva nalaženje saveza. Jer spor Srbije i Kosova zahteva širi međunarodni savez – ne može se prelomiti samo zato što Sjedinjene Države to hoće. Grenel nema kapacitet da gradi takve konsenzuse", uveren je Biber.

MANIR KOMESARA OKUPACIONE SILE

Na vrstu direktnog bezobrazluka koju gaji Grenel nisu navikli čak ni u Nemačkoj, zemlji koja još uvek mora – ili želi – da bude baza za desetine hiljada američkih vojnika.

Prvo je rekao kako dolazi u Evropu da podrži desničarske partije. Onda je terao Nemce da batale izgradnju gasovoda Severni tok 2 i umesto toga im ponudio američki tečni gas. Naredbodavno je poručio da nemačke firme ne smeju da rade sa Iranom jer je Vašington uveo sankcije Teheranu. Direktno je pretio da će američke tajne službe prekinuti saradnju sa Nemcima ako smesta ne isključe kineski Huavej iz poslova sa građenjem 5G mreže.

"Vidim sebe više kao člana štaba (Donalda Trampa), a ne toliko kao ambasadora", rekao je Grenel za radio Dojčlandfunk po dolasku u Berlin prošlog aprila. Nemci, dodao je Grenel, "treba da me vide kao nekoga ko će da zasuče rukave, sačini listu zadataka i da ih onda odrađuje tačku po tačku".

U političkom Berlinu, gde se dugačak jezik retko broji u vrline, ovakvo ponašanje je ličilo na sve, samo ne na ambasadora. Mediji su Grenela prozvali Trampovim "provokatorom" i "čovekom za grube radove".

Serija kontroverzi naterala je čak i veterana nemačkih liberala i prijatelja Amerike Volfganga Kubickog da traži da se Grenel najuri iz zemlje. "Kada se jedan američki diplomata odnosi kao visoki komesar okupacione sile, on mora iskusiti da naša tolerancija ima i granice", rekao je Kubicki u martu ove godine.

Nedeljnik "Špigel" na osnovu razgovora sa tridesetak poznanika – sam Grenel nije hteo da priča sa njima jer tvrdi da stalno lažu o Americi – portretiše narcisoidnu osobu divovske taštine, ali i čoveka čiji nastup nije u skladu sa nesigurnošću koju ponekad ispoljava. Navodno, posle nastupa u medijima zove ljude od poverenja i plašljivo pita kakav je bio. "Špigel" još piše da ga svi, a posebno kancelarka Angela Merkel, zaobilaze u širokom luku.

MANJAK ISKUSTVA

Svakome ko se razume u balkanske prilike nemačko iščuđavanje – kako to da jedan ambasador daje političke izjave? – mora izmamiti cinični osmeh. Nedavno je "Vreme" analizu o ponašanju ruskog i američkog emisara u Srbiji naslovilo sa "Ambasadorska vremena". Na Kosovu se dobro zna šta je Kvinta – grupa pet zapadnih ambasadora koja aminuje svaku bitniju odluku.

Da li je to teren na kojem će Ričard Grenel biti kao riba u vodi kao nekada Holbruk? "Holbruk je ipak bio iskusan diplomata, iako se kao osoba nije ponašao diplomatski i imao je mandat da se ne ponaša diplomatski. Ali imao je znanje koje Grenel nema – Grenel ne dolazi iz te škole Stejt departmenta", smatra Florijan Biber.

"Drugo, nema nekog Miloševića danas – Holbruk je iza sebe imao svu političku težinu Amerike kao i vojsku, a toga sigurno nema sada", dodaje profesor iz Graca.

REŠENJE ODMAH

Vremenski okvir je delikatan. Moglo bi da potraje nekoliko meseci dok lider Samoopredeljenja i verovatno budući premijer Kosova Aljbin Kurti ne sastavi vladu. Onda će se već približiti izbori u Srbiji, uz opšte uverenje da Aleksandru Vučiću ne pada na pamet da išta sa Prištinom potpisuje pre izbora. A već početkom novembra sledeće godine su predsednički izbori u Americi.

Pesak polako curi, pa će Grenel verovatno pokušati da kao sprinter dobije trku za koju živaca nisu imali ni mnogi maratonci. Ako se u Belu kuću useli demokrata, Grenel će odmah morati da spakuje kofere.

Njegovom šefu uspeh treba što pre. U komplikovanom mozaiku bi tako pitanje Kosova moglo da dobije neslućenu važnost. Jer Donald Tramp, prvi američki predsednik koji je kročio na tle Severne Koreje i rukovao se sa Kimom Džong Unom, spoljnu politiku razume kao unutrašnji marketing. Kako bi zgodno bilo da u izbornoj godini primi, recimo, Tačija i Vučića, i kaže: evo, ja sam za čas rešio ono što klan Klintonovih nije mogao decenijama.

"Trampu je samo važno da se rukuje sa njima na travnjaku pred Belom kućom", kaže Florijan Biber. Profesor smatra da je Tramp čak spreman da u tom pogledu izboksuje i nekakav falični sporazum, samo ako može ubrzo. "Čak i ako dođe do nekog pseudodogovora koji Tramp može da proda kao uspeh, to neće ništa zaista rešiti."

Najpoštenije je reći da niko ne zna šta će Tramp došapnuti Grenelu, kakvom rešenju da teži. Kosovo je za Amerikan-

ĆORSOKAK: A. Vučić, F. Mogerini i H. Tači
Foto: FoNET

Vlada uverenje da briselski papirni tigar više ništa ne može da uradi. Famozna šargarepa u vidu članstva u Evropskoj uniji toliko je daleko da se više ne vidi, posebno otkako je francuski predsednik Emanuel Makron jasno rekao da korenite i neizvesne reforme EU dolaze pre proširenja

ce nezavisno, da, ali u kojim granicama? Da li se radi o prekrajanju koje obuhvata par sela oko administrativne linije ili razmeni Sever Kosova za takozvanu Preševsku dolinu?

Mnogi bi se složili sa poslanicom nemačke levice Sevim Dagdelen koja je o američkoj otvorenosti prema "razgraničenju" za "Dojče vele" rekla: "Koliko god da je rešenje (između Srbije i Kosova) 'kreativno' i 'fleksibilno', baza Bondstil na 386 hektara ne sme da im se dira."

NEMOĆ EVROPSKE UNIJE

U računici ima još nekoliko nepoznanica. Veliki povratak američke diplomatije oličen u dvojcu Grenel-Palmer još čeka na ruski odgovor. Iz Beograda je već najavljeno da za stolom gde sede Amerikanci moraju biti i Rusi.

Druga nepoznanica je da li će se i u kojoj formi nastaviti posredovanje Evropske komisije. Završena je nevesela epizoda u kojoj je bivša visoka predstavnica EU Federika Mogerini očajnički pokušavala da isposluje nekakav sporazum, nailazeći na blokade Beograda i, još češće, Prištine. Iscrpljujući sastanci vodili su u ćorsokak i jedini vidljivi rezultat bili su sve veći podočnjaci Italijanke.

Ona je potpuno podbacila u pokušaju da mrdne dalje od Briselskih sporazuma, kojima je dirigovala još baronesa Ešton, prethodna visoka predstavnica EU.

Od Vašingtona pa sve do Balkana vlada uverenje da briselski papirni tigar tu više ništa ne može da uradi, ako je ikada uopšte i mogao. Famozna šargarepa u vidu članstva u Evropskoj uniji toliko je daleko da se više ne vidi, posebno otkako je francuski predsednik Emanuel Makron jasno rekao da korenite i neizvesne reforme EU dolaze pre proširenja.

U tom pogledu je zanimljiv trzaj novog visokog predstavnika Žozepa Borela, koji je u ponedeljak nazvao kosovsko pitanje "prioritetom". "Jedna stvar je jasna: Kosovo i Srbija moraju da postignu sporazum. To je važno. Uradiću sve što mogu kako bih ispunio ovaj prioritet", rekao je Borel.

Ovaj Katalonac i zagriženi protivnik secesionizma dodao je da bez priznanja Kine, Indije i Rusije "Kosovo neće biti država".

SPORAZUM NA BRZAKA

Kako stoje stvari pokazuje i to što su i iz Prištine i Beograda, zlu ne trebalo, požurili da se oduševe imenovanjem Grenela. Vučić je rekao da je to "ozbiljan i odgovoran čovek" i telefonom razgovarao sa njim. Na smenu su se oduševljavali Tači i Haradinaj koji su se ove godine u Berlinu već videli sa Grenelom.

Moguće da su ova dvojica ljudi kosovske jučerašnjice i da je došlo vreme Aljbina Kurtija. On je umeo da kritikuje diktat Amerike, da odbija svaki razgovor sa Beogradom i zaziva Veliku Albaniju, ali će, prema najavama, ubrzo ukinuti drakonske carine na srpsku robu. Kako kaže Biber, Kurti uopšte ne mora da bude loša vest za Amerikance – jer bi dogovor sa njegovim pečatom mogao zaista da dobije i podršku naroda.

Možda karte za dogovor Beograda i Prištine nikada nisu bile bolje podeljene. Možda je Tramp sa Grenelom povukao keca na desetku. Ako se dogovor izboksuje na brzaka, a Tramp osvoji još jedan mandat – trebaće mu novi državni sekretar. Svet će još čuti za Ričarda Grenela. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Sram te bilo, Milomire Mariću

Šala je, dakle, reći da ti Tači i Haradinaj naređuju? Šala je reći da nemaš pravo da sudiš o nečijem moralu pošto imaš sumnjivo prezime? Šala je kad slažeš da profesor narodne religije Srba predaje albanski jezik? Duhovito je zaista, evo, smejemo se naglas

Ako jednog dana Srbija postane normalna zemlja, Milomir Marić ostaće – između ostalog – poznat i po tome što je široj javnosti otkrio profesora Danijela Sinanija. Iako poznat u stručnim krugovima, iako zaslužan za činjenicu da su slave, kolo i pevanje uz gusle uvrštene u UNESCO listu nematerijalne kulturne baštine; iako se kao profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu bavi narodnom religijom Srba i antropologijom religije – iako je, dakle, ozbiljan čovek i naučnik, za Sinanija se jednostavno nije dovoljno znalo. Čak ni pošto se pojavio kao gost u Utisku nedelje, nije mu bila garantovana medijska slava: smiren ton kojim govori, jasni argumenti kojima je prstom upro u aktuelnu državnu i gradsku vlast, pali su nekako u senku ozbiljne političke teme.

RETORIKA...

No, kada je Milomir Marić u jutarnjem programu televizije Hepi izgovorio gomilu skarednih stvari na njegov račun, profesor Sinani (sasvim nevoljno) postao je prava zvezda – njegovim se slučajem već sedam dana bave grupe univerzitetskih profesora, nevladine organizacije, medijski eksperti, političke stranke. Svi su oni upozorili na opasnost od govora mržnje i diskriminacije, konstatovali kako nas je mržnja i dovela u bezdan u kojem se nalazimo, kako je to užasno i strašno, itd.

I zaista jeste. Jer, neopisivo je i nezamislivo bilo kome reći da ima "sumnjivo prezime", da "predaje roke mandoljine", da on ne može da bude moralni sudija jer bi "Tači i Haradinaj Srbina koji bi to pokušali streljali", pa se i zapitao "šta su mu rekli" kosovski predsednik i premijer.

Slučaj je još svež, pa će se tek videti koja će institucija i kako da reaguje, ali je sva prilika da će ovaj put medijska buka uroditi plodom. Srpskom telegrafu je u Višem javnom tužilaštvu rečeno da će "po službenoj dužnosti preduzeti sve radnje u okviru svojih ovlašćenja", da je postupak pokrenut i da su "preduzete sve mere iz nadležnosti" i da će "po okončanju istrage obavestiti javnost o svim detaljima".

Naime, ono što je izgovorio Milomir Marić nije samo kršenje medijskih, već i drugih zakona Republike Srbije. Pre svega, to je kršenje člana 21 Ustava, kojim se garantuje da su "pred Ustavom i zakonom svi jednaki", da "svako ima pravo na jednaku zakonsku zaštitu, bez diskriminacije", odnosno da je zabranjena svaka diskriminacija bez obzira po bilo kom osnovu (što uključuje nacionalnu pripadnost, veroispovest, političko ili drugo uverenje).

Osim toga, zabranu diskriminatornog ponašanja i govora predviđaju Zakon o zabrani diskriminacije, kao i Krivični zakonik Srbije – gde se propisuje zatvorska kazna od šest meseci do pet godina za raspirivanje i izazivanje nacionalne mržnje ili netrpeljivosti.

Što se tiče medija, oglasili su se svi direktno nadležni. Regulatorno telo za elektronske medije već je pokrenulo postupak, a po svoj prilici, odlučivaće verovatno na osnovu članova 50 i 51 Zakona o elektronskim medijima koji obavezuju emitere da poštuju ljudska prava, ljudsko dostojanstvo i zabranjuju govor mržnje. Osim toga, Pravilnik REM-a o zaštiti ljudskih prava takođe se bavi tom problematikom i u više članova propisuje zabranu diskriminacije na osnovu nacionalne pripadnosti, povrede dostojanstva, časti i ugleda, kao i obavezu istinitog i potpunog informisanja.

Teško je, naravno, očekivati da će ovo telo izreći više od puke opomene TV Hepi – pre svega zato što je i do sada brižno čuvalo televizijske medijske stubove aktuelnog režima (a TV Hepi to jeste, što je mnogo puta dokazano), dozvoljavajući im bukvalno sve.

U tom smislu, pravo je čudo što je ovaj slučaj uopšte dospeo na njihov dnevni red. (Inače, Savet REM-a je 7. oktobra zaista podneo zahtev za pokretanje prekršajnog postupka protiv televizije Hepi, ali ne zbog Marića, već zbog, kako se navodi, "210 prekršaja Zakona o oglašavanju u mesecu julu 2019. godine")

Ono što je iz usta izbacio Marić, takođe je regulisano u tački 75 Zakona o javnom informisanju i medijima u kojem se doslovce navodi: "Idejama, mišljenjem, od-

nosno informacijama, koje se objavljuju u medijima, ne sme se podsticati diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, polu, zbog njihove seksualne opredeljenosti ili drugog ličnog svojstva, bez obzira na to da li je objavljivanjem učinjeno krivično delo". Imajući u vidu da je ono što je Marić izgovorio školski primer kršenja ove tačke, reagovalo je (inače vrlo tiho i neprimetno) Ministarstvo kulture i informisanja.

ŠTA JE SMEŠNO: Milomir Marić
Foto: printskrin/TV Happy

Pritom, pohvalno je što je ovaj put ministarstvo bilo daleko konkretnije nego obično i osvrnulo se ne samo na pojedinačni slučaj, već i na tendenciju: "U vezi sa sve češćom pojačanom neprimerenom retorikom u sredstvima javnog informisanja, Ministarstvo kulture i informisanja smatra neprihvatljivim stavljanje bilo koje ličnosti sa javne scene u pejorativan, netačan i inkriminišući kontekst", navodi se u saopštenju.

Naravno, sad bi se moglo primetiti da je ministarstvo bilo nadležno i u mnogim drugima sličnim situacijama kada su ljudi nemilice razvlačeni po medijskom blatu zbog drugih aspekata istaknutih u članu 75, a u kojima je ostalo nemo; da je tom svojom tišinom možda čak i pospešilo medijske hajke, ali opet bi – kao i u odnosu na REM – trebalo prihvatiti da je ovo i ovakvo saopštenje nesumnjivo ogroman i hvale vredan napredak u odnosu na ranije poruke.

KONTEKST

Koliko god bilo poražavajuće to što je izgovorio čovek koji se predstavlja kao novinar i urednik TV Hepi, veći atak na mozak bilo je ono što je za "Srpski telegraf" izjavio kada su ga pitali. E, tu je Marić pokazao s kakvim se i kojim zapravo problemom mi ovde suočavamo. Pre svega, rekao je da se našalio, da će ga ta šala koštati, ali i da je "ravnodušan" prema tome što mu sledi. Šala je, dakle, reći da ti Tači i Haradinaj naređuju? Šala je reći da nemaš pravo da sudiš o nečijem moralu pošto imaš sumnjivo prezime? Šala je kad slažeš da profesor narodne religije Srba predaje albanski jezik? Duhovito je zaista, evo, smejemo se naglas.

"Napravio sam šalu i nisam širio mržnju. Ponosan sam na Beograd u kome se ne broje krvna zrnca, posebno ne uglednim ličnostima. Pokretanje pretkrivičnog postupka doživljavam kao takmičenje u dodvoravanju demonstrantima, tako da sam ja potpuno ravnodušan prema tom postupku. Drugo, uopšte me ne interesuje šta misle urbani prostaci i glupaci, koji sebe smatraju srpskom elitom", izgovorio je Marić i time nekako zaokružio stvar.

Da zlo bude gore, na istom mestu oglasio se i advokat Svetozar Vujačić, koji je kazao da "hajka na Marića predstavlja pogodbu sa navodnim zaštitnicima lika i dela profesora Sinanija". Pokretanje postupka označio je kao "sramotu", da bi brljirao u završnici: "To je potvrda da su tužioci pod pritiskom dela mnenja koje presira da se reaguje protiv reči koje legendi poput Marića treba da budu shvaćene kao šala i oproštene."

Imali smo, dakle, otvoreni govor mržnje, otvorenu diskriminaciju i poziv na međunacionalnu netrpeljivost – sve izrečeno kao usput, uz uobičajeno mumlanje i sufliranje sagovorniku.

Kad je ono malo preostalih ljudi i medija upozorilo da je u pitanju kršenje Ustava, zakona i elementarne pristojnosti – bilo je "šalio sam se". Bilo je da se u Beogradu ne broje krvna zrnca, "posebno ne uglednim ličnostima" (što valjda znači da je s "neuglednim" ličnostima to bar delimično dopustivo). Bilo je da se kritičari "dodvoravaju demonstrantima" i da su svi oni "urbani prostaci i glupaci".

Konačno, kad su reagovali i tužilaštvo i REM, bilo je da je sve što je Marić rekao valjda u svrhu zabavnog programa, i da treba "da mu se oprosti" zato što je "legenda" (?!).

Na ovom mestu, posle prepričavanja slučaja i nabrajanja prekršenih zakona i pravila, sad bi trebalo malo zarežati i viknuti kako je sve to nedopustivo, kako je sve to jezivo i, posle ratova i međunacionalnog klanja, vrlo opasno – ne samo za profesora Sinanija, već za svakog ko se usudio da ima "sumnjivo prezime", a zlehuda mu je sudba da bude građanin države Srbije.

Svega toga, međutim, neće biti. Kao ponosna nositeljka jednog takođe sumnjivog prezimena, kao "kopile iz mešovitog braka", kao "ustaškinja" i "četnikuša" (u zavisnosti od toga u kojoj se državi nalazim), odbijam da ulazim u dubioze. Jer, iz pozicije sumnjivog i nepoželjnog porekla, ovo je jedna vrlo jednostavna stvar, kojoj je ovoliki tekst potpuno nepotreban i koja zaslužuje jedan vrlo kratak komentar.

Sram te bilo, Milomire Mariću. Sram te bilo,"legendo". Pa, neka ti i oproste. ¶

TAMARA SKROZZA

Foto: Andrija Vukelić /Tanjug

Igre prestola i bojkota

Savez za Srbiju je posle gotovo polugodišnje stagnacije i opadanja porastao za čak nekoliko procenata. Nema sumnje da je to posledica radikalne političke retorike i aktuelne ofanzive u vezi sa najavljenim bojkotom. Jasan i beskompromisan stav po tom pitanju ima svoje pristalice među opozicionom populacijom. Nevolja je, međutim, što takvi ipak nisu većina čak ni među opozicionim biračima i što čak i u slučaju relativno uspešne bojkotaške kampanje ona teško da će od izlaska na birališta odgovoriti više od – u najboljem slučaju – polovine opoziciono nastrojenih birača

Piše: **Đorđe Vukadinović**

"Jedva čekam tvoj tekst i novo istraživanje NSPM, da mi ulije(š) malo optimizma", kaže mi neki dan kolega novinar i pasionirani pratilac ovog istraživačkog serijala u "Vremenu". E, jadna ti majka, mislim se, ako su ti ovi tekstovi slamka za koju se hvataš u borbi protiv lične i društvene apatije. A onda, na drugu loptu, shvatih da njegove reči i nisu sasvim besmislene.

Daleko od toga da na ovim stranicama sejemo nerealni optimizam. Neki prijatelji iz opozicije često su znali i da zamere (a ponekad se čak i ljutnu), naročito u predizbornim periodima, što nam brojke nisu malo "optimističnije", odnosno što u istraživanjima ne poguramo malo njihovu, odnosno "našu", opozicionu stvar. I odgovor je uvek isti – realan uvid, trezvena analiza i pravovremena dijagnoza najbolja su pomoć svakome ko iskreno želi da menja društvo. A lovcima u mutnom naša pomoć ionako ne treba, niti bismo im je pružali.

Elem, po našem "optimističnom" nalazu, trećina punoletnih građana ove zemlje lik i delo Aleksandra Vučića ocenjuje čistom peticom. A tik iza njega nalaze se Ivica Dačić i Dragan Marković Palma?! Oko četrdeset odsto njih kaže da bi na sledećim izborima glasalo za neku od lista ili stranaka vladajuće koalicije. (Da ne bude nesporazuma, reč je o procentu u odnosu na ukupan broj ispitanika, dakle, sa apstinentima i neizjašnjenima. A ukoliko njih sklonimo, procenat vladajuće stranke i koalicije biva kud i kamo veći.) Svega dvadesetak posto anketiranih kaže da živi bolje nego pre pet godina – a skoro dvostruko više smatra da živi gore. Polovina njih (videli smo to prošli put) kaže da, čak ni uz napor, ne može sebi da priušti odlazak na more ili godišnji odmor. Ali ih to sve ne obeshrabruje da i dalje većinski (43,3 odsto) veruju kako Srbija, uprkos svemu, "ide u dobrom pravcu".

POŽAR U SUVOM ŠIBLJU

Pa šta je onda tu uopšte "optimistično", ili makar uslovno ohrabrujuće za opoziciono, ili barem prema vlasti kritički nastrojenog čitaoca?

Pre svega, da se razumemo, naravno da

Srbija (bez KiM)
15 – 22. septembar 2019.
istraživanje telefonsko
reprezentativni uzorak
ispitanika: 1000

Da li, po pitanju standarda, danas živite bolje ili gore nego pre pet godina?	
bolje	20,9
gore	37,3
isto	39,8
ne znam/bez odgovora	2,0
Ukupno	100 %

Da li, prema Vašem mišljenju, Srbija trenutno ide u dobrom ili lošem pravcu?	
dobrom	42,3
lošem	38,3
ne znam / nemam stav	19,4
Ukupno	100 %

Ocenite po školskom sistemu, ocenom od 1 do 5, sledeće ličnosti:	Srednje ocene
Aleksandar Vučić	**3,29**
Ivica Dačić	**3,05**
Dragan Marković Palma	**2,97**
Ana Brnabić	**2,95**
Rasim Ljajić	**2,83**
Vojislav Šešelj	**2,16**
Sergej Trifunović	1,74
Zoran Lutovac	1,67
Dragan Đilas	1,65
Vuk Jeremić	1,62
Saša Radulović	1,58
Boško Obradović	1,55

Ocenite po školskom sistemu, ocenom od 1 do 5, sledeće ličnosti:	1	2	3	4	5	ne znam / nemam stav
Aleksandar Vučić	23,3	8,1	10,7	14,3	**33,0**	10,6
Ana Brnabić	28,4	9,7	9,1	18,3	21,9	12,6
Ivica Dačić	22,3	11,1	15,9	18,4	20,9	11,4
Vojislav Šešelj	39,9	13,0	15,9	8,3	6,9	16,1
Dragan Đilas	52,1	**14,0**	9,6	5,7	0,9	17,7
Vuk Jeremić	52,6	**13,6**	8,4	5,9	0,6	19,0
Boško Obradović	**56,0**	11,3	7,7	4,6	0,9	19,6
Zoran Lutovac	41,7	9,4	8,0	5,1	0,7	35,0
Sergej Trifunović	49,4	11,9	10,9	6,0	2,0	19,9
Saša Radulović	46,6	11,9	8,1	3,4	0,7	29,3
Dragan Marković Palma	25,0	9,0	11,9	**19,7**	18,6	15,9
Rasim Ljajić	18,3	12,6	**21,7**	17,1	9,1	21,1

Ako bi na izborima bile sledeće liste ili koalicije, za koju od njih biste najverovatnije glasali na tim izborima?	(sa neizjašnjenima)	(bez neizjašnjenih)
Koalicija oko SNS (A. Vučić, A. Vulin, M. Krkobabić, R. Ljajić...)	**31,3**	**43,8**
Za opoziciju, ali ne znam tačno za koga	**11,3**	**15,8**
Savez za Srbiju (D.Đilas, V. Jeremić, B. Obradović, B.Tadić, Z.Lutovac...)	**10,1**	**14,2**
Koalicija SPS–JS (I. Dačić, D.M. Palma)	**7,7**	**10,8**
Pokret slobodnih građana (S. Trifunović)	3,1	**4,3**
Srpski patriotski savez (A. Šapić)	1,7	2,4
SRS (V. Šešelj)	1,4	2,0
Građanski front (Ne davimo Beograd i koalicija lokalnih građanskih organizacija)	1,4	2,0
DJB (S. Radulović)	0,8	1,1
ostali	2,6	3,6
ne zna/ne želi da se izjasni/ neće da glasa/bez odgovora	**28,6**	—
Ukupno	100 %	100 %

Ako bi sledeće nedelje bili raspisani vanredni parlamentarni izbori, da li biste na njih izašli?	
da, sigurno bih izašao	**59,3**
možda / verovatno bih izašao	13,4
ne, ne bih izašao	14,7
ne znam/ bez odgovora	12,6
Ukpno	100 %

Da li mislite da bi na sledeće izbore opozicija trebalo da izađe sa jednom zajedničkom listom? (samo ispitanici koji su birali opozicione stranke-liste, bez SRS)	
Da	**72,9**
Ne	**17,6**
ne znam / nemam stav	9,5
Ukupno	100 %

Da li mislite da opozicija treba da bojkotuje naredne parlamentarne izbore? (samo ispitanici koji su birali opozicione stranke-liste, bez SRS)	
Da	**32,7**
Ne	**55,2**
ne znam / nemam stav	12,1
Ukupno	100 %

mesta za neki naročiti optimizam nema – i teško da ga može biti u zemlji koja se suočava sa ovolikim ekonomskim, političkim, demokratskim i demografskim deficitima. Često slušamo o tome kako Srbija godišnje "gubi grad veličine jednog Zaječara", ali se retko zamislimo kakve sve konsekvence nosi sa sobom taj gubitak. (Pogotovo što je taj "izgubljeni grad" u međuvremenu porastao i do veličine Sombora ili Zrenjanina.) Svake godine, desetine hiljada najagilnijih, radno, rodno i politički sposobnih građana napuštaju zemlju – i većina ih se nikada neće vratiti, osim, eventualno, kao pokojnici ili penzioneri. A oni što ostaju izloženi su neprestanom medijskom presingu (čitaj, ispiranju mozga) od strane režimski kontrolisanih medija i sveprisutnog "Velikog Vođe".

Tek u tom kontekstu moguće je govoriti o – vrlo uslovno – pozitivnim elementima naših nalaza. Nije da su oni optimistički – nego samo nisu baš onoliko katastrofalni kao što bi se dalo očekivati i kao što, zapravo, tendenciozno stvaraju utisak praktično svi kreatori domaćeg javnog mnjenja.

Režimski izvori, mediji, analitičari i istraživači to čine neprekidno i sa jasnim ciljem. Potrebno je "zatući" svaku nadu i ne ostaviti ni trunku sumnje u to da Vučić i SNS apsolutno nemaju alternativu. No, u poslednje vreme režimskim se snagama u tom poduhvatu pridružio i dobar deo pro-opozicione javnosti (uključujući one sa društvenih mreža), koja sada, samo iz svojih razloga, takođe pothranjuje mit o Vučićevoj političkoj "nedodirljivosti" i sugeriše zaludnost svih (legalnih) napora da se on ugrozi. I ta se fama širi kao požar kroz suvo šiblje.

"Ne može mu niko ništa", slažu se i pozicioni i opozicioni akteri – samo što razloge te nemogućnosti tumače na različite načine. Oni režimski tu dominaciju smatraju logičnom posledicom Vođine superiornosti i svoje besprekorne organizacije. Dok opozicioni igrači svoju podređenost pravdaju činjenicom da su Vučić i SNS uzurpirali doslovno sve državne resurse i da ih beskrupulozno koriste u cilju održanja i uvećanja svoje političke dominacije. Te da se, stoga, protiv te mašine naprosto ne može boriti konvencionalnim političkim sredstvima. I, zapravo, i jedni i drugi su donekle – ali samo donekle – u pravu. »

Izbor iz komentara ispitanika

"Nemam škole, ali u sve se razumem"

DA LI DANAS ŽIVITE BOLJE NEGO PRE ČETIRI GODINE?

DOMAĆICA IZ RUME, 26 GODINA: "Udala sam se dobro, pa živim bolje."

PENZIONERKA IZ BEOGRADA, 79 GODINA: "Dosta mi je samo da gledam njega i bolje mi je!"

ŽENA IZ LESKOVCA, 64 GODINE: "Bolje se živi, puno se fabrike pootvaraše, mladi ne gluvare po ulicama više."

PENZIONER IZ VLASOTINCA, 71 GODINA: "Bar imamo poverenje ako nemamo boljitak."

PENZIONERKA IZ GORNJEG MILANOVCA, 87 GODINA: "Dođu neka povećanja, a u trgovini povećanja još veća."

PENZIONERKA IZ SOMBORA: "Ma, kakav standard. Sa ovakvom penzijom? Sebi ne kupim lek jer mi je preče da pošaljem koji dinar unuku koji studira. Sramota mene, sramota njega... sve je to žalosno."

POLJOPRIVREDNIK IZ SUBOTICE: "Živim bolje jer su mi deca u inostranstvu, pa šalju. Svoju sam decu vaspitao da se u životu oslone samo na sebe i da pobegnu što dalje odavde. Voleo bih da sam i ja od svog oca dobio takav savet. Sad bih bio ko zna gde."

ZRENJANIN, ŽENA, 54 GODINE: "Oseća se boljitak. Malo smo odvojili od sebe, od penzija, ali sad se vidi da se isplatilo."

ARANĐELOVAC, ŽENA, 53 GODINE: "Samo se priča i ništa. Pogledajte cenu malina, šljiva, žita.. Sve su uništili. Samo se droga prodaje na sve strane."

INTEGRACIJE, EU, NATO, RUSIJA, REGION I STRATEŠKI SAVEZI

PENZIONERKA IZ BEOGRADA, 66 GODINA: "Nisam za EU i Nato... stra' me zbog sinova."

ISPITANICA IZ ŠAPCA, 59 GODINA: "Kako Vučić kaže."

PENZIONERKA IZ BEOGRADA, 66 GODINA: "Kako ON odredi. A Nato nas je tukao, za njih nisam."

ISPITANIK IZ BEOGRADA, 56 GODINA: "Nisam za Ruse, uzeli su nam naftu, pljačkaju nas."

ISPITANICA IZ ŠAPCA, 59 GODINA: "Bez Rusa mi ne možemo, samo savez sa njima."

PENZIONERKA IZ INĐIJE, 90 GODINA: "Treba u Evropu da idemo, ne možemo da ostanemo sami kao jedna tačka koja svima smeta."

PENZIONERKA IZ ZRENJANINA, 69 GODINA: "Svi misle da tamo padaju pečene ševe, a tamo mora mnogo da se radi."

ŽENA IZ KRAGUJEVCA, 69 GODINA: "Nema boljeg bratskog naroda od Kineza. Da nema njih, imali bismo pocepane i gaće i čarape."

LEKARKA IZ ŠAPCA: "Evropa i EU čekaju da Vučić odradi ono što treba oko Kosova. Lepo su stavili ruke na oči i ne vide šta se ovde dešava. Nije ih briga za nas, ma ni malo."

PENZIONERKA IZ BEOGRADA: "Ja sam da uđemo u EU samo zato da bi unuci mogli da se zaposle i da imaju dobre plate. Zbog svega ostalog sam protiv."

PENZIONER IZ NOVOG SADA: "EU, Nemačka i slični – nema tu slobode. Ja sam često tamo odlazio i radio. Kakva je to zemlja i uređenje gde su npr. dimnjaci zabranjeni, a o prasetini i domaćoj rakiji da ne pričam."

ISPITANICA IZ NIŠA: "Volim Vučića, ali Putina još više. Dogod je on u Rusiji na vlasti, Srbija treba da mu bude najveći prijatelj."

STUDENT IZ RUME: "Da je sreće da smo napravili balkanski ekonomski savez kao bivša Jugoslavija. To bi bila prava brana između istoka i zapada."

BEOGRAD, ŽENA, 50 GODINA: "Kad nam je Evropa trebala, nije je bilo."

BEOGRAD, MUŠKARAC, 37 GODINA: "Zemlje SFRJ ahahaha što sad da se spajamo, pa jedva smo se razišli, uz ratove. Ja sam samo za jedan savez – sa Hrvaticama."

VRANJE, ŽENA, 66 GODINA: "Neka mi EU dade evropske plate i penzije, pa će onda da uđemo."

DA LI SRBIJA IDE U DOBROM PRAVCU?

ISPITANIK IZ LESKOVCA, 56 GODINA: "Srbija nema pravac!"

ISPITANIK IZ BEOGRADA, 56 GODINA: "Srbija ide u dobrom pravcu, jer naš predsednik hoće da reši pitanje Kosova... ipak treba biti realan, a ne fantazirati."

PENZIONERKA IZ BEOGRADA, 82 GODINE: "Srbija trpi velike pritiske i vrti se u krugu."

ISPITANIK IZ KRAGUJEVCA, 58 GODINA: "Bolji nemamo, gori nam ne treba!"

PENZIONERKA IZ VRŠCA, 65 GODINA: "U lošem pravcu. Vučić dobro postavlja stvari, jako je inteligentan, ali su reforme spore."

ISPITANICA IZ ŠAPCA, 59 GODINA: "Kad bi onaj žuti vratio pare, živeli bismo još bolje, gradili bismo više!"

PENZIONER IZ KIKINDE, 86 GODINA: "Idemo u dobrom pravcu dok predsednik pravi mir. On da ne razgovara sa svima, bilo bi rata."

PENZIONERKA IZ BORA, 73 GODINE: "Ide dobro, nego čovek ne može ovu mafiju da savlada!"

"Koju mafiju?"

"Ovu, ovaj... Đilas! Ovo njegovo društvo... Zauzeli, pa ne znaju da sjašu..."

"Ali oni nemaju sad nikakvu vlast."

"Kao da imaju! Ja bi njih sve pohapsila, pa neka se puše tamo..."

SREDOVEČNI BEOGRAĐANIN: "Možda su ovi koji nas sada vode nekad i imali dobar plan i pravac, ali su definitivno skrenuli sa puta."

ISPITANIK IZ KIKINDE: "Srbija ide u sunovrat, a to je onaj najgori smer."

PENZIONERKA IZ NIŠA: "Mi smo kao na nekoj prokletoj tromeđi. Bila sam optimista 20 godina, sad više nisam. Samo tako hrabrim decu i unuke, a u stvari ih lažem."

ISPITANICA IZ KOVILJA, 52 GODINE: "Nemam ništa od škole, ali se u sve razumem."

GOSPOĐA IZ KRALJEVA, 42 GODINE: "Kakvo je to pitanje, pa naravno da idemo u dobrom pravcu, mi već živimo u 21. veku."

NIŠ, ŽENA, 67 GODINA: "Tapka u mestu."

NOVI PAZAR, MUŠKARAC, 38 GODINA: "U dobrom, ako bog dao."

BEOGRAD, ŽENA, 70 GODINA: "To samo Bog zna!"

ISTRAŽIVAČKI TIM NSPM

NADA I STREPNJA

Čini se da su ne samo opozicioni "šetači" nego i njihovi lideri zimus nerealno poverovali kako "Vučić samo što nije pao" – a u stvarnosti su se tek bili malo digli iz prašine i političke margine na koju ih je gurnula SNS-ova medijska i politička mašinerija. Ne samo da su taj "siguran pad" obećavali i oročavali – nego su (barem neki) izgleda čak i verovali u njega. I sada im se ta "olako obećana brzina" vratila kao bumerang.

Umesto da preispitaju svoje (pogrešne) pretpostavke, svoje metode i svoje lične političke kapacitete, opozicioni prvaci okupljeni (uglavnom) oko Saveza za Srbiju nastavili su da ne samo i dalje drže lestvicu visoko, nego da je čak i podižu. To ponekad može biti efikasno. Voljni faktor i motivacija jesu važan, možda i ključni faktor svakog uspešnog političkog poduhvata. Ali ako je raskorak između htenja (želja) i mogućnosti suviše veliki, onda lako može da završi spektakularnim, pa i karikaturalnim neuspehom. (Otprilike kao onaj filmski pokušaj simpatičnog Borata da se oženi Pamelom Anderson.)

A u tom samonametnutom radikalizmu previđaju se i ignorišu neki možda dostižniji ciljevi i pozitivni momenti. Na primer, to da se iz istraživanja u istraživanje beleži postepeni, ali kontinuirani rast onih koji kažu da se informišu preko interneta, a ne tradicionalnih medija (u devedeset odsto slučajeva kontrolisanih od strane vlasti). Sem toga, uz sve moguće manipulativne mehanizme, broj onih koji podržavaju aktuelnu vlast čitaj (Vučića) ne raste, nego se čak – istina, vrlo sporo i blago – pomalo smanjuje i opada. I ono najvažnije, i potencijalno najpozitivnije po opozicionu stvar: uprkos neprestanom i besomučnom ubeđivanju kako pod SNS-om i Vučićem "svakoga dana u svakom pogledu sve više napredujemo" i cvetamo – čak 38,3 odsto građana smatra da Srbija "ide u lošem pravcu". A što je, opet, jedva 4 odsto manje od onih koji veruju u Vučićevo "zlatno doba".

Da li mislite da bi trebalo ukinuti privatne izvršitelje?	
Da	**67,6**
Ne	12,1
ne znam / nemam stav	20,3
Ukupno	100 %

Bilo kako bilo, Savez za Srbiju je posle gotovo polugodišnje stagnacije i opadanja porastao za čak nekoliko procenata, odnosno vratio se na nivo na kojem se nalazio krajem prethodne i prvih meseci ove godine. A ono što dodatno može da veseli pristalice SzS-a jeste podatak da se praktično prvi put u njihovom rezultatu pojavljuje određeni "koalicioni bonus", odnosno "višak" od par procenata u odnosu na zbir njihovih pojedinačnih (stranačkih) rezultata.

Nema sumnje da je to posledica radikalne političke retorike i aktuelne ofanzive u vezi sa najavljenim bojkotom narednih parlamentarnih izbora. Jasan i beskompromisan stav po tom pitanju ima svoje pristalice među opozicionom populacijom i ona će verovatno nagraditi one koji im u tom pogledu budu delovali najčvršće i najpouzdanije. Nevolja je, međutim, što takvi ipak nisu većina čak ni među opozicionim biračima i što čak i u slučaju relativno uspešne bojkotaške kampanje ona teško da će od izlaska na birališta odgovoriti više od – u najboljem slučaju – polovine opoziciono nastrojenih birača.

Hoću reći: vrlo je moguće da se najavljeni bojkot može pokazati kao prilično efikasno sredstvo za "uniformisanje", odnosno stavljanje pod kontrolu i pod jednu kapu opozicionog političkog korpusa (po cenu da se svi ostali uspešno proglase "izdajnicima" i prokažu kao "Vučićevi igrači"). Ali su više nego minimalne šanse da će ta povećana mobilizacija (ipak) dela opozicionog političkog tela doprineti padu ili slabljenju Aleksandra Vučića.

Sa kog medija se najviše informišete?	
televizije	**44,7**
radija	2,3
internet portala	**44,0**
štampanih novina	6,3
uopšte se ne informišem preko medija	2,7
Ukupno	100 %

Sa koje se TV stanice najviše informišete?	
RTS	**28,3**
TV Pink	**12,3**
N1	**10,3**
TV Prva	**9,3**
TV Hepi	4,6
O2	2,3
RTVojvodina	1,9
lokalna TV stanica	1,9
Studio B	0,6
ne pratim informativni program na TV/ bez odgovora	**28,7**
Ukupno	100 %

Čak naprotiv. Uspe li da umiri i zadovolji spoljne političke faktore zarad kojih, uostalom, i igra ovu igru sa "pregovorima vlasti i opozicije" – možda će čak i da mu neposredno koristi. Ukoliko lideri SzS nemaju nekog u ovom trenutku meni i vama skrivenog keca u rukavu (kao što se to nekada slično verovalo i za Miloševića, u vreme njegovih političkih i ratnih avantura), lako se može dogoditi da nakon svega ovoga opozicija ostane oslabljena, van svih institucija, posvađana i podeljena, a ON ponovo ispadne "faktor mira i stabilnosti", nasuprot "avanturističkih i neuračunljivih opozicionih elemenata".

Ali, hajde da ne budemo baš ni toliki pesimisti. ¶

Autor je narodni poslanik i urednik NSPM

Da li podržavate savez Srbije sa Rusijom?	
Da	**60,7**
Ne	**22,9**
nemam stav / bez odgovora	16,4
Ukupno	100 %

Da li podržavate ulazak Srbije u NATO?	
Da	8,9
Ne	**78,7**
nemam stav / bez odgovora	12,4
Ukupno	100 %

Da li podržavate ulazak Srbije u EU?	
Da	**47,1**
Ne	**34,9**
nemam stav / bez odgovora	18,0
Ukupno	100 %

Trijumf bestidnosti i

Kako može čovek da objasni svom detetu, ocu ili majci da je išao da podrži direktora Radoša Milovanovića, a eksplozija se slučajno desila na radnom mestu koje je napustio u prethodnoj smeni ili je trebalo da dođe u sledeću? Psovke upućene porodici Milomira Milivojevića (25), koji je u fabrici namenske industrije "Milan Blagojević"poginuo na radnom mestu u julu 2017, rekle su same po sebi o svemu što se dešavalo i o svemoćnom direktoru

"Šta si radio u Ivanjici, tata?", pitaće jednog dana dete, starije ili mlađe dobi, bar nekog od 800 zaposlenih u fabrici namenske industrije "Milan Blagojević" u Lučanima koji su išli na zdravom razumu neshvatljivi skup podrške direktoru Radošu Milovanoviću, a povodom početka suđenja zbog odgovornosti za smrt dva radnika 2017. godine. O ponašanju tih 800 radnika "MB Namenska" reč treba da daju psihijatri – za takvo stanje svesti i uticaj potplaćenosti, novčane ili neke druge, niti jedan novinar nije kompetentan. Ali potrebno je videti i šta ih je na to nateralo – ako se ne računa slobodan dan, dnevnica kao da se radi i besplatan benzin na jednoj pumpi u Lučanima. Ko plaća, nije teško pretpostaviti.

Uglavnom, radnici su došli u malu Ivanjicu da pruže podršku čoveku koga ne pojedinac, nego država, oličena u Tužilaštvu, tereti za krivično delo koje se goni po zakonu; čoveku koji je na čelu tog preduzeća za proizvodnju raznih vrsta barutnih i jedinjenja nitroglicerina i nitroceluloze punih 37 godina; čoveku koji je bio u penziji od 2003, pa je reaktiviran 2007. i za čijeg "vakta" je u fabrici poginuo 21 radnik.

NAPREDNJAČKI PERFORMANS

Šta je Milovanović za Lučane – ne treba podsećati, on je tamo "alfa i omega", "sve i svja" . Ne samo on, nego i njegov sin, kažu upućeni u prilike u tom gradu gde je malo onih koji nisu u zavisnom odnosu, posrednom i neposrednom sa "MB Namenska". Radoš Milovanović, sa svojih 75 godina, za sve se pita i o svemu odlučuje, on je ne samo lokalni, nego i regionalni "don". Šta će biti kad on jednog dana umre? Hoće li tad "MB Namenska" prestati da postoji, urušiti se i staviti ključ u bravu, pitaju neki od nepodobnih. Sudeći po događajima iz Ivanjice, koje je ne samo "blagoslovilo" nego i podržalo Ministarstvo odbrane, posle fizičkog kraja Milovanovića fabrici preti krah i zatvaranje.

On je svoj naprednjački "performans" doveo do vrha masovnosti pošto je 800 ljudi došlo pred sud u Ivanjici, a da niko od nadležnih nije reagovao, niti to okarakterisao kao pritisak. Kako li je sudiji koji vodi postupak ili zameniku tužioca koji zastupa optužnicu, niko se nije zapitao.

Pojedini mediji skloni Milovanoviću potrudili su se da to predstave kao opravdani bunt radnika zbog toga što tamo neki sud poziva njihovog omiljenog direktora zbog smrti tamo nekih rad-

beščašća

NEDOSTATAK SVAKE LJUDSKOSTI: Radnici "Milana Blagojevića"; direktor Radoš Milovanović; porodica poginulog radnika Milomira Milivojevića izvređana ispred suda

Foto: printscreen infoliga.rs

nika, a koja se, eto, desila "slučajno". O uvredama upućenim na račun porodice jednog od poginulih radnika besprizorno je i pričati. Kako, na primer, da taj čovek objasni svom detetu, ocu ili majci da je išao da podrži Radoša, a eksplozija se slučajno desila na radnom mestu koje je napustio u prethodnoj smeni, ili je trebalo da dođe u sledeću. Psovke upućene porodici Milomira Milivojevića (25), koji je u "MB Namenska" poginuo na radnom mestu u julu 2017, rekle su same po sebi o svemu što se dešavalo i o režiji koju je, po nalogu svemoćnog direktora, sproveo neko drugi, po već ustaljenom naprednjačkom receptu. Inače, Milovanović je postao član SNS-a – kažu mnogi iz Lučana – a da ni sam ne zna, posle 37 godina rukovođenja fabrikom, koliko je partija promenio.

Šta god bilo, u ovom slučaju pokazalo se kako funkcioniše čarobna, a dobitna "matrica" – samo je akter drugačiji. Kad negde dolazi Aleksandar Vučić, bilo da je to Beograd ili neko najmanje mesto na jugu, svi zaposleni u javnim preduzećima i opštinskim upravama imaju obavezu da dođu na "skup podrške". I kad se Vučića pita za to, kao na primer na polaganju kamena temeljca za fabriku "Meita" u Bariču, on se kao iščuđava i pita novinara odakle mu to, jer je to dezinformacija. A tamo stoji bar 70 ljudi sa prslucima komunalnog preduzeća Obrenovac. Plus zaposleni iz Doma kulture, biblioteke, EPS...

"MANEKENSKA PISTA"

Kako je radila taj dan "MB Namenska" kad je 800 radnika bilo odsutno, sa sve "blagoslovom" sindikata, pitanje je na koje se niko iz Ministarstva odbrane, koje im je zvanično nadređeno, nije osvrnuo. Ministarstvo odbrane na taj način "pokriva" Milovanovića i, stajući u njegovu odbranu, ruši sve što je tužilaštvo uradilo. I ne samo tužilaštvo, nego i nadležni vojni organi. A utvrdili su, na primer, da pogon u kome su 14. jula 2017. poginula dva radnika nikad nije dobio upotrebnu dozvolu. Toliko o pravnoj državi.

Umesto toga, predsednik SNS i Srbije Aleksandar Vučić ocu poginulog Milivojevića u Lučanima govori da "ljudi ovde ne rade kao na manekenskoj pisti, nego rade u fabrici baruta i oružja".

Otac, koji je penziju stekao u "MB Namenska" pita potom: "Je l' može da se radi u proizvodnji u majici?", i dobija odgovor: "Ne može." A poginuli radnici su bili u majicama. Radnici koji brane direktora i sami su potencijalne žrtve, ali se na to ne obaziru znajući dobro da i sami rade u majicama i da se u procesu proizvodnje ne poštuje niz zakona.

"Ginuli su ljudi i pedesetih", hladnokrvno je tada ustvrdio Vučić. Iz Ministarstva odbrane do danas, uprkos obećanju, nije saopšteno zašto je i kako došlo do eksplozije tog 14. avgusta.

Portal Insajder.net je došao do poverljivog izveštaja Sektora za materijalne resurse Ministarstva odbrane neposredno nakon nesreće. Tu stoji da u preduzeću uopšte "ne postoji definisana procedura" za prevoženje tehnološkog otpada baruta i njegov istovar. U nizu nađenih propusta Ministarstvo je utvrdilo, između ostalog, da fabrika uopšte nije uskladila plan zaštite od požara sa važećim državnim pravilnicima, kao i da se pojedinim pravilnicima zaštite pozivaju na odredbe nevažećih pravilnika. O tome koliko je propusta načinjeno svedoče preporuke Ministarstva odbrane rukovodstvu firme. »

Konkretno – osam preporuka za unapređenje tehnološkog postupka i 12 preporuka za unapređenje stanja bezbednosti i zdravlja na radu.

TUŽILAŠTVO I RADNA OBAVEZA

Prema zvaničnim svedočenjima radnika koji su te večeri radili, u magacinu ispred kojeg se desila nesreća bilo je četiri puta više baruta od dozvoljenog – između 1.500 i 2.000 kilograma iako je predviđeno maksimalno 450, dok je burad koja je eksplodirala težila duplo više od predviđenog, odnosno između 60 i 70 kilograma, iako je predviđeno 35 kilograma. Uprkos svemu tome, Milovanović je ostao na mestu direktora, tužilaštvo je u sklopu predistražnih radnji saslušalo njega, potčinjene mu rukovodioce, radnike iz te smene i potom je, zbog pritiska javnosti, optužnica podignuta i zakazano suđenje.

Kao i u svim firmama naprednjačke Srbije, radi se po oprobanom receptu – ugovor na tri meseca, pa ako si podoban, produžava se, ako ne – otkaz. Zato ni ne čudi što je 800 nesretnika krenulo prošle sedmice iz Lučana i okoline pred sud u Ivanjicu, okupljajući se u kafanama kao "zbornim mestima" (MUP i BIA, ali i VBA to su uredno zabeležile i videodokumentovale). Podrška direktoru koji se tereti za smrt njihovih kolega predstavljala je radnu obavezu.

GDE VAM JE OBRAZ

Uvrede na račun porodice pokojnog Milivojevića posebna su priča, kao i hvalospevi upućeni na račun Radoša Milutinovića. Trijumf bestidnosti je kad jedan od radnika priča o tome koliko njegov direktor znači ne samo za "MB Namenska", za Lučane, nego i za Srbiju.

Živote Milojka Ignjatovića i Milomira Milivojevića, radnika poginulih 14. jula 2017. nemoguće je vratiti, ali sistem "toplog zeca" kroz koji je pred sudom u Ivanjici prošla Milivojevićeva porodica, scena je koju njegove kolege sebi nisu smele da dozvole, čak ni po cenu produženja ugovora o radu, dnevnice, besplatnog benzina i sendviča

Sve je to urađeno na osnovu "čarobnog štapića", tj. obećanja Vučiča koji je primio roditelje stradalog Milivojevića. Tužilaštvo koje je do tada bilo slepo, odjednom je "progledalo".

Do tada su u više navrata ignorisane tvrdnje radnika koji su bili neposredni svedoci nesreće da Milovanović vrši pritisak na njih. Još je neverovatnije da su se pojedinci i zvanično žalili tužiocu Stevanu Milićeviću zahtevajući da ih zaštiti jer su svedoci u postupku koji traje. Naravno, nije teško pretpostaviti da su svi oni ostali bez posla ili su u javnom sukobu sa rukovodstvom. Zanimljivo je, tim povodom, bilo objašnjenje "MB Namenska" jer je, uz uobičajeno negiranje tvrdnji radnika o pritisku, istaklo da firma "ima pravo da bira kome će produžiti ugovor, a kome ne".

Kad je stigao pred sud i izišao iz automobila, sve uz pratnju telohranitelja i neizbežnog Gvozdena Nikolića, vlasnika portala Glas Zapadne Srbije ("Kako si, Gvozdene", uvek ga upita Vučić, a nedavno je u Pranjanima i odlazećem ambasadoru SAD Kajlu Skotu ukazao na "fenomen Gvozden"), okupljeni su ga radnici pozdravili aplauzom.

"Došli smo svojim kolima. Spontano. Hoćemo li – hoćemo, i krenuli. Znate šta, kad pokrenete lavinu od 800 ljudi, onda to više niko ne može da zaustavi. Kažu da je ovo proces koji je izazvao pritisak javnosti. Evo, sad smo mi javnost", objasnila je jedna "svesna" radnica.

"Došli smo da damo podršku direktoru. To je ličnost svetska, najviše priznanja u Jugoslaviji i Evropi ima. I takvom čoveku ne sme sud da sudi, koji je najcenjenija ličnost u proizvodnji baruta za naoružanje vojnih oprema Evrope, Srbije, svih zemalja", konkretan je bio drugi radnik.

A sam Radoš Milovanović za sebe je prošle godine rekao, a podobni mediji preneli: "Kad pređem granicu Srbije, dočekan sam kao veliki stručnjak, ali ovde, nažalost, u svojim Lučanima, u svom mestu i svojoj Srbiji ne, uvek neko mrzi uspeh, čak i sada kad fabrika radi izvanredno. Dočekan sam kako ne treba, ima ljudi koji ne vole uspeh. Neko želi da ovu fabriku zatvori, da ne radi, neko želi da prekine ovu proizvodnju u Srbiji koja se krupnim koracima bliži svetskom vrhu."

Svemoćni direktor bio je meta mnogih ministara, želeli su da ga smene, ali ih je on na volšeban način u tome onemogućio. Sada je tužio sestru poginulog radnika zbog pisma koje je uputila Vučiću i objavila u javnosti, gde ukazuje na odugovlačenje postupka.

Sud u Ivanjici ima težak zadatak, koji je unekoliko olakšan time što je trećeoptuženi Tomo Stojić, rukovodilac sektora "Bezbednost i zaštita", odlučio da sporazumno prizna krivicu. Da su kršeni svi propisi, to je jasno iz interne vojne istrage, ali svedočenje Stojića bi moglo dati novo svetlo na celi slučaj i to kako se u fabrici teralo da se proizvodnja što više poveća, bez obzira na posledice.

Živote Milojka Ignjatovića i Momira Milivojevića, radnika poginulih 14. jula 2017. nemoguće je vratiti, ali sistem "toplog zeca" kroz koji je pred sudom u Ivanjici prošla Milivojevićeva porodica, scena je koju njegove kolege sebi nisu smele da dozvole, čak ni po cenu produženja ugovora o radu, dnevnice, besplatnog benzina i sendviča. Možda jednog dana smognu snage da pogledaju svojoj deci u oči, kad ih, na primer, zbog tih svojih "zasluga" preko veze zaposle u "MB Namenska".

Ministarstvo odbrane je, po običaju, ćutalo, nije reagovalo ni objasnilo činjenicu kako je dve trećine zaposlenih (800 od 1.200) u "MB" dobilo slobodan dan na zahtev sindikata (što je više nego indikativno) i zašto je proizvodnja stala. Direktor Radoš Milovanović je ipak važniji. ¶

DAVOR LUKAČ

DRAGAN ILIĆ

Delirijum tremens

O mentalnom zdravlju govori se u neuporedivo manjoj meri od ostalih zdravstvenih problema

Danas se u svetu obeležava Dan mentalnog zdravlja. Mi ga dočekujemo u zemlji sa rekordnom godišnjom potrošnjom lekova za smirenje, koje građani u najvećoj meri koriste bez saveta lekara. Mentalne bolesti još su tabu tema, zgodna samo za tabloidno izveštavanje i malograđansko zgražavanje.

Kao društvo, patimo od posledica krize, posttraumatskih tegoba izazvanih ratovima, tu je uvek prisutni alkoholizam, upotreba sintetičkih droga kod sve mlađih adolescenata, a posebnu medijsku pažnju izazivaju porodično i vršnjačko nasilje. Psihijatrijski pacijenti su, naročito u manjim sredinama, i dalje stigmatizovani, pa se može reći da umesto prevencije još uvek vlada nerazumevanje i strah od psihičkih bolesti.

Kako se ovom temom bave naši mediji?

Svakog dana, u jutarnjim ili popodnevnim programima, obavezan gost u studiju je lekar. Istraživanja pokazuju da naši gledaoci, naročito oni stariji, pažljivo prate emisije ako je u studiju "doktor". Međutim, uprkos sve češćoj pojavi psihičkih tegoba, najređi gosti su psiholozi, psihoterapeuti ili psihijatri. U najboljem slučaju, njihovo mesto zauzimaju "lajf kouči" koji će vam ponuditi laka rešenja za većinu problema. O mentalnom zdravlju se govori neuporedivo manje nego o ostalim zdravstvenim problemima.

Paradoksalno je da na televiziji svakog dana imate opširne izveštaje o vremenskim prilikama i njihovom uticaju na naše zdravlje i raspoloženje. Kada je ovih dana temperatura pala za desetak stepeni (u skladu sa godišnjim dobom), detaljno su nas upozoravali na mogućnost glavobolje, srčanih tegoba, pada koncentracije, osećaja trnjenja, lošeg sna ili razdražljivosti. Psihičke tegobe su često hronične prirode, pa tako vreme osim na astmatičare i srčane bolesnike deluje i na pacijente sa hroničnim psihološkim problemima. Zamislite samo da o mentalnom zdravlju dnevno na televiziji govorimo makar kao o meteoropatiji.

Mnogo češće, ruku na srce, na komercijalnim televizijama, gledaćete, čak i u vestima, detaljne izveštaje u okviru crne hronike gde se pojavljuje i mentalni poremećaj. Tu ćete čuti sve detalje o žrtvi ili počiniocu zločina, videćete sve morbidne detalje o izvršenju, anketu sprovedenu među komšijama i shvatićete da je mnogo, mnogo ranije bilo jasno da nekom baš nije dobro. U tabloidnom izveštavanju ne poštuje se ni profesionalni ni etički kodeks kojim je jasno preporučeno kako se izveštava u ovakvim slučajevima.

Međutim, slučaj je namestio da je na RTS-u upravo emitovana mini serija Gorana Markovića "Delirijum tremens". Ovo delo je izvorno nastalo kao pozorišna predstava, u kojoj je ulogu Dagija, glumca sa višedecenijskim glumačkim i alkoholičarskim stažom igrao Predrag Ejdus. Ove godine na je FEST-u prikazan film sa Tihomirom Stanićem u glavnoj ulozi, a snimljena je i TV serija od četiri epizode. Ovaj TV biser je takođe svojevrstan omaž glumačkom zanatu, uz koji se veže alkohol. Goran Marković je neko ko možda najbolje (praktično od rođenja) poznaje glumački mikrokosmos, atmosferu pozorišta, glumačke strahove i frustracije, kao i sve rizike koji ovaj poziv nosi sa sobom. Zato se na iskren i topao način bavio pričom o glumcu koji posle godina pića doživi delirijum tremens i pokušava da se izbori sa njegovim posledicama. Namerno nisam rekao da se izleči, jer ovo je priča koja ide do same suštine, do uzroka zašto se neko bavi glumom i zašto počinje da pije.

Scena i podela su kamerne, svedene na bolničku sobu, pozornicu ili glumački bife. Priznajem da sam se pribojavao mogućih paralela sa filmom "Poseban tretman", gde je društveni mikrokosmos prikazan kroz alkoholizam i odgovor na ono pitanje krilaticu: Šta je to u ljudskom biću što ga tera prema piću.

Pokazalo se da je Goran Marković želeo da ovu priču otkrije dubinski, u čoveku koji bira glumu i bira čašu bežeći od svojih najdubljih strahova. Ovo svakako nije popularna tema, ali je bilo primetno da su svi glumci u podeli (a tu je apsolutno prva liga naših glumaca) igrali situacije i sudbine koje su im bliske. Zato je ovo svojevrsna glumačka psihodrama, što je i jedan od dramatuških detalja. Posebno je snažan utisak ostavio Tihomir Stanić, naročito ako znate činjenicu da je sam prošao kroz proces lečenja od alkoholizma i o tome već otvoreno govorio.

Valjda je zato dobro što ovogodišnji Dan mentalnog zdravlja prati "Delirijum tremens" Gorana Markovića. Reč je o stanju kada notorni alkoholičari naglo prestanu da piju. Tada nastaje stanje dezorijentisanosti u vremenu i prostoru, javljaju se halucinacije, strah, nesanica, psihomotorna uznemirenost, kao i niz problema sa radom srca, pluća i jetre. U tom stanju je Goran Marković prepoznao sličnost sa strašću prema glumi, ali je analogija možda još šira. Zato valjda TV programe opisujemo kao "ludilo", a društvo kao "šizofreno". ¶

Bogatstvo obavijeno nagađanjima i bahatošću

"Kontroverzni biznismen" Dragan Amidžić Amidža ubijen je u klasičnoj "sačekuši" u blizini univerziteta Educons. Sedeo je u kafeu "Kampus", koji se nalazi u okviru studentskog doma, a nije jasno da li je u ovaj kafić redovno dolazio zbog toga što se nalazi blizu njegove kuće ili iz nekog drugog razloga. Kako saznajemo iz dobro obaveštenih izvora, Amidžić je u "Kampusu" imao sastanak sa visokim gradskim policijskim funkcionerima

Bilo je to u vreme kada naprednjaci još nisu preuzeli kompletnu vlast u zemlji, a Vučićeva zvezda tek je počela da se, ubrzano, uzdiže na nebu Srbije. U aprilu 2013. godine republička vlast, uz pomoć pojedinih jednokratnih nevladinih družina, organizovala je u Novom Sadu miting protiv pokrajinske vlasti predvođene Demokratskom strankom. Naprednjaci i njihovi koalicioni partneri optužili su tadašnjeg vojvođanskog premijera Bojana Pajtića za separatizam, a skup, koji je održan pred Banovinom (Pokrajinska vlada), nosio je naziv "Stop razbijanju Srbije". Bio je to jedan od prvih mitinga koji su karakterisali bezbrojni autobusi pristigli iz svih delova zemlje, parkirani kojekude po Novom Sadu; njima su "dovučeni" ljudi kojima baš i nije bilo najjasnije zašto su se okupili, ko se tu od koga otcepljuje i zašto. Pojedini novinari su tada izračunali da na mitingu ima mnogo manje ljudi nego što ih je pristiglo u tim silnim autobusima. Naime, mnogi su iskoristili priliku da odu u šoping ili posete rodbinu u Novom Sadu. Stoga će ubuduće naprednjaci imati vođe grupa koje će odgovarati ako se neko iz "stada" izdvoji i počne da vodi "svoju politiku".

I dok su se na bini u bojama srpske zastave smenjivali patriotski nadahnuti govornici, na nebu iznad okupljenih iznenada se pojavio avion koji je, u niskom letu, izvodio akrobacije. Među mitingašima, kojima su dominirali nedovoljno informisani ne-Novosađani, zavladao je strah. Toliko toga se, kako su govornici isticali, urotilo protivu Srbije i Srba, da se okupljenima činilo sasvim mogućim da je u pitanju avion NATO-pakta ili vojvođanske ratne avijacije koji će početi da ispaljuje rakete ili metke na njih. Mesta za strah ipak nije bilo – jer, kada se bolje pogleda, i avion je takođe u bojama srpske zastave. On je pružao podršku mitingašima, a prisutni Novosađani su odmah znali i ko je pilot. Niko drugi do novosadski "kontroverzni biznismen" Dragan Amidžić Amidža, koji ima tako običaj da iznad Novog Sada leti u svom "galebu" ili u hidroavionu, uvek u niskom letu – nekada onako, jer mu se prohtelo, a nekada, kao sada, da pošalje političku i patriotsku poruku ljubavi Srpskoj naprednoj stranci.

IRITANTNI LETOVI IZNAD NOVOG SADA: Amidžić izlazi iz jednog od svojih pet aviona Galeb G2
Foto: Darko Dozet

Osim po niskim letovima, Novosađanima je Amidžić poznat i po dramatično brzim vožnjama besnim automobilima (marke "bentli" ili "porše") ulicama grada. Legenda kaže da saobraćajnoj policiji nije padalo ni na pamet da ga zaustavi, jer je u pitanju čovek kome se ne treba zamerati. Ipak, policija je morala da reaguje kada je, 2014. godine, na Mišeluku – brdu iznad Novog Sada poznatom po okupljanju motociklista – provozao tegljač-guseničar. Tegljač je, kako su izveštavali pojedini mediji, napravio nekoliko krugova, prešao preko bankine, srušio poneko drvo, i potom nestao. Zato što je vozio neregistrovano vozilo, oštetio put i zaštitnu ogradu, policija je protiv Amidžića podnela prekršajnu prijavu, a nije poznato da li se po njoj postupalo. Mediji su pisali da je Amidžić posedovao više aviona, razne glisere i brze motore, ali nikada se nisu bavili poreklom njegovog očigledno enormnog bogatstva. Niko nije pokušao da odgonetne kako je Amidžić zaradio svoj "prvi milion". Po svemu sudeći, na to pitanje nikada ni nećemo dobiti odgovor, kao što nećemo saznati ni ko ga je ubio u nedelju uveče u Sremskoj Kamenici. Odnosno, ukoliko sticajem okolnosti i saznamo ko je egzekutor, teško da ćemo saznati motive ovog ubistva.

POSLEDNJI BOS

"Kontroverzni biznismen" Dragan Amidžić Amidža ubijen je u klasičnoj "sačekuši" u blizini univerziteta Educons. Sedeo je u kafeu "Kampus", koji se nalazi u okviru studentskog doma, a nije jasno da li je u ovaj kafić redovno dolazio zbog toga što se nalazi blizu njegove kuće ili iz nekog drugog razloga. Kako saznajemo iz dobro obaveštenih izvora, Amidžić je u "Kampusu" imao sastanak sa visokim gradskim policijskim funkcionerima. Kada je izašao iz kafea i krenuo prema svom blindiranom BMW-u, odnekud se pojavio maskirani čovek koji je u ruci držao kalašnjikov i počeo da puca na Amidžića. Događaj je snimljen sa tri kamere, a egzekutor je – sasvim sigurno – surovi profesionalac, s obzirom da mu se ruke niti jednog trenutka nisu zatresle iako je ispalio petnaestak pojedinačnih metaka (dakle, nije bila u pitanju rafalna paljba), i prilikom pucanja se kretao prilazeći žrtvi. Kada se uverio da je Amidžić mrtav, okrenuo se nekoliko puta levo-desno i nestao. Sve se odigralo u nekoliko desetina sekundi, a prvi koji je pokušao da pruži pomoć Amidžiću bio je konobar "Kampusa". Kada je došla hitna pomoć, mogla je samo da konstatuje smrt. Amidžić je u avgustu ove godine napunio 55 godina.

Ovo je inače, kako izveštava novosadski Radio 021, treća smrtonosna "sačekuša" u Novom Sadu u proteklih godinu dana. Do danas se ni za jednu od njih ne zna ko je izvršilac, kao ni za većinu ubistava ili pokušaja ubistava u Novom Sadu proteklih godina. U Futogu je u decembru prošle godine u "sačekuši" ubijen Đorđe Zafirović Zafir, bivši zet "čuvenog" Dragoslava Kosmajca. Iako je Zafirović nosio pancir, očigledno znajući šta mu se sprema, smrt nije izbegao jer su ga rafalni pucnji pogodili u glavu. Pre nepunih mesec dana, u novosadskom Novom naselju ubijen je crnogorski državljanin Željko Bulatović. Dobri poznavaoci prilika ukazuju da ovi događaji, kao i brojni drugi "incidenti", govore da su u toku ozbiljne, tektonske promene u novosadskom podzemlju koje itekako imaju veze sa političkim procesima u društvu i dešavanjima u tajnim službama.

Može se reći da je Amidžić poslednji od petorice čuvenih novosadskih "bosova" »

Uskoro...

...nešto novo.

nedeljnik
VREME
www.vreme.com

koji su "nestali sa scene". Izuzev Darka Šarića, koji se nalazi u zatvoru, svi ostali su mrtvi: i Branislav Lainović Dugi, i Nenad Opačić, i Bata Buturović zvani Kan-kan. Podsetimo da je Lainović ubijen 2000. godine u Beogradu, ispred hotela "Srbija", a likvidirali su ga pripadnici "zemunskog klana" Miloš Simović i Sretko Kalinić, navodno, kao osvetu za ubistvo Željka Ražnatovića Arkana. Na izuzetno svirep način u februaru 2015. godine u novosadskom Novom naselju ubijeni su – takođe u "sačekuši" – vođa "veterničkog klana" Nenad Opačić i njegova supruga Jasmina. U njega je ispaljeno pet hitaca, a u nju – tri. Bata Buturović, zvani Kan-kan, koji je bio vlasnik najvećeg novosadskog hotela "Park", pronađen je 2013. godine mrtav u svom hotelu.

RAT KAO PREKRETNICA

Iako je, kako smo rekli, Amidžić Novosađanima bio poznat po bahatom i bezobzirnom ponašanju, mediji su, ukoliko izuzmemo spomenute incidente, retko izveštavali o njemu, možda i stoga što su ga se plašili. Jednom prilikom on je brutalno napao i izvređao novinara lokalne televizije Apolo (danas se ta televizija zove Novosadska), čak mu zapretivši smrću. I tada, ali i u drugim prilikama kada je "galamio" na javnim mestima, isticao je svoje dobre veze sa političarima i raznim centrima moći u zemlji. Ni tada, kao ni u drugim prilikama, nije odgovarao za izgovorene pretnje.

U Novom Sadu se godinama prepričavalo kako je Amidžić u jednom prepunom lokalu surovo izvređao tadašnjeg gradonačelnika Novog Sada Igora Pavličića (DS), kojem je takođe uputio pretnje. Razlog ovog nasrtaja, kažu obavešteni, bio je Pavličićev zahtev da Direktorat za kontrolu civilnog vazduhoplovstva zabrani Amidžiću da leti iznad Novog Sada i tako uznemirava građane. Pavličić je pretnje prijavio policiji, ali one nikada nisu dobile sudski epilog. Kako kažu dobro obavešteni ljudi, Ministarstvo odbrane se zauzelo za Amidžića i preuzelo na sebe da će razgovarati sa njim, naravno pod uslovom da "slučaj" bude stavljen *ad acta*. Da li zbog ovog događaja ili iz drugih razloga, tek priča se da je Amidžić imao veoma dobre kontakte sa jednom od vojnih obaveštajnih službi i da ti kontakti potiču još iz ratnih godina. Amidžić svojim letovima nije iritirao samo Novosađane. U leto 2016. godine Udruga hrvatskih branitelja iz Sinja zabranila je Amidžiću učešće na aeromitingu na sportskom aerodromu "Piket" u Sinju. Oni, doduše, nisu protestovali zbog njega već zbog njegovog aviona marke "galeb". "Galebi" su naime, kako su to isticali branitelji, korišćeni tokom rata u Hrvatskoj u vojnim operacijama JNA, odnosno srpskih snaga, "posebno u širem prostoru Dalmacije". Osim toga, zasmetalo im je što je avion obeležen petokrakom. Amidžićev dolazak su stoga doživeli kao provokaciju.

PROFESIONALNA SAČEKUŠA: Uviđaj nakon ubistva Dragana Amidžića
Foto: Blic

Neki tvrde da je upravo rat u Hrvatskoj bio prekretnica u Amidžićevom životu i da mu je on obezbedio seriju "poslovnih uspeha", odnosno bogaćenje. Tih ratnih i poratnih godina trgovao je, kako se priča, naftom i cigaretama, a kasnije je postao vlasnik nekoliko benzinskih pumpi u Novom Sadu. Navodno je imao dobru saradnju i sa Markom Miloševićem, ali i sa – kako smo već rekli – tajnim službama.

Na aukcijskoj prodaji 2005. godine, Dragan Amidžić, odnosno njegova firma Profi-elektro, kupuje hotelsko-ugostiteljski kompleks "Sajam". Osim hotela "Sajam", koji se – kako mu samo ime kaže – nalazi u okviru Novosadskog sajma, kompleks je podrazumevao i poznate novosadske restorane "Atina", "Ribarsko ostrvo" i "Piroš čizma". "Piroš čizma" je godinama unazad bio zatvoren i tada se pričalo kako će ga Amidžić obnoviti, ali od toga nije bilo ništa. Na aukciji je pobedio iako su za "Sajam" bili zainteresovani i drugi "veliki igrači", poput, recimo, mesnog tajkuna Petra Matijevića. Sadašnji direktor hotelsko-turističkog društva Sajam d.o.o. je Hasima Amidžić, Amidžićeva supruga.

U gradu kruže i druge priče o Amidžiću. Jedna od njih kazuje da je bio prilično surov čovek čak i prema članovima bliske porodice. Navodno, nekima od njih nije hteo finansijski da pomogne iako su živeli u siromaštvu.

Poznavaoci novosadskih političkih i društvenih prilika ne isključuju mogućnost da je (i) ubistvo Dragana Amidžića posledica ozbiljnih, velikih restrukturiranja u onoj sivoj zoni u kojoj se prepliće delovanje tajnih službi i podzemlja. Navodno, u bezbednosnim strukturama se dešavaju ozbiljne promene: "stari kadar" se penzioniše ili marginalizuje, a na njegovo mesto dolaze mladi stranački jurišnici. Sve to ima uticaja i na podzemlje, u kojem se – što je evidentno – dešavaju ozbiljne turbulencije. Da li se u tome krije razlog za likvidaciju Amidžića ili su razlozi neke sasvim druge prirode – teško da ćemo ikada saznati. Kakve opet veze ima ubistvo Amidžića sa informacijama da u Novom Sadu primat u podzemlju navodno drži Zvonko Veselinović, takođe će, po svemu sudeći, ostati večna tajna. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

Leks Behtel

Zakon izglasan da bi američkoj firmi Behtel mogla da se poveri izgradnja “Moravskog koridora” može se slobodno nazvati “Leks Behtel”. Uslovi tendera bili su takvi da niko osim Behtela ne može da ih ispuni. Pri svemu tome, konačna cena radova koji uveliko kasne još se ne zna jer će je naknadno odrediti Behtel prema sopstvenom projektu

Nameru vlasti da za izgradnju takozvanog “Moravskog koridora” angažuje američku mega korporaciju Behtel “Vreme” je već bilo najavilo u broju 1488 pod nazivom “Šta se krije iza Behtela”. Skupština je upravo zbog toga početkom leta usvojila nakaradni *lex specialis* kojim se suspenduje primena više zakona iz oblasti javnih nabavki, standarda i eksproprijacije.

Zakon, koji slobodno možemo nazvati i “Leks Behtel”, omogućiće netransparentan posao problematične opravdanosti, diskutabilan u pogledu političke koristi za zemlju i finansijski rizičan, jer konačna cena zavisi praktično isključivo od “strateškog partnera” Behtela.

Usledila je farsična procedura sa “javnim pozivom za izbor strateškog partnera”. Izlišno je reći da je u tekstu samo nedostajalo da piše da “jedino Behtel ispunjava uslove”. Od ponuđača je traženo da ima godišnji obrt od milijardu dolara, a ako je u pitanju konzorcijum, onda je svaki član konzorcijuma pojedinačno morao da ispuni taj uslov. Bodovali su se samo auto-putevi izgrađeni u jugoistočnoj Evropi; to nije slučajno, jer je upravo Behtel najveći graditelj u regionu (dalmatinski autoput i Drač–Priština su samo neki od izvedenih projekata).

Upućenima je bilo jasno da niko osim Behtela nema šta da traži na ovakvom “tenderu” pošto čak ni najveći izvođač radova u Srbiji, kineska kompanija CBRC (koja nesumnjivo može da ispuni sve druge uslove) nema toliko projekata u jugoistočnoj Evropi kao Behtel, tako da niko osim ove američke firme nije ni podneo ponudu.

KAŠNJENJE UGOVORA

Kada je Behtel “transparentno izabran” za “strateškog partnera”, resorna ministarka Zorana Mihajlović je najavljivala da će se već u septembru početi sa radovima. Međutim, ne samo da je septembar prošao a da radovi nisu počeli, nego do trenutka slanja ovog teksta za štampu nije potpisan ni ugovor. Izgleda da stvari ipak nisu tako jednostavne kakvima ministarka želi da ih predstavi, pošto su, po svoj prilici, zahtevi američke strane do te mere ucenjivački i ponižavajući da naša strana nije voljna da prihvati sve što se natura od strane “partnera”, pa su se pregovori otegli.

Čak i kad ugovor bude potpisan, potrebno je da prođe bar mesec-dva da se otvori gradilište, a tada je građevinska sezona već završena, tako da se ništa značajnije neće raditi pre proleća (*a propos* velike hitnosti usvajanja zakona i gaženja domaćeg zakonodavstva).

Srpska strana ipak i dalje gura tu priču, o tome govori i rebalans budžeta koji se upravo usvaja u parlamentu, gde se za izgradnju “Moravskog koridora” predviđa 15 milijardi dinara. Po svemu sudeći, to će biti “avans” Behtelu, koji se očigledno neće “pokrenuti” dok mu novac “ne legne” na račun.

KADIJA TE TUŽI, KADIJA TI SUDI

U ovako velikim investicionim projektima država bi morala da zna koliko će da košta taj auto-put u trenutku potpisivanja ugovora sa “strateškim partnerom”. Međutim, Behtel nije ponudio cenu (niti se to tražilo u javnom pozivu) za radove. Vlada je tako “izabrala strateškog partnera”, ali nije ograničila cenu, čime je projekat postao veoma rizičan za budžet. U ugovor će verovatno ući pojedinačne cene (cene za svaku pojedinačnu operaciju i materijal), ali konačna cena zavisiće samo od projekta. Još nepovoljnije za državu je što će sam Behtel raditi projekat, pa će od njega kao projektanta zavisiti utrošci materijala i radova.

Tako će Behtel biti kao kadija koji tuži i sudi – prvo projektuje kako njemu odgovara, pa onda izvodi radove po takvom projektu. Prema “Leks Behtelu”, projektna dokumentacija ne mora ni da bude izvedena po srpskim standardima. I naravno, Behtel kao projektant nema nikakvu motivaciju da projekat izvede optimalno za naručioca nego naprotiv, gledaće da se koriste materijali i tehnologije koje njima donose najveći profit. Srbija rizikuje da projekat može biti i za trećinu skuplji za izvođenje nego da ga je uradio neki nezavisni projektant.

Koliko se cela stvar amaterski izvodi, govori i podatak da još uvek nisu usvojeni ni odgovarajući prostorni planovi za deo trase puta oko Kraljeva (pokriven je deo od Pojata ka Kruševcu). Postupak je u toku, ali bez usvojenih planskih dokumenata nije moguće ni početi ubrzanu eksproprijaciju (prema lex specialisu) niti pripremiti projektnu dokumentaciju.

DODATNI TROŠKOVI

Država je, ako zaključi ugovor pod ovakvim okolnostima, ostavljena na milost i nemilost “strateškom partneru”. Iluzija je da će radovi koštati 800 miliona evra, kako to vlast najavljuje (i ta cena je preterana; pre samo nekoliko godina kineske firme su za izgradnju nudile 500 miliona; vlast pravda ovoliku cenu troškovima izmeštanja odnosno regulisanja korita Zapadne Morave zbog poplava iz 2014. godine). Behtel je, inače, poznat po tome da iako gradi kvalitetne puteve, to često bude praćeno “dodatnim troškovima”, pa su izbijale afere u Hrvatskoj, Rumuniji i Albaniji zbog preskupih auto-puteva koje je ta kompanija radila.

Upravo podaci iz Hrvatske govore koliko je “nezgodno” imati posla sa Behtelom. Iako prvobitnim projektom nije predviđena, napravljena je petlja u mestu Vučevica (tadašnji premijer Sanader je ro-

KUPOVANJE NAKLONOSTI AMERIČKIH REPUBLIKANACA: Z. Mihajlović sa predstavnikom "Behtela"
Foto: promo

dom iz tog kraja) uz dodatni trošak od 10 miliona evra. Pored toga, izgleda da je Behtel vršio i neovlašćenu eksploataciju kamena bez plaćanja naknada državi (inače, bilo je još skandala koji su pratili Behtel u Hrvatskoj). Nema razloga da sumnjamo kako će ovde problema biti čak i više, imajući u vidu način kako se ovaj projekat priprema i vodi "ispod žita" već nekoliko godina unazad.

ZAŠTO BAŠ BEHTEL

Do sada su veći ugovori za izgradnju auto-puteva bili zaključivani bilo na otvorenim tenderima, uz obezbeđeno kreditiranje pod beneficiranim uslovima kod međunarodnih kreditnih institucija, ili uz sklapanje međudržavnih aranžmana, kada se ne sprovodi konkursna procedura, ali strana država makar obezbeđuje dugoročno povoljno finansiranje (krediti na 15 do 25 godina, uz beneficirane i fiksne kamate). Sa Behtelom to nije slučaj: niti je obezbeđeno povoljno projektno finansiranje (sve ide na teret budžeta), niti se zna cena (čak ni okvirna, pošto ne postoji projekat), niti će biti moguća adekvatna kontrola naših organa, pošto se neće primenjivati srpski standardi.

Postavlja se zato pitanje zašto se radi ceo ovaj cirkus sa Behtelom? Poznato je da se Behtelom kupuje američka naklonost (kada su na vlasti republikanci). Hrvati su tako "platili" podršku za "Oluju", jasno je da Albanija i "Kosovo" nisu imali nimalo dileme, ali šta Srbija treba da dobije?

U ovom trenutku ne možemo znati pozadinu priče vezane za Behtel, ali ne treba isključiti ni da je angažovanje "specijalnog" Trampovog izaslanika Ričarda Grenela deo igre u kojoj možda i Behtel na "moravcu" ima neku ulogu. Ili je stvar ipak banalna, kao u Hrvatskoj sa "Sanaderovim čvorom"? Gde će u Srbiji biti "Vučićev čvor"?

Plašimo se da će ovakvih aranžmana biti još; resorna ministarka Zorana Mihajlović je već najavila da će se po modelu po kome se angažuje Behtel ubuduće graditi svi putevi (bez pripremljenih projekata, mimo transparentnih procedura, sa posebnim zakonima i privilegovanim "partnerima", bez ugovorene cene). Za auto-puteve se planira utrošak od preko pet milijardi evra u "novom investicionom petogodišnjem planu". Vlast namerava da gradi puteve i gde niko pre nije pomišljao da ih gradi (famozni auto-put "Karađorđe"). Postoji bojazan da će ovakvih "Leks Behtela" ubuduće biti još mnogo. Vlast će očigledno ugovoriti sve i svašta, "samo da se gradi", posebno pred izbore 2020. i 2022. godine. ¶

BOGDAN PETROVIĆ

Verujem da će naše investicije ubrzati i razvoj Srbije

"Upoznati smo sa raznim optužbama koje nam izgledaju poprilično čudno. Izvršili smo detaljnu analizu celokupnog poslovanja SBB-a pre kupovine Junajted grupe i u potpunosti smo uvereni da SBB propisno vodi svoje poslovanje. Štaviše, N1 i Nova S nude necenzurisane i objektivne vesti, koje kreira talentovani tim kvalitetnih novinara sa međunarodnim iskustvom"

Nikos Statopulos iz BC Partners, većinskog vlasnika Junajted grupe u okviru koje posluju SBB i televizije N1 i TV Nova S, posetio je Srbiju. Sreo se sa premijerkom Srbije Anom Brnabić, predstavnicima ambasada SAD, Nemačke, Holandije, Velike Britanije i Grčke i posetio regulatorno telo za komunikacije.

"VREME": Junajted grupa je nekoliko puta javno upozorila vlast u Srbiji da svojim potezima pokušavaju da kompaniji direktno nanesu štetu i da je ukupno poslovanje dovedeno u pitanje. U kojoj meri ste obavešteni o problemima koji se tiču odnosa vlasti prema Junajted grupi?

NIKOS STATOPULOS: BC Partners sagledava i politički rizik kao deo ukupno analizirane situacije u svakoj kompaniji i regionu u koji ulažemo. Još uvek postoje pitanja u vezi sa vladavinom prava, nezavisnošću sudstva, stabilnošću poreskog ambijenta i pluralizmom izvora informisanja i slobode medija u Srbiji i celom regionu. Mi smo svesni toga i to je dokumentovano i u kontekstu kandidature Srbije za pridruživanje EU. Ipak, nadamo se da su to samo pitanja sazrevanja, kao što je slučaj sa svakom mladom zemljom. Ulažući ovde u Srbiji, nadamo se da ćemo ubrzati razvoj zemlje.

I predsednik Aleksandar Vučić i premijerka Ana Brnabić, kao i lokalna vlast u Beogradu, često iznose razne optužbe – od toga da SBB ima "monopol", do nezadovoljstva izveštavanjem medija u vašem vlasništvu. Kakvo je vaše mišljenje o tome? Da li ste imali slične situacije u nekoj drugoj zemlji, uključujući naš region, u kojoj poslujete?

Upoznati smo sa raznim optužbama koje nam izgledaju poprilično čudno. Izvršili smo detaljnu analizu celokupnog poslovanja SBB-a pre kupovine Junajted grupe i u potpunosti smo uvereni da SBB propisno vodi svoje poslovanje. Štaviše, N1 i Nova S nude necenzurisane i objektivne vesti, koje kreira talentovani tim kvalitetnih novinara sa međunarodnim iskustvom. N1 posebno vodi uređivački i nadzorni odbor koji funkcioniše unutar EU jurisdikcije i koji želimo da u najkraćem roku dodatno ojačamo dolaskom međunarodno priznatih iskusnih novinara.

O čemu ste razgovarali na sastanku sa premijerkom?

Uvek nam je zadovoljstvo kada možemo da se sastanemo sa političkim liderima u zemljama u kojima posluju kompanije u koje smo investirali kako bismo bolje razumeli njihove motivacije, izazove i na koji način možemo da pomognemo da razvijemo produktivan radni odnos kao veliki investitor u datoj zemlji. Rekao sam premijerki Brnabić da je naša akvizicija Junajted grupe najveća investiciona transakcija u Jugoistočnoj Evropi, a ne samo u Srbiji i da, ako budemo sarađivali i radili zajedno, to će onda biti dobro za Junajted grupu i za srpsku ekonomiju i ekonomije u regionu, ali i za dalji napredak Srbije i njen ugled na svetskoj sceni.

Vaš najveći konkurent Telekom, u većinskom državnom vlasništvu, ozbiljno ulaže kako u Srbiji, tako i u regionu. Da li mislite da možda deo problema između Junajted grupe i vlasti leži upravo u interesima Telekoma?

Realnost je da je, u svakoj zemlji na svetu, u prvo vreme postojao jedan telekom provajder i da je to kompanija koju je osnovala i kojom je rukovodila vlada. S vremenom, tržište telekomunikacija i medija je evoluiralo i zavladala je slobodna konkurencija, što je skoro uvek bilo u korist korisnika u smislu konkurencije, izbora, inovacija i nižih cena. Želimo da verujemo da je, zahvaljujući uspehu SBB-a, i Telekom Srbija postao bolji i da su na kraju korisnici profitirali od toga. Ali to nije slučaj samo u Srbiji, pogledajte Sky Italia i Telecom Italia.

Više puta ste optužili vlast za štetu nanetu vašoj kompaniji, tvrdeći da ćete sa time izaći pred domaće i međunarodne sudove. Da li ste pribegli tome?

Prvo što smo uradili je to da lokalni menadžment timovi Junajted grupe nastavljaju da razgovaraju sa državnim institucijama – i mi pozdravljamo kontrolu i nadzor svakog državnog tela – ali sam uveren da i BC Partners i Junajted grupa poštuju zakone svih zemalja u kojima poslujemo. Ako budemo smatrali da nismo ravnopravno tretirani i da su komercijalni interesi naših ulaganja dovedeni u pitanje u nekoj zemlji u kojoj poslujemo, ići ćemo na međunarodnu arbitražu.

Da li mislite da mediji Junajted grupe rade na profesionalan način? Da li ste čuli za optužbe predsednika da televizija N1 "nastavlja da radi protiv njega 24 časa dnevno"?

"Ako budemo smatrali da nismo ravnopravno tretirani i da su komercijalni interesi naših ulaganja dovedeni u pitanje u nekoj zemlji u kojoj poslujemo, ići ćemo na međunarodnu arbitražu"

To je nesrećno tumačenje i siguran sam da N1 zaista to radi, gledaoci je ne bi više gledali i otišli bi na druge televizijske kanale jer bi takav program zaista bio dosadan. Kategorički mogu da kažem da to nije slučaj – cilj N1 je da pruža necenzurisane, objektivne vesti, sa profesionalnim novinarima koji rade bez straha da nekom moraju da čine usluge. Po onome što sam znam, urednici i novinari N1 daju podjednako vremena opozicionim političarima kao i članovima SNS, kada ovi prihvate poziv N1 da učestvuju u njihovim informativnim emisijama. Posao je novinara u celom svetu da kontrolišu moćne i da govore istinu o vlasti.

Pored toga, jedan od problema koji se javlja u svim zemljama sa koncentracijom medijskog vlasništva je da mediji koji objektivno izveštavaju počinju da bivaju izuzetak u pogledu svog uređivačkog stava. Međutim, to nije krivica televizije N1, već propust i greška tržišta.

Kakvo je vaše mišljenje o poslovnom okruženju u Srbiji?

Kao investitor privatnog kapitala, bili smo zainteresovani da kupimo Junajted grupu još 2013. i od tada smo sa divljenjem iz daleka pratili njen razvoj. Ne kupuje se većinski udeo u bilo kojoj firmi – uključujući kompaniju kao što je Junajted grupa sa vrednošću od 3 milijarde evra – bez detaljne analize koja podrazumeva posetu glavnim zemljama u kojima prodaje svoje usluge. Ja lično ću nastaviti da dolazim u Beograd i Srbiju koliko god je to puta potrebno kako bih podržao naše investicije i naše ljude i pomogao Junajted grupi da bude uspešna.

Kao jedan od najvećih investitora u Srbiji, mislite li da uslovi u ovoj zemlji mogu da omoguće jednoj kompaniji da se kontinuirano razvija?

Veoma smo uzbuđeni mogućnostima koje postoje u Srbiji i na Balkanu. Junajted grupa je izgradila sjajan biznis zasnovan na najboljim ljudima, tehnologiji i sadržaju u svim svojim medijima i telekom operaterima koje ima u regionu. Ekonomski rast je stabilan i ljudi u Srbiji i regionu u proseku gledaju pet sati dnevno kablovsku televiziju. Region je kulturološki vrlo koherentan, što stvara ekonomiju obima i što je omogućilo Junajted grupi da postane veoma traženi strateški partner za međunarodne provajdere sadržaja. Kultura nam je veoma važna kod svakog biznisa u koji ulažemo i činjenica da je Junajted grupa nastala iz uspešnog preduzetničkog biznisa, koji je zadržao i promovisao veći deo svog aktuelnog menadžmenta iz sopstvenih redova, uključujući generalnu direktorku Viktoriju Boklag, snažna je potvrda za nas.

Kakvi su vam budući planovi za Srbiju? Posle kupovine Tele 2 u Hrvatskoj, da li planirate da napravite sličnu akviziciju sa nekim mobilnim operaterom?

Nastavljamo potragu za visokokvalitetnim medijima i telekom provajderima širom Jugoistočne Evrope, što će dodatno poboljšati finansijske rezultate kompanije i korisničko iskustvo. U tom pogledu, tražimo prilike i izvan Srbije i Balkana.

Posle ove posete, šta ste zaključili o kompaniji koju ste kupili? Šta njoj donosi budućnost?

Budućnost je uzbudljiva. Veoma smo zadovoljni rastom broja pretplatnika SBB, i u dosadašnjem, i u aktuelnom periodu i verujemo da im je perspektiva narednih godina dobra. I dalje su uspešni jer, uvereni smo u to, imaju najbolji sadržaj, tehnologiju i ljude i korisnicima pružaju ono što žele. ¶

Nerazumevanje uloge zaštitnika

Novinar "Vremena" u teatru apsurda, "Vreme" br. 1499

Institucija Zaštitnika građana ne polemiše u javnosti sa pritužiocima koji su nakon obraćanja ovoj instituciji iskazali nezadovoljstvo njenim radom. Zbog tekstova Momira Turudića u kojima se na uvredljiv način pominje rad ove institucije, ali i moje lično ime, primoran sam da reagujem na ovaj način i odgovorim na tvrdnje iznete u njegovim tekstovima.

Kako bi javnost na potpun, a pre svega istinit način, bila upoznata sa postupanjem Zaštitnika građana u slučaju Momira Turudića, neophodno je za početak u tekstu "Novinar 'Vremena' u teatru apsurda" od 26. septembra 2019. u listu "Vreme" razdvojiti događaje koji su se stvarno odigrali od fikcija koje provejavaju tekstom – onih delova u kojima se novinar Turudić ne drži činjenica i stvarnih događaja.

Pravni zastupnik Beogradskog centra za ljudska prava uputio je u ime Momira Turudića pritužbu Zaštitniku građana, ukazujući da je došlo do povrede prava na slobodu i bezbednost ličnosti i prava na nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta Momira Turudića u Policijskoj stanici Stari grad, navodeći samo Turudićevu verziju događaja, koju nisu potkrepili nikakvim dokazima. Nakon što sam pažljivo razmotrio sadržaj pritužbe i izjašnjenja Ministarstva unutrašnjih poslova, pozvao sam Momira Turudića da i u razgovoru sa mnom podrobno ispriča događaj u prostoriji za zadržavanje u navedenoj policijskoj stanici. Tražio sam dodatna izjašnjenja MUP-a i ponovo sam otvorio predmet zato što sam hteo još jednom da ispitam da li su u obzir uzete sve činjenice. Međutim, po dobijenim izjašnjenjima nije se moglo utvrditi da li je u policijskoj stanici Momir Turudić bio izložen nedostojanstvenom i nečovečnom postupanju policijskih službenika, jer za to nije bilo materijalnih dokaza, a izjave policijskih službenika bile su upravo suprotne. Utvrdio sam da je bilo propusta u radu i da procedure nisu bile u skladu sa zakonom, o čemu sam obavestio nadležne i tražio da ubuduće koriguju svoj rad. I to su činjenice.

Zaštitnik građana završava svoje postupanje upućivanjem preporuka kontrolisanom organu, na osnovu činjenica potkrepljenim dokazima, dok sve ostalo spada u domen subjektivnog doživljaja pritužioca. Preporuke koje stručna služba Zaštitnika građana upućuje organima javne vlasti moraju biti zasnovane na utvrđenom činjeničnom stanju. Ukoliko su tvrdnje državnog organa suprotne od onih koje iznosi pritužilac i nema dokaza koji upućuju da je došlo do povrede prava građanina, Zaštitnik građana ih ne može utvrditi, kao što ne može utvrditi da je došlo do propusta u radu organa. Neshvatanje funkcije i metodologije rada Zaštitnika građana može dovesti do nerealnih očekivanja građana koji nam se pritužuju, a na stranu da bi u slučaju kada imaju pravne zastupnike, o tome trebalo oni da ih izveste. Upravo se to nije desilo u slučaju Momira Turudića.

Sve ostalo što stoji u tekstu, počev od izmišljenih delova razgovora tokom našeg susreta, do rekla-kazala priča o mom besu koji je, navodno, izazvan tekstovima Momira Turudića, te pretećim telefonskim pozivima i pritiscima koje doživljavam opet zbog tekstova Momira Turudića, nije se dogodilo i plod su njegove mašte. U nameri objavljivanja ovih neistina ne želim da ulazim.

Pozdravljam kritički odnos javnosti prema radu institucije kojom rukovodim, kroz suočavanje argumenata koje doprinose jačanju Zaštitnika građana i zaštiti i unapređenju ljudskih prava u Srbiji. Iznošenje paušalnih ocena i neistina o radu institucije Zaštitnika građana, kompromitovanje mog dosadašnjeg rada kroz izmišljanje događaja smatram zlonamernim i nedopustivim u javnom dijalogu, čija je suština u odgovornosti za izgovorenu reč i elementarno poštovanje sagovornika. ¶

ZORAN PAŠALIĆ, ZAŠTITNIK GRAĐANA

LAZAR DŽAMIĆ

Kako razgovarati sa zadrtima (2)

Svi smo mi patriote i želimo dobro svojoj zemlji.

Razlikuju nam se mišljenja kako do toga da se dođe

Čak i samo mirna konverzacija sa zadrtima je uspeh. Ali, mora pametno. Svađa i podsmevanje su za njih crvena krpa, jer im vređaju ličnost. Ništa tako ne ogluvi zadrtu osobu kao podsmeh. Ako ste tome skloni, individualno ili kolektivno, kao organizacija, ujedite se za jezik i onda uradite suprotno od toga na šta vas tera vaš emotivni impuls.

Tonalitet je svetinja. Ne podižite glas. Bez nerviranja. Slušajte ih pažljivo, klimajte glavom, pokažite im i neverbalno da ih razumete. Iskreno. Bratski. Sveštenički.

Uzdahnite duboko kada završe, koliko god se ne slažete, da im stavite do znanja da su upravo pričali o dubokoj ljudskoj zagonetki, jednoj od misterija života koja sve nas zbunjuje. Recite im to. "Eh... da, ima mnogo stvari gde moramo da nađemo zajednički jezik." Pričajte strpljivo, pomirljivo, balansirano, toplo, odraslo... Pokažite im da poštujete njihovo mišljenje.

A onda, pre nego što kažete svoje, razmislite koji su to zajednički momenti ljudskosti koje delite s njima na tu temu, emocije koje vas spajaju, simboli u temi koji su važni i njima i vama. Gde se vaša emotivna iskustva prepliću i gde ste svi samo ljudi? Koji su to ciljevi kojima zajedno težite u toj oblasti i koje svi razumete?

Na primer, politika, pošto je to, uz sport, jedina tema u Srbiji. Svi smo mi patriote i želimo dobro svojoj zemlji. Razlikuju nam se mišljenja kako do toga da se dođe. (Ovo sve pod uslovom da pričate s nekim ko stvarno veruje u svoju priču, ne s oportunistom...). Pre svega, ovo je razgovor patriota ili patriotkinja; svi smo rođeni i odrasli ovde, pili smo isto mleko (ili jogurt, ako ste istih godina...). Ako vam je socijalno poreklo isto, naglasite. Ključ je da se pre početka razgovora o razlikama što više identifikujete, koliko god vam to čudno zvučalo ili teško padalo. "Da se identifikujem sa nacistom/homofobom/nacionalistom...?!" Nema druge ako želite da makar malo prodrete do njih, posebno u javnoj debati.

Suprotna strana, na primer, priča o tome da su mnogi intelektualci koji su se školovali "napolju" samo strani plaćenici. Vi ih blago podsetite da su i Vuk Karadžić i Dositej Obradović, i Tesla i Pupin, takođe školovani napolju; da su nam doneli svet ovde; da je tužna sudbina naroda koji svoje najbolje mozgove ne šalje – kako je to nazvao Karađorđe u svom Zakoniku – u "beli svet", jer kako ćemo u taj svet i sa tim svetom ako ga ne razumemo?

Ili, smetaju im "gejevi" i njihovo "nehrišćansko" ponašanje. Vi strpljivo započnete razgovor o tome da svako vreme ima svoje izazove tradiciji, da je tako bilo i našim dedama i roditeljima sa razvodom, sa slanjem ženske dece u škole i pravom glasa za žene. A onda ih blago podsetite da ništa nije tako hrišćanski kao praštanje, a ako je Srbija hrišćansko društvo, onda mora da pokaže da zna da prašta...

Najvažnije u razgovoru sa zadrtima je da im uvek omogućite da ostanu heroji u svojim glavama, da mogu makar i malo da se približe vašoj tački gledišta, a da ne dovedu u pitanje svoju ličnost. To je moguće samo ako se sretnete na istim simboličkim teritorijama, koje su uvek dovoljno široke za različite interpretacije. Simbolika je najveći prijatelj i najveći neprijatelj zadrtih. S njima se vežba simbolički aikido, vraćanje iste emotivne energije, ali očišćene i pojačane.

Te teritorije su pradavne i neće, bar u društvu kao što je naše, uskoro da nestanu: čast, patriotizam, mit o poštenju, snalažljivost, biti domaćin, patrijarhalnost, vera... Već decenijama ih naše elite muzu u svoje kante i na njima se bogate. Oni znaju kako da pričaju sa zadrtima. Zato i neguju sistem koji zadrtost raspiruje i betonira, što se lako može videti samo jednim prolaskom pored Studentskog grada: zastave na balkonima, muzika iz soba... Zadrtost je najbolja formula za manipulaciju masama. Samo sistem – politika, škola, mediji – može da zadrtost proglasi za nepoželjnu i da je utihne u društvenom okruženju. Naš, očigledno, neće skoro. U međuvremenu, ostaju nam samo pametnije komunikacione strategije. ¶

(nastavak u sledećem broju)

Najvažnije u razgovoru sa zadrtima je da im uvek omogućite da ostanu heroji u svojim glavama, da mogu makar i malo da se približe vašoj tački gledišta, a da ne dovedu u pitanje svoju ličnost

Intervju: Dobrosav Bob Živković

Gadne zverke sa

Foto: Marija Janković

dobrom idejom

“Ja sam iskren crtač. Radim za sebe; ako je smešna knjiga, crtam dok se ja ne nasmejem, ako je horor, ne stajem dok meni nije odvratno i strašno. Kad radim, pokušavam da se igram i da odgovorim. To je izazov”

Više generacija odraslo je prateći ilustracije i crteže Dobrosava Boba Živkovića. Kreativni raspon njegovih ilustracija kreće se od horora i SF-a, preko satire i karikature, pa sve do literature za decu i mlade. Nekoliko godina je radio i kao umetnički direktor studija “Sači i Sači” u Beogradu. Više puta je dobio nagrade Neven, Zlatno pero, “Lazar Komarčić” i Sfera. Od prošle nedelje, selekcija celokupnog njegovog umetničkog opusa prvi put se nalazi na samostalnoj retrospektivnoj izložbi u Muzeju primenjene umetnosti u Beogradu, što je i povod za naš razgovor sa Bobom.

“VREME”: Pri najavi predstojeće izložbe i monografije, na Fejsbuku ste napisali: “Osećam se da sam ostvario svoj cilj.” Koji je to cilj?

DOBROSAV BOB ŽIVKOVIĆ: U principu, svako treba da pođe od nule i da dođe do negde. Zaplet bilo koje bajke jeste taj put koji neko treba da pređe. Ja sam pošao od toga da sam dobijao trojke iz crtanja, preko toga da nisam mogao da upišem akademiju zato što sam stripadžija, pa su me tri puta u Udruženju primenjenih umetnika odbijali uz obrazloženje “ti crtaš savršeno, ali to je strip-crtež”, a za njih je biti stripadžija bukvalno bila uvreda. Ja sam, valjda, bio najgori đak generacije.

Znači, sve vreme si niža vrsta. Tako da od toga da sam, na očaj majke i oca profesora, išao na zanat u dizajnersku, pa preko toga da si na fakultetu među umetnicima, a ti nisi umetnik već si samo stripadžija, i onda se boriš i dočekaš da kažu kako će ovo biti jedna od najvećih postavki Muzeja primenjenih umetnosti. Samo to, nema nijedno “umetničko delo”, sve su stripovi i ilustracije. Ako postoji cilj, ako postoji nešto što treba da se postigne, onda u mom poslu ne postoji veći vrhunac od toga što sam umetnički muzej napunio stripom.

Ali, poslednjih decenija dosta se promenila i percepcija kod ljudi da su strip i ilustracija vrsta umetnosti.

Nije se menjala percepcija, ja sam je menjao. Ja sam imao srećnu okolnost... Kako kaže moja sestra: “Jao, Bobe, kad bi počeo nuklearni rat, ti bi karijeru napravio.” Jer, devedesetih godina dok se ratovalo, svi pametni i dobri crtači su otišli iz zemlje, a ja sam ostao sam ovde. Lidija Taranović i ja smo držali sva izdanja za decu, bili su tu i “Tik-Tak” i “Zeka” na kojima su klinci rasli, pa onda je došao i rad u “Politikinom Zabavniku”. Bilo je brojeva “Zabavnika” gde mi traže da ilustrujem sve priče u jednom broju, ali svaka da bude drugačija, da ne izgleda da je radio jedan čovek.

Na izložbi je i naslovnica onog starog izdanja *To* Stivena Kinga, sećam se da mi je zadavala noćne more više nego sam roman. Pričalo se da je postojalo nekoliko verzija te naslovnice?

Ne, ovako, Boban Knežević (pisac i izdavač fantastike, prim. aut.) je terorista, koji i dan-danas govori izdavačima da sam ja lenština i da moja prva tri crteža treba da se bace. Šta god da uradim – “baci mu prva tri, četvrti je savršen”.

Boban Knežević mi se javio dok sam još razmišljao da li ću da budem u životu veterinar ili crtač. Predložio je da piše stripove, a ja kao da crtam. Za šta sam ja bio nesposoban, jer ja jesam lenj. Radije bih da igram igrice nego da crtam, i onda ako mogu da ti kažem nešto kratko, ja bih da te ne davim stripom. Ako mogu nešto da kažem u jednom kvadratu, što bih poentu razvlačio na više strana.

A onda je Boban predložio da izdajemo knjige, a ja da crtam naslovnice i ilustracije. I to je počelo 1982. godine, od “Monolita”. Boban je gurao desetak godina protiv celog sveta. Svi su mu govorili da to ružno izgleda, a on je izdržao sa mnom. A ja sam faktički sve to vreme učio na tim izdanjima. Boban je i pomogao Goranu Skrobonji da objavi *To*, tako da je sve iz tog perioda.

Kritičari često navode: “Bobove ilustracije su groteskne i prenaglašene.” Te horor i SF ilustracije iz “Znaka Sagite”, “Monolita”, pa kasnije “Politikinog Zabavnika” jesu prenaglašene. Ali, i ove dečije i satirične ilustracije isto tako, i u tome je njihova draž.

Postoje profesije koje imaju zadatak da budu šizofrenične, da ih rade multiplicirane ličnosti. Ja ilustrujem knjige. Ja moram da odgovorim na temu svake knjige koju dobijem. Ako piše o fudbalu, ja moram da kažem nešto o fudbalu. Ja vodim razgovor sa knjigama i treba da budemo dovoljno komunikativni da vodimo bilo kakav dijalog.

Kad čekam knjigu, ne znam šta ću da dobijem. Ako je fantastika, okej, nju znam, i to je kao razgovor sa starim prijateljem. Ali, znaš kako, muka mi da već stoti put crtam zmaja. A kad neko dođe i pita da uradim knjigu o baletu, to je drugačije. Nikada u životu nisam bio na baletskoj predstavi, niti sam gledao balet, i to me zainteresuje da vidim kako bih ja to radio. A onda mi je cilj da se prilagodim toj temi.

Da li su deca najiskrenija publika?

Ja sam iskren crtač. Radim za sebe; ako je smešna knjiga, crtam dok se ja ne nasmejem, ako je horor, ne stajem dok meni nije odvratno i strašno. Kad radim, pokušavam da se igram i da »

Hiljadu nijansi svakog lista

Retrospektivna izložba Dobrosava Boba Živkovića u Muzeju primenjenih umetnosti u Beogradu

Više od pet stotina radova odabranih za retrospektivnu izložbu BOB manji su deo ilustracija kojima je Dobrosav Bob Živković obogatio i učinio prepoznatljivim više od 200 knjiga i mnogobrojnih novina i časopisa za 37 godina stvaralaštva. Izložba je rezultat saradnje Muzeja primenjene umetnosti i izdavačke kuće "Kreativni centar", koja ovom izložbom obeležava 30 godina od objavljivanja prve knjige.

Od "Studenta" gde je objavio prve ilustracije, preko "Tik-Taka", "Dnevnog telegrafa", "Evropljanina", "Politikinog Zabavnika", edicije "Znak Sagite" i almanaha naučne fantastike "Monolit", pa do knjiga koje na njegovom radnom stolu čekaju da ih ilustruje, najprisutniji deo opusa Boba Živkovića vezan je za izdanja "Kreativnog centra". Slobodan Jovanović, inače autor retrospektive Boba Živkovića, ocenjuje da je to jedan od najznačajnijih opusa u savremenoj srpskoj ilustraciji.

Ljiljana Marinković, direktorka "Kreativnog centra", zapisala je u monografiji objavljenoj povodom ove izložbe da je početkom 1989. godine njen otac Simeon Marinković "tragao za ilustratorom za svoju prvu slikovnicu" i da su joj u "Dečjim novinama", gde je tada radila, odmah preporučili Boba Živkovića. Njih dvojica su se "brzo dogovorili o saradnji i u toku dve godine nastala je serija od dvadeset slikovnica o životinjama – slikovnice *Žapče*. Oduševljavali smo se tim prvim ilustracijama, njihovim živim bojama na finom kartonu, preciznošću s kojom je Bob radio. Bez obzira na to što on danas kaže kako 'takvog ilustratora ne bi zaposlio ni pod razno', u tim prvim ilustracijama i dalje mogu da pronađem sve što i danas smatram najvažnijim osobinama Bobovog rada: duhovitost, inteligenciju, sposobnost da ilustracijom nadogradi tekst tako da svaki pojedinačni crtež priča novu priču, to što svaki detalj na crtežu smatra podjednako važnim i radi ga maksimalno posvećeno. (Ako na Bobovom crtežu vidite drvo sa hiljadu listova, znajte da je svaki od tih listova drugačiji!)"

U početku saradnje, Živković u "Kreativni centar" prenosi stil koji je razvijao u "Tik-Taku" u ilustracijama za decu, objašnjava Slobodan Jovanović, a zatim u knjigama *Nacionalni park Sr-*

odgovorim. To je izazov. Sve drugo bi bilo, kako da ti kažem, kao kad rešavaš ukrštenice pa napišeš bilo koju reč u polja. Možeš tako da popuniš ukrštenicu, ali nisi je rešio. Igra je ako uspeš da rešiš tu knjigu. Da ispratiš šta taj pisac hoće da kaže i da li možeš ti to isto da kažeš, ali bolje od njega.

Da li je nekada teško naći komunikaciju sa piscem?

Nikada nije teško. To je kao i ovaj razgovor. Mi možemo da se lepo ispričamo i da se slažemo, a sa druge strane, možemo da se posvađamo.

Imaš nekoliko mogućih tonova. Evo, na primer, Jasminka Petrović ili Jelica Greganović, gde se odlično prepoznajemo. Jasminka radi tako što ostavi prostora. Ona nabraja "uzeo je jabuku, krušku... ananas", a ja nacrtam da je on uzeo i lubenicu. To što fali u tekstu ja docrtam, jer ja ne objašnjavam idiotima šta je Jasminka želela da kaže, nego dodajem na njen tekst.

A imaš i ljude koji ti ne prijaju. U "Zabavniku" se nekoliko puta desilo da sam u suprotnosti sa tekstom. Bio je onaj primer sa tekstom "Igrice kvare decu", i onda ja nacrtam veliku ilustraciju o kojoj se povela velika diskusija. Na njoj tata gleda CNN u punoj ratnoj opremi sa ne znam kakvom atomskom bombom na televizoru, pored je majka drolja sa cigarama i špricevima zabodenim u vene, kućići mrtvi po tepihu... A klinac igra Tetris i "to ga kvari". Tu se nisam složio sa onim što je pisac rekao. Što je opet ilustracija teksta, to je moj stav.

Kakav je proces od predloška, preko ideje, do realizacije? Jednom ste izjavili da je najteži posao taj prvi minut kada se rađa ideja.

Imam apgrejd te teorije. Shvatio sam da je problem u tome što da bi bilo šta radio, moraš da isključiš sve druge inpute. Problem je što ja prvo moram da zaboravim kako nemam pare da platim struju, da prekinu ovi na Fejsu da mi iskaču sa porukicama, da isključiš sve te probleme o kojima razmišljaš, i onda počneš: "A šta radi mali miš pred spavanje?" Zato radim noću, kada prestanu telefoni, prestanu poruke, prestane internet, i onda lagano ulaziš u taj svet gde se kreveljiš i razmišljaš šta radi mali miš pred spavanje.

A koliko vremena treba da se rodi ideja... U stvari, nije problem u vremenu nego u težini. Posao je završen kada se setim šta je dobar odgovor na tvoje pitanje,

bija (Dragoljub Ljubičić Mićko, 1999) i *Kako da najlakše upropastite rođeno dete* (Nadežda Milenković, 1996) "crteži postaju kompleksniji, detaljniji i Živković sve više koristi karikaturalan pristup u formiranju karnevalskih likova." Na plakatu *Ne dô ti Bog što ti roditelj pomisli*, koji je objavljen uz tu knjigu, podseća Jovanović, prikazane su "male karikature, kao kadrovi u stripu, svega onoga što može da zadesi dete ako se obistini ono čime mu roditelji prete. Živković kroz humor oslikava komunikaciju između dece i odraslih, gde problem nastaje u bukvalnom shvatanju saveta/pretnji odraslih." U knjizi *Nacionalni park Srbija* Živković koristi "psihološku sličnost svojih likova sa životinjama, čiji trupovi (ili grudi, bicepsi) postaju dominantan deo tela koji ih pokreće kroz dešavanja u knjizi."

Neke od svojih najznačajnijih radova, takođe za "Kreativni centar", Bob Živković je realizovao u saradnji sa spisateljicom Jasminkom Petrović. Edukativne, zabavne i pronicljive, knjige Jasminke Petrović i Dobrosava Boba Živkovića u konstantnom su autorskom dijalogu, koji uvek iznedri neke nove forme ilustrovanja knjiga za decu i omladinu. Početkom dvehiljaditih to su *Seks za početnike*, *Bonton*, *Porodica* i *Škola*, a kasnije oblikuje korice knjiga za tinejdžere *Leto kad sam naučila da letim* i *Sve je u redu* gde "predstavlja turbulentno psihološko stanje mladih junakinja, koja simbolizuju dešavanja u knjigama." Jovanović dalje objašnjava da je u knjizi *Seks za početnike* bilo neophodno približiti deci razne aspekte seksualnog sazrevanja, pa je i ton ilustracija malo ublažen, primeren tinejdžerima. Na tim ilustracijama Bob Živković primenjuje preuveličavanja, hiperbole i komiku groteskног stila. Njegovi likovi postaju paradigme društvenih pojava karakterističnih za našu sredinu, ali koje se mogu razumeti i u širem kontekstu."

U brojnim intervjuima Bob Živković naglašava da nikada ne bi mogao da se bavi nekim drugim poslom i da nikad neće prestati da se njime bavi. Zato ovu retrospektivnu izložbu (2 – 23. oktobar) treba shvatiti kao presek do sada urađenog i kao najavu narednih likovnih predstava sveta kakvog ga vidi i oseća Bob Živković.

S.Ć.

odnosno knjigu. Crtanje je fizički posao, kao kad vezeš goblen tri dana.

Kada je posao gotov? Čest je problem kod mlađih crtača kada se odvojiti od papira.

Zavisi šta ti je cilj. Ja sam tu malo u sukobu sa većinom. Meni je uvek cilj da prenesem poruku. U trenutku kada prenesem poruku, moj posao je završen. Što manje rada, pre svega što imam još stotinu stvari koje treba da ispričam. Čeka me pet-šest knjiga koje sam odavno dobio kao zadatak. To je još pet-šest poruka koje moram da prenesem, a sad ja treba da gubim vreme na ovo što sam već saopštio. Ako publika može da shvati iz ovoga što sam nacrtao – gotovo.

Najfascinantnije je što se sada preko društvenih mreža najlakše dopire do ljudi. Jeste li bili svesni svoje popularnosti pre ere društvenih mreža?

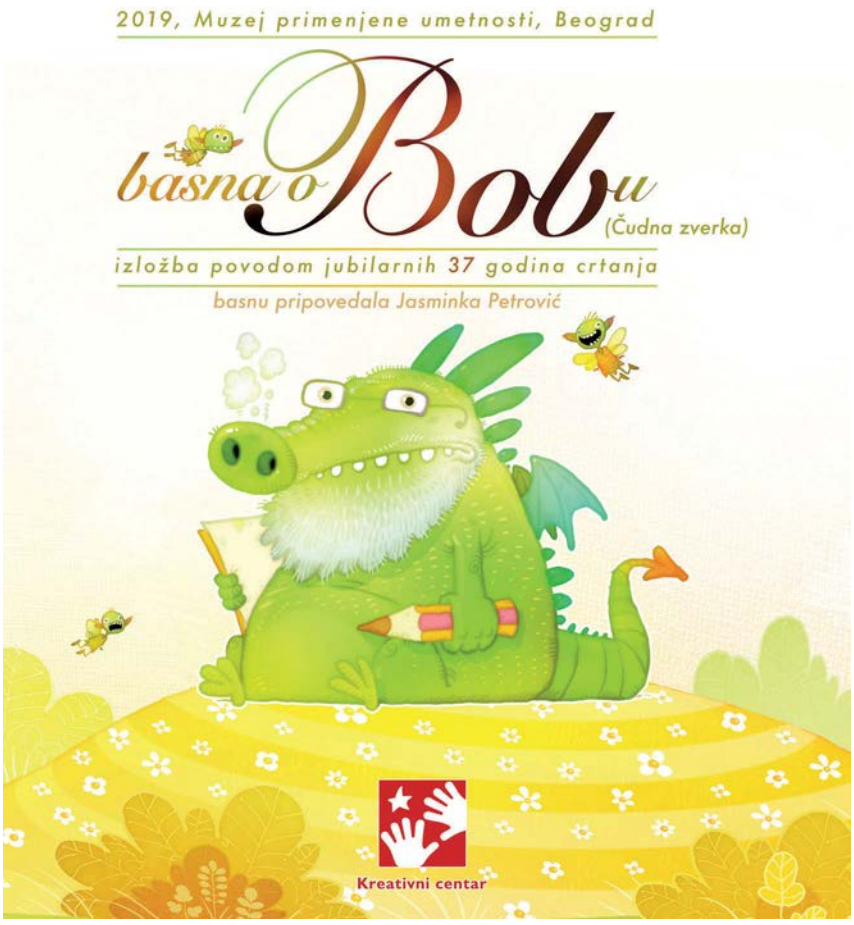
Nisam, to je bio bazični šok interneta. Nisam mogao da shvatim da postoje ljudi koji prate moj rad i šeruju moje ilustracije. Zašto? Bio sam iznenađen.

Dobro, manje je bitno koliko sam ja popularan. Ono što je lepo a što ljudi ne kapiraju jeste da su, da prostite, mediji umrli – novine i televizija. Umetnost funkcioniše kada stigne do ljudi. Nekada je bilo – ako te novine objave, na primer "Vreme", videće te ljudi. Inače, ostaješ anoniman. To je bila moja sreća sa "Zabavnikom" jer je on u jednom trenutku imao tiraž 80.000, što je značilo da će isto toliko porodica videti moj crtež.

E sad za prva dva sata na Fejsbuku 80.000 ljudi vidi crtež. Olakšan je pristup ljudima, i to ne samo meni već svakome. To je predivna anarhija. Sada stavi na internet, ako si dobar, ljudi će šerovati i toliko ćeš imati publike. Sledeći put će ti početni broj pregleda biti još veći. Faktički, za tri crteža na Fejsu može da te prati milion ljudi, što ima Zombijana. Jednom sam radio sa nekom bankom i kažem im da bi bilo dobro da uzmu nekog mladog ilustratora, predložim Zombijanu, ona je genije. A oni mi odgovore: "A ne, nju smo uzeli pre vas!" Ona je detence koje je tek počelo, ali preko interneta. Ona nema savršen crtež, ali ima poruku. Niko nikada nije rekao: "Jao, bože, što Bob lepo crta konje." Ali za svaki crtež kažu: "Jao, bože, kako budali ovo pada na pamet?" I tu ti se završava umetnost – kako mu ovo pada na pamet!

Kada bi Bob radio naslovnu ilustraciju za "Vreme", šta bi nacrtao? »

Problem sa "Vremenom" jeste taj da se ja ne bavim političarima. Postoje stvari koje užasno mrzim, a jedna od njih su političari. S druge strane, mislim da, kada podvučem crtu, postoje ratnici poput Petričića i Koraksa. A ja nikada nisam bio borac, mene je sestra branila do srednje škole. Ja nisam ratnik i pokušavam da naučim klince. Džaba je to što vi političare pobedite ako klinci nemaju šta da rade u životu. Ja pokušavam da im otvorim vrata, da im napravim nove svetove, da im dam nove ideje, da vide nove stvari. Ali ne mogu da se bijem, ne mogu da se prepucavam sa političarima. Pre svega, zato što nemam rešenje. Treba da im kažeš: "Odjebi ove budale, nego..." I šta raditi drugo? Nekad sam mogao da im kažem "... nego Diznilend". A sada i Diznilend smrdi, i to je đubre. Više nemaš ni opciju *American dream*, sada je i on odvratan. A ima i toga da sam starac, pa, kako da kažem, nema nade, oduvek je bilo gadno.

Ono što me sprečava da ti dam rešenje za naslovnicu "Vremena" jeste to što mi dolazimo iz zla. Ne postoji humanizam i demokratija koju su ovi sada srušili. Ako i jeste, to je samo bila ideja, kao i komunizam ili zagrobni život. Još uvek je živa prva crna žena koja je ušla u belačku školu u vreme rasizma. Aboridžini su do pedesete godine svrstavani u biljke. A da ne pričamo o tome šta je bilo još ranije, spaljivanje veštica, inkvizicija, ratovi... Mi dolazimo iz pakla, tako da nemaš tu "ovi su sve zasrali". Ovi su logički sled tog pakla iz koga dolazimo. Mi smo gadne zverke, samo sa dobrom idejom da bi jednog dana mogli biti bolji ljudi. E sad, ne idemo koracima kojima bismo želeli, nego su nam koraci sitni, i zbog toga se ljudi bune.

Ali kao društvo idemo nekada korak napred, pa korak nazad...

Zavisi kako gledaš. Ako gledaš duži vremenski period, onda idemo napred. Nekada su fašisti vladali Evropom. Danas kao ne vladaju. Odnosno, malo vladaju pa malo ne, pa ima ljudi koji razmišljuckaju. Ako gledaš istoriju ljudskog roda, to su veliki pomaci. Ali ako gledaš samo između četvrtka i utorka, onda se tu i tamo pojavi budala.

S druge strane, u nekom periodu života sam shvatio da postoji muški parfem od 700 evra. Kroz celu istoriju ljudskog roda, mi imamo te dve kaste. Ništa se nikada nije promenilo. Mi kao vrsta imamo ideje komunizma, humanizma ili demokratije, ali u principu smo u robovlasništvu. Kada su se robovi pobunili, odjednom je bilo "čekaj, care, nema više robovlasništva; mi smo feudalci a vi ste kmetovi". A šta se menja? "Ništa, mi imamo parfem od 700 evra, a vi ste govna i radite da preživite." A onda kad su se i kmetovi pobunili, onda je bilo "nemoj, mi smo socijalisti a vi ste radnici". A šta se menja? "Ništa, mi i dalje imamo parfem od 700 evra, a vi ste govna." I onda dođu kapitalisti, biznismeni, i ništa se ne menja. Stalno imaš tu jednu kastu koja ima plavu krv i rodoskrnave se između sebe, i imaju neke klubove privrednika ili poslanika u koje ne smeš da kročiš, i u kojem nema hrane nego samo bifteci.

Na kraju, da li stvarno misliš da kada proteramo ove, da će da dođu, ne znam, žene u crnom da nam vladaju. I da li su one uopšte naše, ili su jedne od njihovih koje čekaju svoje vreme.

Pa šta je rešenje za nas?

Ne za nas, pričamo o naslovnoj strani "Vremena". Eto, moje rešenje je defetističko: grupno silovanje, a ja treba da biram za koga ću da se udam. Eci-peci-pec, ti si mali zec...

Ja sam politički problematičan. Mislim da mi nećemo ništa rešiti, već je to pitanje evolucije, valjda ćemo jednog dana da nadrastemo. Na primer, Japan. Oni su otišli korak dalje. Problem sa politikom i naslovnom stranom "Vremena" jeste što mi ne prelazimo na crveno zato što će nas videti pandur. Japanci ne prelaze na crveno jer to tako ne treba. Ono što čini civilizaciju i ljudska bića jeste dogovor. E, Japanci poštuju dogovor u svim oblastima. Oni su mala zemlja sa ograničenim resursima, koja je postala jako društvo, civilizacija ljudskih bića; a mi smo samo grupa besnih džukaca na ulici od kojih svaki samo gleda kako će da prigrabi svoje. ¶

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

Začudno i strašno, kao život

Kavkaski krug kredom
Foto: Nikola Blagojević

Mess jeste jedno od najprirodnijih mesta u Evropi na kojem se može odvijati pozorišni i ljudski dijalog jer je Sarajevo grad tri različita kulturna obrasca, tri Abrahamove vere, koje se dobro i rafinirano znaju i koje vekovima žive bratski, dakle, u preplitanju harmonije i nesaglasja

Internacionalni pozorišni festival Mess u Sarajevu, pedeset i deveti po redu, nosi naziv "Fluidni identiteti". Termin je preuzet od sociologa Zigmunta Baumana i označava vrstu rastakanja identiteta. Rastače se sve što je čvrsto, u čoveku rastu nemir i strah. "Takvi smo idealan plen onih koji se najbolje snalaze u kretanjima kapitala, onih što nam otkupe dušu, da bi ponovo preprodavali njene komadiće za mnogo veće pare", kaže direktor Mess-a Nihad Kreševljaković.

Na otvaranju Mess-a u prenosu uživo za državnu televiziju Kreševljaković saopštava da pošto predstava "Čehovljeva prva predstava" irskog Dead teatra neće biti prikazana sada u trajanju Messa, jer su sredstva za njen dolazak ukinuta tik pred festival, onda će se ta predstava odigrati pred šezdeseti Mess – naredne jeseni. A ovogodišnji Mess će tek tada dodeliti nagrade, jer će Festival zapravo biti završen naredne jeseni.

U žiriju su ove godine plesni umetnik Deneš Debrei, upravnik Narodnog pozorišta Zenica Hazim Begagić i glumica Ema Andrea. Nakon ovakvog otvaranja koji nas je sve udario u stomak, taj se udar nastavlja kako bi nas priveo svesti.

Festival je otvorila predstava "Imitacija života" Kornela Mundruca i njegovog Proton teatra – snažno i zaumno, onako kako to Mundruco radi, ispričana je priča sa same margine mađarskog društva. Igra, kao i scenografija koja je smeštena u jedan šestougao u koji momentalno ulazite, kao u tunel, koji će se u jednom trenutku doslovno okrenuti naopačke, rotirati za 360 stepeni sa svim što je u njemu – ta scenografija čini da u igru uđete kao u roman. Zolin ili Sabatov. Strašan i začudan u onoj meri u kojoj je to sam život iako se nekada ne čini tako. Mundrucova "Imitacija života" barokna je u svom izrazu. Priča o deložaciji stana vodi nas do jedne teške (i barokne u naraciji i slikama) romske porodične priče, a dalje svakako do problema rasizma. O poricanju i potrebi da se po svaku cenu bude prihvaćen. Najpre o onima koje zapravo ne vidimo, a koji i te kako postoje na »

marginama društva. Da parafraziram Ostermajera sa nedavno završenog Bitefa – pitamo li se ikad imamo li prava misliti da smo bolji od njih.

Belgijska predstava "Monkey mind" nastavlja na tom tragu – gledamo vrlo složenu koreografiju u kojoj su plesači nekoliko osoba sa Daunovim sindromom – pre svega ne možete da ih ne vidite i da ne uočite u kojoj meri su ravnopravni sa svojim kolegama na sceni.

Mađeli i Narodno pozorište u Sarajevu pred nas su doneli Brehtov "Kavkaski krug kredom". Paolo Mađeli nepogrešivo zna kako je Breht pokušavao da fraktale ljudskog identiteta sklopi u celinu, da nanovo ispriča priču. Mađeli Brehta donosi iznutra okrenutog naizvrat u jednoj severnoj dolini i šumama koje će tek početi da listaju. Ermin Bravo igra Azdaha – sudiju i ludu u svoj svojoj mudrosti, hrabrosti i lucidnosti kao sumanutog i pravednog glasnika Fortune. "Kavkaski krug kredom" Narodnog pozorišta u Sarajevu govori upravo kako je Breht pisao, stavlja pred nas jedno na trenutak zlatno doba kada je skoro vladala pravda. Kada čovek čoveku nije bio baš vuk i samo vuk.

Belgijska trupa Tonel huis i dva koreografska rada iranskog autora Mokhalada Rasema "Revolucija tela" rafinirano iz bogatog nasleđa progovara o Arapskom proleću – o tome kako slike iz Maroka, Tunisa, Sirije koje prikazuju razrušene gradove deluju na one koje ih gledaju, a koji odande dolaze. Ples i video-rad na jedan nadnaravan način govore o traumi koju telo preživljava. Oni nas podsećaju da telo pamti sve i da je svakako starije od duše. Govor o užasu na jedan potresan, a delikatan način.

"Čist grad", predstava iz Grčke autora Anestisa Azasa i Prodromosa Tsinikorisa, svojevrstan je dokumentarni teatar, zasnovan na samom pripovedanju, u otvorenoj formi, praktično lišen ikakve kulminacije donosi sudbine pet žena migrantkinja u Grčkoj. One su na sceni lično – igraju same sebe i svih pet su po dolasku u Atinu radile kao čistačice. U mediteranskom, duhovitom, gotovo prijatnom ključu, da vas na prvi udar ne uzrujavaju, ove žene, odnosno ova predstava, govore o migracijama u Evropi, o migracijama u Uniju i onim unutar Unije. O potrazi za, ako ne boljim, ono koliko-toliko sigurnijim životom, do kog da biste došli, morate proći snažne potrese koje promena tla i konteksta neminovno donosi. Prirodnost i šarm daju ogromnu harizmu ovoj toploj i humanoj predstavi.

O tome "Kako je poludeo gospodin R" već sam pričala i pisala i mogu reći ono što ostaje činjenica – da je to temeljna, složena predstava onako kako to Bobo Jelčić radi idući po tekstu duboko iznutra. Uz vanrednu igru ansambla i Borisa Isakovića koji sve vreme igra po ivici držeći priču iznutra, snažnu toliko da se svakog trenutka može raspasti.

Predstava "Ajhman u Jerusalimu" Zagrebačkog kazališta mladih u režiji Jerneja Lorencija, nastala po motivima knjige Hane Arent, igra se u dva čina. Njih je osam za jednim dugim stolom. Rekonstruiše se Ajhmanovo suđenje, publika sedi u gledalištu i deo je procesa, kao na samom suđenju. Rekonstruišu se scene iz filma "Shoa". Puno je naracije, govora o Holokaustu, toliko da vam se na momente čini da ih ne možete pratiti, igra se savršeno prirodno, u direktnom obraćanju i susretu sa gledaocima i kako iza te igre stoji atmosfera groznice koju reditelj stvara naracijom, slike koje čujete počinju iskrsavati pred vama i unutar vas. Gasne komore, skidanje mesa sa zlatnih zuba, spaljivanje leševa u mirnim, savršeno mirnim predelima. Pokoran, iscrpljen odlazak u smrt.

Sve to prolazi kroz vas dok sedite samo naizgled kao mirna, konvencionalna publika.

I gotovo na samom kraju prvog čina uzima vas jedna poljska pesma. U tom doživljaju shvatate da tih ljudi zaista više nema. Lorenci i tim predstave učine da to osvestite. Lorenci se bavi jednim specifičnim uspostavljanjem ritma same predstave – naizgled u ponavljanima, on zapravo stvara *tempo furiozo*, gde vas spremno uvlači u žarišta naracije kao u vatru.

Drugi deo ide sa rekonstrukcijom suđenja Artukoviću, ustaškom zločincu – da bi vas reditelj preveo u lično – u ispovest glumca, odnosno čoveka. Na sceni su već kredama označena grob-

Ajhman u Jerusalemu
Foto: Velija Hasanbegović

Kapital
Foto: Nikola Blagojević

Sjećaš li se Doli Bel
Foto: Velija Hasanbegović

na mesta na kojima su napisana imena tima predstave. Dado Ćosić *as himself* priča priču o svojoj porodici negde kraj Bosanske Dubice, govori o Srbima koji završe u Jasenovcu. Govori o gladi koja se prenosi kroz generacije, o strahu od gladi... Lorenci se dalje spušta u još ličniji obruč – gotovo ceo tim govori o svojim očevima. O tome kako ih se seća. Govore o Ajhmanu kao ocu, o Artukoviću kao ocu. Lorenci u grozničavoj igri rekonstrukcije i ličnih ispovesti, dokumentarnoj građi, sigurno vas vodi čudovišnim putem do uvida koliko je zločin užasan, ali i do činjenice da i zločinac ima ljudsko lice. Izvrsna je i dragocena igra ansambla ZKM-a, pošto se igra stalno na ivici, oni igraju sebe, da bi za tren ulazili u bezbroj drugih likova. Taj se ples odvija na samoj oštrici noža, nimalo lako, a odigran sa svom prirodnošću, nama u gledalištu igra koju gledamo data je kao dar.

Posebna pažnja na ovogodišnjem MESS-u bila je posvećena odlasku Borke Pavićević i Slobodana Mijatovića, koji su snažno obeležili kulturu jugoslovenskog terena. O njima su spontano i vrlo lično govorili Varja Đukić, Ana Vukotić i Dino Mustafić.

Urban Andraš se ove godine pojavio s predstavom "Kapital" Kraljevskog pozorišta "Zetski dom" u Cetinju: prepoznatljiv rukopis, gotovo koncertna forma, žestoka igra mladih glumaca koja ide do krajnosti kako bi nam skrenula pažnju na suprotno. Dramaturški Vedrana Božinović priču postavlja temeljno, na više razina ispituje odnose čoveka i društva, čoveka i kapitala, a Urban, budući da se ubraja u vrstu reditelja koji doživljaj integriše u slici, vas tu, kao gledaoca, naravno ne štedi, jer govorimo o stavu koji provokaciju koristi da vas pobudi i suoči sa onim stvarima pred kojim žmurite ili ste ih svesni, a inertni spram njih. Naravno, budući da govorimo o koncertnoj formi, da je muzika Irene Popović zapravo sveznajući pripovedač, koji vas sigurno vodi kroz sve burne, neprijatne i duhovite prizore koji su zahtevni glede trajanja, upravo zbog svog intenziteta.

"Sjećaš li se Doli Bel" Kamernog teatra u Sarajevu, u režiji Kokana Mladenovića, po antologijskom Sidranovom tekstu – od početka do kraja vas vodi u onoj trasi koja utrobu potresa između smeha i suza; drugačije ne znam da li bi moglo. Gorko i nežno sećanje na jednu mladost, jedan grad i jedan svet glumci donose u slici, kao da vaskrsavaju davnu priču i sećanje, snagom kao da se dešava sada. Reditelj vam govori o krhkosti života, snazi sećanja i bezočnosti zla – u jednom ne finom, pre uzbudljivom melanžu. Osim toga punoća Sidranove priče, ako je primate samo delom svom emotivnog aparata, ne može vas poštedeti suza.

Mess, 59. po redu, završio se spontano, jer ta se ideja dogodila u toku festivala – protestnim performansom koji su tim i prijatelji festivala izveli u petak, poslednjeg dana festivala u Narodnom pozorištu. Publika na sceni, tim i prijatelji festivala u publici, zamena mesta kao poziv na refleksiju. Iz publike su se čitali tekstovi koji govore o istorijatu Mess-a, jednog od najstarijih i najznačajnijih festivala na ovim prostorima, jednako važnom u evropskom i svetskom kontekstu. Festival koji je bio kadar da se digne doslovno feniksovski iz pepela posle rata (mada je na volšeban način zapravo trajao i tokom opsade). Na ovaj radikalan potez koji nije viđen u istoriji festivala tim se odlučio zbog kontinuiranog smanjenja budžeta. Dakle, ustati i imati jasan stav, ne povući se – o tome govori tim Mess-a.

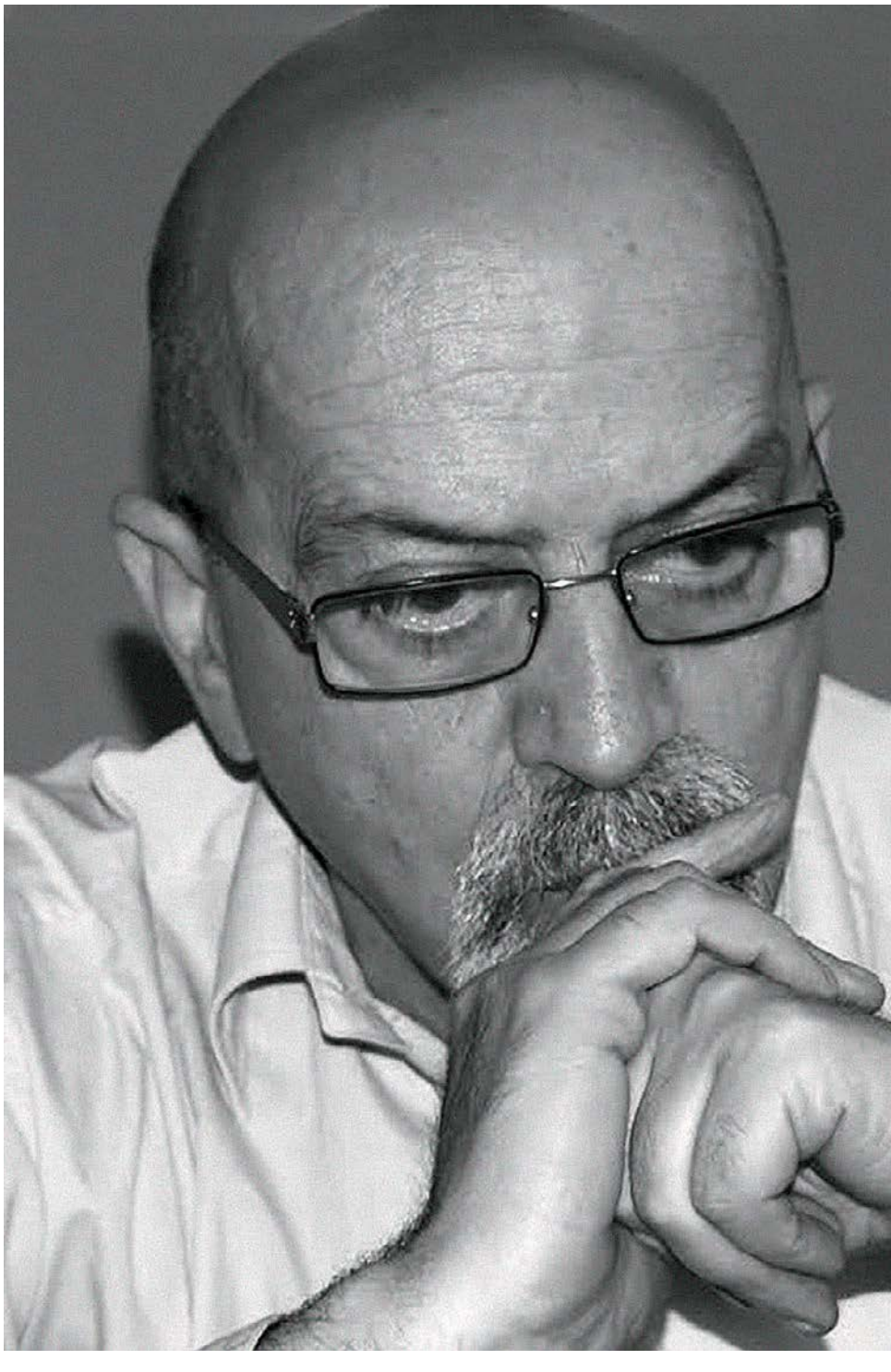
"Opet živimo velike historijske turbulencije, od terorizma preko progona i seobe čitavih naroda, do terora neoliberalnog tržišta. Sve to ostavlja duboke tragove i na mikroplanu, pa je prirodno da se autori vraćaju narativima koji pokušavaju objasniti život naše posrnule civilizacije", kaže reditelj Dino Mustafić, jedan od prvih ljudi Mess-a.

Pošto Mess jeste jedno od najprirodnijih mesta u Evropi na kojem se može odvijati pozorišni i ljudski dijalog različitih kultura, prosto jer je Sarajevo grad tri različita kulturna obrasca, tri Abrahamove vere, koje se dobro i rafinirano znaju i koje vekovima žive bratski, dakle, u preplitanju harmonije i nesaglasja. Zato nepogrešivo tačno čuju drugog. Zato smisao i misija ovog festivala jesu neupitni. ¶

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Kod kuće sam u svom

"Do rata sam napisao samo četiri knjige, onda 1993. otišao u London, poslije poražavajućih iskustava političke i ratne katastrofe dugo mislio da više neću nikada pisati, da pisanje nema mnogo smisla, desetak godina nisam ništa objavio, ali se toga u meni mnogo nakupilo i iz mene izbilo kao nataložena lava, kao dugo suspregnuta energija. Od tada objavljujem svake godine knjigu, a još ne znam ni kada ću, ni hoću li više stati"

Sarajlija Predrag Finci (1946) nije štedeo ni sebe ni svoje talente dok je živeo na ovim prostorima. Bavio se glumom, filozofiju studirao u Sarajevu i Parizu (kod Mikela Dufrena), na studijskom boravku u Fraburgu bio kod Vernera Marksa, predavao filozofiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, a od 1993. živi u Londonu, gde je, do odlaska u penziju 2011. godine, radio kao slobodni pisac i gostujući istraživač na UCL-u (University College London). Od 2004. godine Finci sve intenzivnije počinje da piše na ovom jeziku i objavljuje, pre svega, filozofske tekstove u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Hrvatskoj. Objavio je dvadeset i tri knjige, između ostalih *Govor prepiski* (Svjetlost, Sarajevo 1980), *Ishodište pitanja* (Glas, Banja Luka 1987), *O nekim sporednim stvarima* (Veselin Masleša, Sarajevo 1990), *Priroda umjetnosti* (Izdanja Antibarbarus, Zagreb 2006), *Estetska terminologija* (Izdanja Antibarbarus, Zagreb 2014), *Ukratko* (Factum izdavaštvo, Beograd 2018), *Zapisi veselog filozofa* (sa slikovnim komentarima Amele Hadžimejlić, Art Rabic, Sarajevo 2019). Novu knjigu *Misterij, iza svega*, upravo mu je objavio beogradski izdavač "Factum" (2019).

"VREME": U naslovu vaše knjige nalazi se reč *misterij*. Filozofija je, opet, uvek nekakva demistifikacija. O čemu je ovde reč?

PREDRAG FINCI: Još kao mlad student zastao bih pred nekim predmetom, gledao ga dugo, mislio o njemu što je, kako ga mogu definirati, što je njegova bit, i onda sebi rekao: ništa nije jednostavno, sve u sebi čuva neku tajnu, cjelina svake stvari i svakog bića ima u sebi nešto mistično. Mnogo je toga u prirodi svakog fenomena na što ne možemo odgovoriti. Vidimo pojavu, ali ne i suštinu. Počeo sam čitati sve što sam mogao naći

jeziku

od filozofskih knjiga, odmah sam zavolio Heraklita, Platona, Dekarta, Kanta, Hegela, kasnije Huserla, Hajdegera, Vitgenštajna, da dalje ne nabrajam, a u prodavaonici starih knjiga koju je držao gospodin Bučuk nađoh cijelu biblioteku jednog bivšeg industrijalca, koji je strasno skupljao knjige mistika, kupih dvadesetak tih knjiga i preda mnom se počeše otvarati cijeli novi horizonti, i danas prema njima rado gledam. A u sve to su se uplela i moja lična iskustva, koja su se ponekad dodirivala sa misticizmom. U mojoj knjizi *Misterij, iza svega* potražio sam odgovore na ona pitanja koja su po svom porijeklu osobna i poetska, a po intenciji filozofska, dakle, kritična i racionalna. Pitanja koja su se u meni počela formulirati već u Sarajevu, a odgovore, evo, sročih tek u Londonu!

Da, ali misterij i filozofija su poput vode i ulja: dodiruju se, ali se ne mešaju. Šta biste rekli ako bi vam neko kazao da filozofija, kod vas, abdicira pred mističnim?

Rekao bih mu da ne razumije filozofiju. Treba s pažnjom čitati Majstora Ekharta i osluškivati u tom glasu mistika govor ljudskog bića i Boga samog, ili na drugi način, stati ponovo pred Kantovo pitanje noumenona, pred pitanje onoga što ne možemo spoznati, na treći to tajnovito možemo raspoznati kod Bergsona u njegovom shvaćanju intuicije, na četvrti kod Vitgenštajna u njegovom *Tractatusu*... Svaki put je filozofija slutila ili ukazivala, a ne pokazivala ono mistično. I ja sam nastojao do njega doći, pokazati na jasan, razgovjetan i razumljiv način što je za filozofiju mistično i misterij bivanja, a u onim osobnim fragmentima u knjizi i ući, osjetiti i iznutra pokazati što mistično jest. O tome ću svakako još pisati.

Kako reagujete na Vitgenštajnovu poslednju rečenicu iz *Tractatusa*: o čemu ne možemo govoriti o tome moramo ćutati. Zar nije stvar u tome da filozofija upravo mora da govori o onome o čemu se ne može govoriti?

To je jedna od najčešće citiranih misli cjelokupne povijesti filozofije i najdramatičniji kraj jednog filozofskog djela. Može biti shvaćena kao Vitgenštajnovo prepuštanje misticizmu, za koji je govorio da mu pomaže da se "zaustavi u mišljenju", ali taj stav sedmi (koji ima i svoju estetsku dimenziju) ujedno upozorava da ne trebamo govoriti ako ne znamo, ne razumijemo, ako nismo promislili problem, pa na taj način upozorava da je istinsko filozofiranje, mudrost i svako promišljeno kazivanje ono koje je u sebi utemeljeno i ima svoju jasnu argumentaciju. U tom smislu, upravo od tog stava o nuždi prethodne šutnje može započeti istinski govor. Bilo bi dobro kada bi se ljudi toga češće držali.

Pedesetak godina živeli ste u Sarajevu, a onda ste otišli. Iako fizički niste više u ovim krajevima, stiče se utisak da ste u bosanskohercegovačkom, hrvatskom i srpskom kulturnom prostoru prisutniji nego što ste bili (knjige, tekstovi, intervjui). Da li je to posledica odmaka od ovih prostora, ili, naprosto, stvar nekakvih (autorskih) dozrevanja?

U mladosti sam bio nemiran, sklon svakojakim avanturama, mnogo volio u kavanu, zaljubljivao se svaki čas "najviše i zauvijek", često i putovao, pa sam pisao samo vikendom, kada sam se kod kuće odmarao. Do rata sam napisao samo četiri knjige, onda 1993. otišao u London, poslije poražavajućih iskustava političke i ratne katastrofe dugo mislio da više neću nikada pisati, da pisanje nema mnogo smisla, desetak godina nisam ništa objavio, ali se toga u meni mnogo nakupilo i iz mene izbilo kao nataložena lava, kao dugo suspregnuta energija. Od tada objavljujem svake godine knjigu, a još ne znam ni kada ću, ni hoću li više stati. Govorilo se da vitezovi umiru s mačem u ruci, ratujući. Rekao bih, paralelno tome: a pisci s perom u ruci, pišući.

Da li to znači da vam ne nedostaje svakodnevni kontakt sa svojim jezikom?

Negdje sam napisao da je meni moj jezik moja domovina. Tu domovinu nikada nisam napustio i tu se i sada osjećam "kod kuće".

Kako razumete uzroke i posledice ovoga što se događa u, sada, vašoj zemlji, Velikoj Britaniji (Bregzit, Džonson, laži, kriza parlamentarizma...)?

Sve se i ovdje na moje oči promijenilo, od stanovništva do načina mišljenja. Jedna od najstarijih demokracija je ozbiljno uzdrmana, u njoj dominira jedan klaun (Johnson), desni populist i demagog (Faraž) i politički anakronizam u vidu jednog kolebljivog ljevičara (Korbin). U zemlji je prvi put jasno na djelu ksenofobija. Strance optužuju za sve i svašta, pa i meni ponekad bude neprijatno progovoriti zbog mog stranog akcenta. Nacionalizam je sve više izražen i sve mi se čini da će te snage izgurati svoje ma što da košta, kao što to uvijek biva sa borbenim nacionalistima. Oni uvijek govore: nije važno kako će nam biti, važno je da bude naše i kako mi hoćemo da bude. Ako ih poslije sustigne i najgora ekonomska i politička kriza, neće to priznati. A zapravo je sve počelo sa krizom u konzervativnoj stranci, kada se tadašnji premijer Kameron prepao da će izgubiti glasove, pa raspisao referendum i time dozvolio da ulica vodi politiku, što je dovelo do potpune podjele u društvu. Samo spomenite ovo pitanje u nekom društvu, pa će se ljudi dokačiti i brzo razići. Pomislim da je u pravu bio De Gol, koji je tvrdio da Veliku Britaniju ne treba nikada primiti u Europsku zajednicu. Britanija se lako može raspasti, a Engleska praktično postati pridodata država SAD, što će imati dalekosežne posljedice, pa zato mislim da će politička dešavanja u Britaniji dosta ovisiti o onome što će se dogoditi u Americi.

Ipak, imate li neko objašnjenje kako je moguće da sirove laži odnose prevagu nad kakvom-takvom istinom? Kako je (postalo) moguće da šovinističke, rasističke, nacionalističke priče tako lako ovladaju u Evropi, posle svega?

Ovo je doista teško pitanje, jer zahtijeva temeljitu analizu i jasan odgovor. Za ovu priliku, najkraće što mogu: srušene su ideje prosvjetiteljstva, obezvrijeđeno obrazovanje i poštenje, na sve strane se razmahao egoistički interes za vlastito, dominira biologizam i nebriga za druge, u duhovnim oblastima vlada subjektivizam, a nesigurnost je stvorila očajničku grabež i nebrigu o budućnosti. Današnji političari su to brzo shvatili i umjesto da predvode narod oni slijede "narodnu volju", koja je mnogo puta vodila cijele narode u ekonomske krize i ratne katastrofe. A u takva vremena istina je samo "moja", a sve što se razlikuje od moga je »

neprijateljsko, pogrešno i lažno. Baš zato treba raditi suprotno od ovoga i barem za sebe gajiti ideale humanizma i prosvijećenosti, jer jedino u tome može biti istinskog dobra za ljude. Ako ovakvo moje stajalište pripada naivnom idealizmu, samo bih podsjetio: idealisti su izgradili ovaj svijet, koristoljubivi "realisti" su ga uništavali.

Da li pratite političku situaciju u zemlji iz koje ste otišli?

Malo, jedva. Ne možete živjeti u dvije zemlje. Opterećuju me ovdašnje brige, tamošnju situaciju ne poznajem, ne znam detalje, a ne bih da donosim pogrešne ili površne sudove. Za politiku sam uvijek mislio da je dobra kada nam omogućava dobar život, kada je efikasna i mnogo se ne primjećuje. Kada o njoj previše brinemo, nikada ne bude dobro. A uz to, mene nadasve zanima filozofija i umjetnost, pa kada pročitam neku dobru knjigu, kakve znaju napisati Semezdin Mehmedinović, Slobodan Blagojević, Amir Brka, Ranko Risojević, Damir Ovčina ili Darko Cvijetić, ili naiđem na neko djelo sve boljih pjesnikinja (Ferida Duraković, Jasna Šamić, Fadila Nura Haver), još ih ima, e tada se obradujem i takvu "pozitivnu politiku" s poštovanjem i radošću pratim.

U Sarajevu ste predavali filozofiju Miljenku Jergoviću. Danas redovno objavljujete na njegovom internet časopisu *Ajfelov most*. Sećate li se, kakav je bio tada?

Sjećam, ali zato što sam ga prvo primijetio u Domu pisaca, onda sam čitao neke njegove tekstove i jako dobre pjesme. I danas mislim da je upravo u poetskom njegova najveća spisateljska snaga. Njegov dar je vrlo brzo postao prepoznatljiv i on je neosporno najznačajniji i najkompletniji spisatelj iz "mojih krajeva". A tamo su, da i to kažem, mnogi umjetnici bili uvijek bolji od gotovo svih političara. Prvi su svoje zemlje slavili, drugi brukali.

Osećate li nostalgiju?

Da, ponekad, za onim što više nije. A to bih osjećao gdje god da živim: moj svijet polako nestaje, ali sam ja sretan što je postojao i što sam mogao tom svijetu pridonijeti. I još ću, ako budem mogao. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Bravurozna osveta

Tod Filips je pod izgovorom filma sa oboda superherojskog univerzuma zapravo isposlovao i stvorio malo je reći sugestivan i zreo savremeni arthaus film vrhunskog kvaliteta, ali i ogromnih dometa

Negde blizu finiša svoje izvanredne knjige *Povratak u Reims* (prevela Milena Ostojić, objavili Multimedijalni institut i Sandorf, Zagreb, 2019), veliki Didije Eribon je, govoreći o svom osećaju nepripadanja u školskim godinama, istakao i sledeće: "Kao da se sve udružilo u nekoj zavjeri koja je imala osjećaj nepripadanja ili izvanjskosti u svijest onih koji se susreću sa poteškoćama da se podvrgnu tom društvenom nalogu koji školski sustav preko svakog od svojih kotačića upućuje svojim korisnicima. Preda mnom su se zaista pružala dva puta: slijediti taj spontani otpor, koji tada nisam doživljavao kao takav i koji se izražavao u neposluhu, neprilagođenosti, neprikladnosti, averziji i podsmijehu, tvrdoglavom odbijanju, te tako konačno biti bešumno prognan iz tog sustava: kao i toliki drugi, samom silom stvari, ali prividno, kao jednostavna posljedica mog ponašanja. Ili se pak malo po malo potčiniti zahtjevima škole, prilagoditi joj se, prihvatiti ono što zahtijeva i uspjeti se tako zadržati unutar školskih zidova. Otpor je značio da sam izgubljen. Potčiniti se, značilo je biti spasen."

Kako je već neko vreme i u popularnoj kulturi i tzv. visokoj umetnosti dosta toga pitanje ili dokaz sinhroniciteta, upravo ta tačka priče o višeznačno shvaćenom nepripadanju može da bude zajednički sadržatelj i sa onim što nam nudi sada već planetarni fenomen i ogroman bioskopski hit – film *Džoker* u režiji Toda Filipsa. A koji je, uz Bongovog *Parazita*, (među igračima iz viših produkcionih liga mereno) sigurno najbolji film dosadašnjeg toka ove kalendarske godine. Nepripadanje je ovde u najmanju ruku dvojako – naime, Tod Filips je pod izgovorom filma sa oboda superherojskog univerzuma zapravo isposlovao i stvorio malo je reći sugestivan i zreo savremeni arthaus film vrhunskog kvaliteta, ali i ogromnih dometa. Naravno, ovo neodoljivo kukavičje jaje u svetu krcatom mahom superherojskim budalaštinama i neumerenostima, imajući u vidu budžet, kao i marketinški zamah, da pomenemo tek neke od krupnijih stavki u ovoj priči na ovom nivou, teško da ikada može i zvanično biti percepiran kao arthaus film festivalskog podtipa, iako je formalni štambilj tu, jer *Džoker* je početkom septembra za nama proglašen najboljim filmom Venecijanskog filmskog festivala.

Osim što zadivljujuće elegantno i staloženo balansira na samoj razmeđi krupnog repertoarskog naslova i nedvosmisleno uspelog i efektnog arthaus dragulja, *Džoker* pleni i po drugim i posve drugačijim, a možda na duže staze i znatno značajnijim aspektima nepripadanja. Naime, kako se dalo nazreti u trejleru i ranijim medijskim objavama, na planu ideje-vodilje i misaone kičme čitavog ovog ostvarenja, *Džoker* zapravo nudi ubedljivu studiju jednog ludila (ili barem težeg mentalnog poremećaja) u raljama nepremostive traume usled neprihvatanja, prokazanosti i nepripadanja. U tom smislu (ali ne i samo u tom smislu i u tom pogledu), *Džoker* je ako ne naknadno, na u međuvremenu gotovo nepromenjeni svet prispeo blizanac Skorsezeovog *Taksiste*. U tom ključu je i postavljen naslovni lik, koga je upravo tako, u ključu naoko nimalo privlačne i simpatične drugosti, bezmalo frenetično odigrao maestralni Hoakin Finiks, kome se, eto, pružila zlata vredna prilika da svojoj vezanosti za pojam mega-acting-a (prenaglašene i dodatno ekspresivne glume) da oduška na uzorku stripovskog materijala, u filmskoj dimenziji koja se nominalno, makar na papiru, činila potpuno raznorodnom u odnosu na ono što je po tom pitanju u sličnom maniru pokazao i ostvario Finiks u glasovitom filmu *You Were Never Really Here* rediteljke Lin Remzi. Finiksov Džoker je tada neumnjivo žrtva ali i siguran dželat u bliskoj budućnost, progonjena i namučena duša koja će u jednom trenutku naprosto morati da se prepusti neumitnom – i postane osvetnik i egzekutor

namučene duše

onima koji su se ogrešili o njega. Zato ni ne čudi da je ta krajnje usložnjena psihička slika glavnog "junaka" već u tom prvom naletu probudila tako snažne emocije kod gledateljstva, pa čak i onih njegovih delova koji su, godinama unazad anestezirani beslovesnostima iz upravo superherojske filmske i šire pop-kulturne dimenzije, neskloni takvoj empatiji, takvom vezivanju i tako burnim i neprikrivenim emocijama saosećanja sa onima koji negde drugde (pa bilo to i na velikom ekranu takođe) pate.

Ako priču o bravuroznim dometima i postignućima ovog filma, pak, vratimo na kolosek viđen za pohvale za Toda Filipsa, reditelja, nužno moramo da podsetimo da je sa podosta nelagode i nepoverenja dočekana odluka producenata da reditelj-sku palicu poveri autoru posve drugačijeg profila, reditelju odličnih ali i raspojasanih (premda prilično visoko-konceptualnih) komedija – *Road Trip*, *Starsky & Hutch*, trilogija *Mamurluk*... Može se otići i toliko daleko i ustvrditi da je Filips ovde u neku ruku i u izvesnoj meri iznenadio čak i svoje gorljive i posvećene poklonike i poštovatelje. Njegov Džoker odiše nepatvorenim i privlačnim mrakom sveopšte entropije, a u stilskom smislu poništava i sva ranija filmska viđenja Betmena i njegovog sveta (uključujući i ipak vidno žovijalni mrak Tima Bartona u filmskim adaptacijama s konca osamdesetih godina prošlog veka) i Filipsov dosadašnji rediteljski opus. Doduše, ako ćemo i iskreno i precizno, Filipsovi *Psi rata* (War Dogs, 2016) očitovali su njegovu fascinaciju mogućnostima novih iščitavanja baštine tzv. Novog Holivuda, odnosno, dobrano evoluiranog američkog filma iz sredine sedamdesetih. Ako se to ne izgubi iz vida, ne bi trebalo da budemo previše zatečeni ovim Filipsovim prevratničkim radom, tim pre što je dosadašnji uzorak njegove karijere davao puno povoda pohvalama za njegove rediteljske veštine i za njega kao krajnje osobenog autora u domenu zahtevnijeg i ambicioznijeg repertoarskog filma. Filips se ovde naslanja na *Taksistu*, ali i pravi mudru referencu na jedan od Skorsezovih oklevetanijih filmova, *Kralja komedije*, koji je, pak, prethodnih godina zaumno i efektno omažiran u odličnoj seriji *I'm Dying up Here*. Premda nije tačno naznačena era u kojoj se Džoker zbiva, očigledno je da bi sedamdesete bile najpreciznija odrednica, što je potcrtano zrnastom i pastelima bogatom fotografijom Lorensa Šera, starog i stalnog Filipsovog saradnika. Na drugom tasu imamo ovovremenski dizajn zvuka, osnažen mračnom ambijentalnom muzikom Hildur Gudnadotir.

Džoker je pravo malo čudo – film ogromnog koalicionog potencijala, jer može da privuče i oduševi i tipsku publiku superherojskih sadržaja i daleko zahtevniju, upućeniju i/ili ciničniju publiku, naklonjeniju arthaus ostvarenjima. Što se, pak, tiče optužbi za neumereno nasilje (koje tako potencijalno može zavesti i zaludeti neke osetljivije duše), takve osude bi imale smisla ako bi išle u paru sa pohvalama za emancipatorske mogućnosti ovog briljantnog filma, koji bi možda, da gledamo stvari sa vedrije strane, uspeo da put umetnički vrednijih filmova povuče one koji se odveć lako daju zadovoljiti, a i da, zašto da ne, načini prevrat (uostalom, sličan onom koji pokreće raspamećeni Džoker) unutar narečene struje superherojskog filma. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

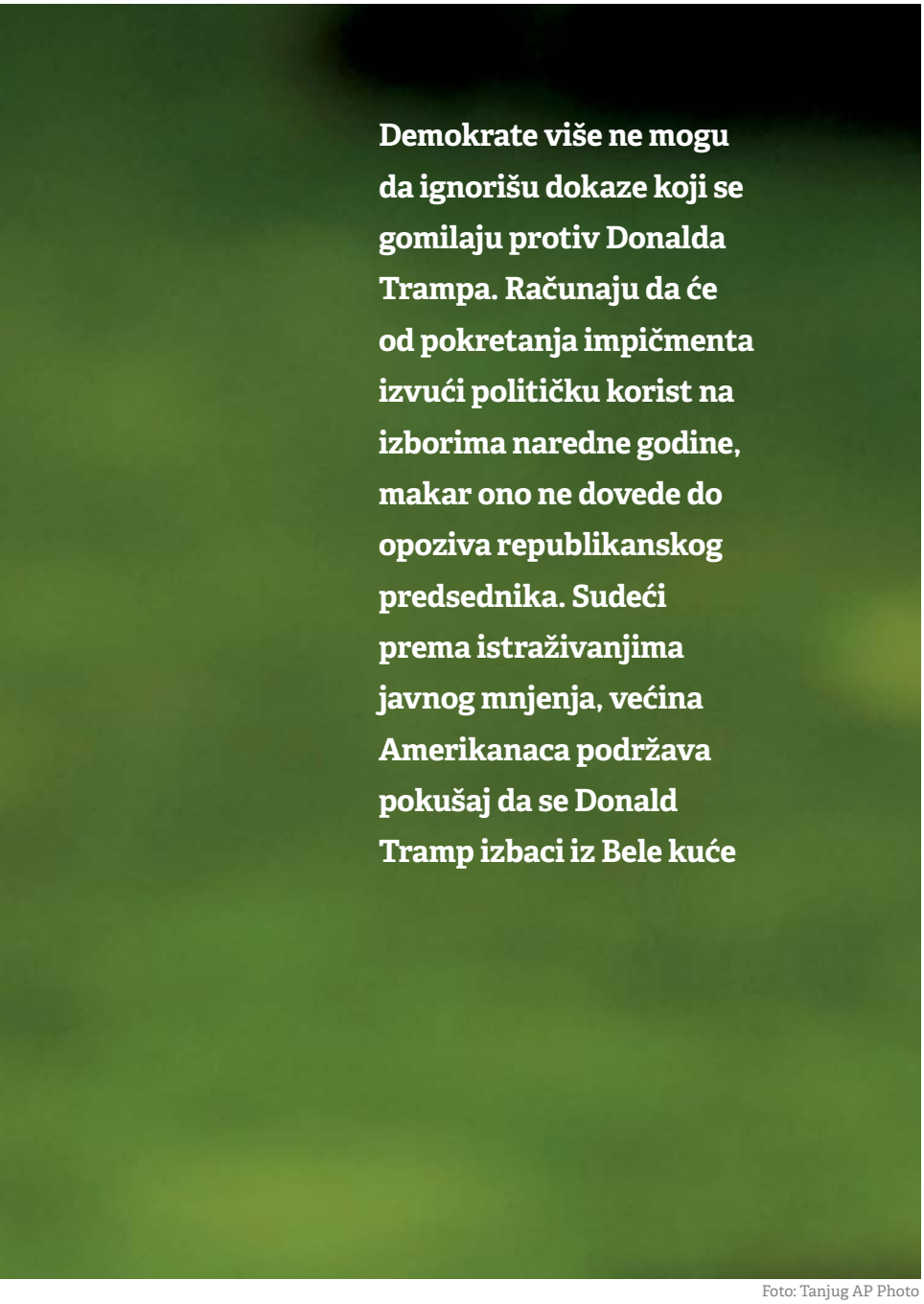
UKRAJINSKA V

"Tramp je nekad posedovao kazina, pa bi trebalo da zna da kuća uvek pobeđuje", izjavila je s namerom da iznervira predsednika SAD Nensi Pelosi, koja je u toj raboti, uzgred, do sada bila uspešna. Igru reči najmoćnije žene u SAD svi su razumeli, uključujući Trampa: nije ona ovde mislila na upravu kazina (*house*), već na kongresni dom (*House of Representatives*; Predstavnički dom) kome ponovo predsedava od početka ove godine i čijih se šest najvažnijih komiteta po njenoj instrukciji upustilo u istragu koja, po pravilu, formalno prethodi otvaranju postupka opoziva predsednika SAD u Kongresu – impičmentu.

Na osnovu jednog telefonskog razgovora, onog između Trampa i ukrajinskog predsednika Volodimira Zelenskog u julu ove godine, nastalo je više od 400 i kusur stranica izveštaja specijalnog istražitelja Roberta Malera o umešanosti Rusije u predsedničke izbore 2016. i o pokušajima Trampa da sabotira tu istragu. "Ovo sada može biti svima razumljivo", rekla je Nensi Pelosi objašnjavajući zašto se do sada toliko grčevito opirala zahtevima levog krila demokratskog kokusa u Predstavničkom domu da se pokrene opoziv predsednika.

EZA

Demokrate više ne mogu da ignorišu dokaze koji se gomilaju protiv Donalda Trampa. Računaju da će od pokretanja impičmenta izvući političku korist na izborima naredne godine, makar ono ne dovede do opoziva republikanskog predsednika. Sudeći prema istraživanjima javnog mnjenja, većina Amerikanaca podržava pokušaj da se Donald Tramp izbaci iz Bele kuće

Foto: Tanjug AP Photo

KAP U PUNOJ ČAŠI

U suštini, Maler je nalazima svoje temeljne istrage dao dovoljno municije kongresnim demokratama, kad već on zbog rigidnih pravila nije mogao da potpiše optužnicu protiv aktuelnog predsednika. Umerene demokrate, kao i one koje su na lanjskim izborima mandat osvojili u tradicionalno republikanskim izbornim jedinicama, bojale su se da će im se pokretanje impičmenta obiti o glavu na izborima iduće godine. Njihova šefica Pelosi bila je svesna da je na kocki opstanak demokratske većine u domu kojem predsedava. U tom trenutku javnost je bila izrazito protiv opoziva Trampa, ma kolikom broju birača on načelno bio odbojan.

Kada je, međutim, otkriveno da je Tramp od Zelenskog zatražio da, sva je prilika kao uslov za odmrzavanje vojne pomoći Ukrajini od blizu 400 miliona dolara, tamošnje vlasti istraže navode o korupciji u koju su, navodno, uključeni bivši potpredsednik SAD i jedan od Trampovih mogućih rivala na predsedničkim izborima iduće godine Džo Bajden i njegov sin Hanter, koji je nekoliko godina bio u bordu ukrajinske naftne kompanije Burizma, *kunktatori* u redovima demokratskih zakonodavaca konačno su se sabrali i rekli šefici: Predsednik ne sme da traži stranoj vladi pomoć da bi naudio svom političkom oponentu. To je to, spremni smo za impičment.

PROCEDURA

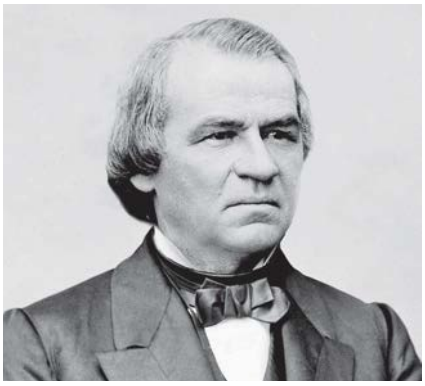
Uverenje u povoljan ishod postupka u Predstavničkom domu Nensi Pelosi temelji na uverenju da je na njenoj strani dovoljan broj demokratskih kongresmena, svakako više od 218 koliko je potrebno da predsednik SAD bude *impičovan*, što ne znači automatski i da je opozvan s funkcije.

Postupak opoziva predsednika je složen i dosada nikada nije rezultirao uspehom: u istoriji SAD nijedan predsednik nije napustio funkciju na zahtev Kongresa.

Predimpičment istrage pokrenute su svega četiri puta (protiv Endrua Džonsona šezdesetih godina 19. veka, Ričarda Niksona, Bila Klintona i sad protiv Donald Trampa). Kada se ta istraga okonča, njene nalaze razmatra Komitet za pravosuđe Predstavničkog doma; ukoliko procene da ima "mesa", sastavlja se svojevrsna "optužnica" (*articles of impeachment*), u kojoj je sadržano sve što se predsedniku stavlja na dušu.

Američki Ustav predviđa da se opoziv protiv predsednika pokreće ukoliko je počinio izdaju, primio/dao mito, ili za delo arhaičnog naziva "*high crimes and misdemeanors*" koje je kasnije interpretirano, pored ostalog, i kao zloupotreba predsedničke funkcije. Ovo potonje je nešto o čemu kongresne demokrate, u kontekstu telefonskog razgovora sa ukrajinskim predsednikom, intenzivno razmišljaju da bude prva tačka buduće "optužnice". Na osnovu ponašanja samog predsednika i njegovog okruženja od trenutka kada je »

Predimpičment istrage pokrenute su svega četiri puta, protiv Endrua Džonsona šezdesetih godina 19. veka, Ričarda Niksona, Bila Klintona i sada protiv Donald Trampa. Do sada nijedna nije rezultirala opozivom predsednika

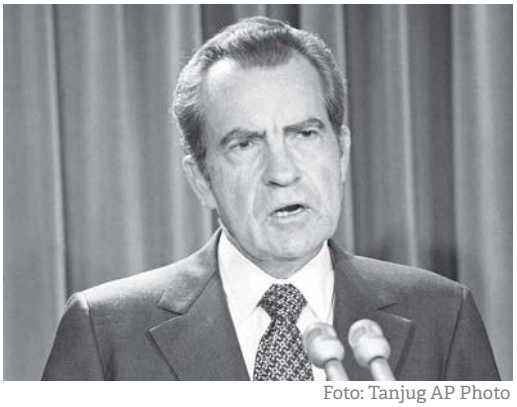

Foto: Tanjug AP Photo

Foto: Tanjug AP Photo

najavljena istraga, vrlo je moguće da će se na "optužnici" naći još dela, poput ometanje pravde, odnosno istrage.

Predlog "optužnice" potom dolazi pred plenum Predstavničkog doma i za njeno usvajanje potrebna je tek prosta većina (218 glasova). U tom slučaju, predsednik je *impičovan* (to su dosad iskusili Endru Džonson i Bil Klinton, dok je Nikson tu sudbinu izbegao zahvaljujući ostavci koju je podneo uoči glasanja), ali da bi bio i konačno uklonjen iz Bele kuće, potrebno je da se izjasni i Senat.

Postupak u Senatu po svemu podseća na suđenje, čak se sve odvija pod predsedavanjem šefa Vrhovnog suda SAD. Senatori imaju ulogu "porote", delegacija kongresmena (tzv. menadžeri) pred njima brani "optužnicu", a predsednika zastupaju advokati. Da bi predsednik bio opozvan sa funkcije, potrebno je da za to, odnosno "optužnicu", glasa dvotrećinska većina, znači najmanje 67 senatora.

Za opoziv predsednika Džonsona i Klintona te većine nije bilo u Senatu, s tim što se Džonson izvukao za samo jedan glas. Procedura predviđa da po opozivu predsednika njegovu funkciju preuzima potpredsednik SAD, dok se drugi čovek SAD, prema odredbama 25. amandmana, bira u Kongresu (tako je Džerald Ford došao do predsedničke funkcije).

Od 100 mandata, republikanci u Senatu trenutno imaju 53 predstavnika, demokrate 45, dok je dvoje senatora nezavisno.

ZVIŽDAČ BROJ DVA

Opredeljenje za predimpičment istragu, pa i eventualni nastavak postupka, demokratama je u međuvremenu dodatno učvrstilo objavljivanje predstavke koju je, zbog saznanja o sadržaju famoznog telefonskog razgovora, generalnom inspektoru obaveštajne zajednice uputio za sada anonimni "zviždač" (veruje se da je u pitanju pripadnik CIA).

Njegova saznanja, iako uglavnom dobijena "iz druge ruke", poklapaju se sa zvanično objavljenim sadržajem razgovora između Trampa i Zelenskog (u pitanju su, zapravo, beleške tih razgovora, dok je pravi transkript pohranjen na mesto kojem samo odabrani imaju pristup; tamo se, navodno, nalaze i transkripti razgovora s drugim svetskim liderima, poput Vladimira Putina i saudijskih zvaničnika). U trenutku nastanka ovog teksta u SAD se uveliko govori o postojanju još jednog "zviždača" koji, kako tvrde njegovi advokati, o telefonskom razgovoru ima neposredna saznanja.

Teze koje se drže Tramp i njegovi saveznici – da je u pitanju bio "potpuno savršen" razgovor s ukrajinskim predsednikom, da u njemu nije bilo ničeg spornog a pogotovu nije bilo reči "o usluzi za uslugu" (iako Tramp baš tu reč koristi u razgovoru), i da njegov zahtev za novom istragom protiv Bajdenovih (koji je kasnije pred kamerama uputio i kineskim vlastima) nema veze s obračunom s mogućim rivalom na predstojećim izborima, već sa željom, veli Tramp, da se Ukrajina konačno uhvati u koštac sa korupcijom – u potpunoj su suprotnosti sa impulsivnim i agresivnim Trampovim nastupima pred novinarima i, naravno, na Tviteru. Sve to ukazuje na to da predsednik SAD ima rašta da bude zabrinut zbog istrage koju vode demokrate.

Ponajviše bi mogao biti zabrinut zbog ljudi koji su u čitavu aferu umešani – od ličnog advokata Rudija Đulijanija, nekoliko članova Kabineta pa do diplomata – i šta bi sve mogli da kažu tokom svedočenja pred kongresnim istražiteljima.

Na tone spinova, "lažnih vesti", dezinformacija i konfuznih izjava koji su Tramp and co. prosuli u neograničenim količinama po prijateljskim medijima i društvenim mrežama, u ovom PR ratu nakon Malerovog izveštaja imaju ipak ma-

nje uspeha od kampanje protiv Trampa.

U prvom redu, javnost je, prema istraživanjima, većinski naklonjena predimpičment istrazi, pa čak i samom postupku opoziva. Kada je Kongres svojevremeno otvorio istrage protiv Niksona, odnosno Klintona, tu akciju podržavao je manji broj Amerikanaca nego što je to slučaj sada.

PREDIZBORNA KALKULACIJA

Raspoloženje javnosti je ključ za anticipaciju mogućeg epiloga avanture u koju su se demokrate upustile. Ukoliko sa rastom dokaza protiv Trampa bude rasla i podrška javnosti impičmentu, ishod mogućeg glasanja u Senatu čak bi mogao da bude iznenađujući, iako to sada ni izbliza tako ne deluje.

Ukoliko se to ipak ne desi, odnosno demokrate ne pronađu podršku najmanje 20 republikanskih senatora, Nensi Pelosi bi svejedno mogla da izvuče političku korist, a pod tim se podrazumeva ishod na izborima 2020. godine.

Republikanci se za sada drže zajedno kao da je u pitanju odbrana od napada vanzemaljaca i malo je onih koji se usuđuju da po ovom pitanju kritikuju predsednika (znaju da ih očekuje Trampova srdžba kakvu je netom iskusio senator i bivši predsednički kandidat Mit Romni), što je za članove te stranke uobičajeno ponašanje otkako je Tramp izabran za predsednika.

Bilo je u ovih gotovo hiljadu dana njegovog predsednikovanja toliko prilika da čitav Kongres pokaže Trampu kako su zakonodavna i izvršna vlast ravnopravne, te da budu korektiv nepredvidivom predsedniku i njegovim kontroverznim odlukama, pa opet su se republikanci radije opredeljivali za izbegavanje konflikta sa čovekom koji je bukvalno kidnapovao Republikansku stranku, pa tako i bazu njenih glasača.

DOKAZI NA TACNI

Za razliku od 2018, demokrate na izborima za Senat iduće godine imaju lakši posao od svojih rivala. Nekoliko je republikanskih senatora kojima reizbor dogodine visi o koncu, pa bi podrška koju bi pri glasanju u Senatu eventualno dali Trampu mogla biti iskorišćena da se dodatno oslabe. Dovoljno je, naime, da svega nekoliko njih izgubi iduće godine da bi demokrate povratile većinu u Senatu. Kontrola nad čitavim Kongresom značajno bi ograničila manevarski prostor Trampu u njegovom eventualnom drugom mandatu, a predstavljala bi, s druge strane, moćnu polugu ukoliko bi se u Belu kuću uselio predsednik iz redova Demokratske partije.

Neko je jednom rekao da za opoziv predsednika SAD nije neophodno da je stanar Bele kuće počinio bilo koje krivično delo. Otvaranje postupka opoziva je otuda čisto politički motivisan potez, dabome sa namerom da izazove političke posledice, što se republikancima, nakon što su krenuli na Bila Klintona, obilo o glavu. To je bila politička cena procene da predsednik nije dostojan funkcije koju obavlja.

Međutim, kada impičment ne podržavaju samo političari iz tabora suprotnog aktuelnom predsedniku već i velika većina građana, pitanje je koliko dugo kongresmeni mogu sebi da dopuste da to ignorišu. Pogotovo kad se predsednik sve vreme lično stara da ne zafali jakih dokaza protiv njega. ¶

DENIS KOLUNDŽIJA

Valjevo: Festival duvan čvaraka

RECOPIS JE STROGO ČUVAN

Službenik vlade, u crnoj jakni, izvadi Gajgerov brojač, pregleda čvarke, kajmak i rakiju, Dačić uspešno pređe most, sa koga su visile saksije sa nekim petonijama, i odmah upade u čvarke koji nisu testirani

Kad sebe, na vreme, Radovan Beli Marković, književno čudovište iz Lajkovca, dok je jeo novinarski hleb, zapis'o je da Valjevo tone u Srbiju. Došlo dotle da pliva jer je napredna vlast, i u ovako naprednoj Srbiji, daleko iznad proseka, i što je najbolje/najgore, tome nema kraja. I što je najbolje/ najgore, sve se radi duplo. Tako je i tzv. Festival duvan čvaraka, đilkoško podvriskivanje u centru grada, prešao u višu fazu, sve, umesto jedan, traje dva dana, a kakvi su rekordi u pitanju, ne bi čudilo da to pređe u višednevno, višemesečno i sve tako redom do sabajle arlenje.

PASULJ U KONZERVI

Reporter krenu u inspekciju na platou Doma kulture, gde bila ukrovljena bina, veliki i sitno-mrežast zastor na kome pisalo Grad Valjevo, a ispod, na dužnoj mušemi, Festival duvan čvaraka Valjevo. Na platou bile i tezge sa najbolju tradicionalnu ponudu. Novinar krenu od prikolice sa suhomesnati proizvodi, dalje bili baloni punjeni helijumom, razna srceta i rode, majice sa znakom "Crvene zvezde", likom i delom Čiča Draže i đenerala Ratka, nakit od "medicinskog" čelika, med, čarape vunene, džemperi, svilene bom-

BEZ STRAHA: Visoki gosti vrše degustaciju; službeno lice vrši gajgerizaciju; "Sorabi" i banane kao podrška svečanosti
Fotografije: D. Todorović

bone, slatko vino "šira", licideraska srca i lulice, ratluk i baklave, opet med i čarape, ukrasi od stiropora, drveni burići, razni "keksovi", flaše i čokanjčići sa svi sveci, još šećernih lulica, narodne kobasice...

Dole, na keju Kolubare, desno, velika lučna i bela šatra opasana tarabom, pred kojom veliki zemljani lonci sa svadbarskim kupusom, više svinja koje su se okretale na ražnjevima. Tu improvizovani mostić, sa strane šipke od građevinskih skela, sa kojih vise saksije sa cvećem povezane ukrasnom trakom. Preko puta bio niz belih čadora pod kojima su se dimili i čvarili čvarci.

Levom obalom, nizbrdo, nastavi se tradicija na tezgama, med, debela slanina, saksije, veštačko cveće, mali drveni top, rakija, kupinovo vino, mast, suva rebra, flaše i flašice sa šajkača zatvaračima, oslikane sa svi sveci i grbovi, "fanta" u limenci, još lulica i flašica sa svi sveci, šoder čvarci, brojanice, luč sa Zlatibora, začinska paprika, tucana paprika, "končići sreće", "poludrago kamenje", daske i varjače, plastične puške i mitraljezi, majice sa natpisom "Ratko Mladić heroj Srpskog naroda", pasulj u konzervi, "Prvi srpski sir", đe ima pečeni sir sa slaninom, šubare, šajkače, jagnjeći kožusi, zidni satovi sa slike kuca, maca i "kavasakija", šajkače na kojima znak četnika Ravne gore, ali i petokraka...

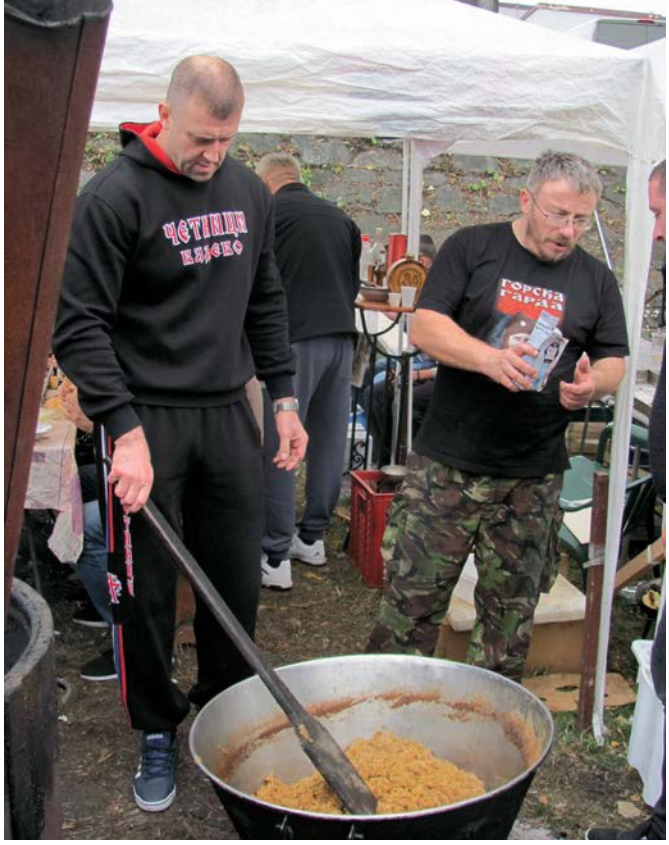
Preko reke ti beli čadori gde se radi glavni pos'o. Pred čadorima oranije u kojima se mešaju čvarci, ispred tezge sa pršuta i slanina, iza dupli stolovi gde se mezi i zabacuje. Svaka posada istakla legitimaciju, pa imamo: Pokret snaga Srbije, Invalidi rada, Sima mangulica, Sorabi, gde svi sa crni kožni prsluci na kojima piše "Sorabi", pa "Bećari", sa narandžaste majice, crni šeširi sa narandžastom trakom, koji nisu pravi bećari, nego 'oće budu bećari...

Dalje ima Mandušića vuci, Četnici Valjevo, sa drvenom ogradicom ispred štanda, koji se još nisu raspremili u "borbene" uniforme, pa Složne komšije, sa prepariranom glavom divlje svinje, Pokret treće doba, JKP Vodovod, JKP Vidrak (gradska čistoća), svuda ima slanine, pa i slanine sapunjare, kuvanih kukuruza, najbolje švargle u državi... Još ima posada Ravnogorac, sa Meze šop 1 i Meze šop 2 posadom, Deda i unuci, Čvarci kod kume, Ravnogorski omladinci, posada "Suvarak", Kazneno-popravni zavod, svuda pihtije, kavurma, sve od "čiste mangulice"...

U taj pos'o pred reportera ispade krupan čovek, u beloj kuvarskoj bluzi, kome je oko vrata bilo dva kila zlata u medaljama i drugim priznanjima. To Božidar Milidragović, iz Bjelovara, poteže najveću zlatnu kolajnu, pa se predstavi, Akademik master šef, poteže drugu najveću kolajnu, pa se još jednom predstavi, predsednik Asocijacije profesionalnih kuhara za Hrvatsku... Prvo pa reče da će tuži "Vreme" jer su objavili da je bio sa srpskim četnicima, zbog čega su ga napadali u Bjelovaru, pa nastavi da je ovde šesti put, ove godine baš ljepo, dobro je da traje dva dana, nema kiše, puno ljudi, uz smeh prognozira da ih je 50 000, ima korektna iskustva, svi ga pozdravljaju, nema nikakvih problema, poklanjaju mu čvarke...

MI SMO DOŠLI VOZOM

Sa bine grunu "Pukni zoro", posada Mokra braća 1 se odvrnu na *Ja ovako* »

RAD NA LICU MESTA: "Majstor", prekaljeni "četnik" i duvan čvarak u nastajanju

više neću moći, je l mi doći, ili ću ti doći... Pred čadorom Četnici Valjevo je ordiniro "major" Ljubinko, inače finansijski inspektor, sa crnu šapku sa kokardom, belu majicu kratkih rukava na kojima pisalo "Četnici Valjevo", dok je na leđima imao isti natpis u crvenoj boji, podvučenoj crnom. Major uze pokazno meša čvarke, novinaru se dogodi njegov ekskluzivac, narodni pesnik Srba, koji spremno izvadi 'artiju, pa poče: Stiže jesen, Valjevo proslavlja/ slanina se u ranije stavlja/ recopis je strogo čuvan/ kad se sprema čvarak duvan... Goropadna Stanija jaru daje ko ranija/ meša ona bez prestanka/ bludni poriv u meni se javi/ kad ugledah ko somune grudi/ dva rumena bradavička visa/ skide ona šlingeraj sa sisa...

Sa bine se javi voditelj, lično gospodin Šarenica Šarenac, koji stajao na bini i svečano radio odgovoran pos'o: "U 13 sati svečano otvaranje, čućemo prangije, u 15 sati koncert ima umetnik Đani..." Šarenica Šarenac profesionalno siđe sa bine, krenu folklor, iz organizacije došanuše reporteru da juče na bini bila voditeljka, profesionalka što vodi "Parove"...

Novinar profesionalno uze da se interesuje koje cveće, povezano ukrasnim trakama, visi sa metalnih konstrukcija, među odgovorima bi da nije važno koje je, važno je da je lepo, kao i da mora da je neka petonija. Kad to saznade, uze, naspram srednjeg mostića, upiše tezgu mesara iz Kaća, koji razapeo srpsku zastavu sa ocila, a na tezgu met'o da sve od "najzdravije meso", iznad slanine sapunjare natpis "Poslednja odbrana od gripa i Amerikanaca"...

Na bini gospodin Šarenica Šarenac, nakon reči o sjajnoj koreografiji, najavi da će manifestaciju svečano otvoriti predsednica Turističke organizacije Valjevo. Izađe žensko, koje ima u CV da je, pre direktorske funkcije, čak tri meseca šalterisala u turističkoj agenciji, pa reče držeći mikrofon: "Hvala, Slobodane, dobro došli, želim da vas pozdravim ispred grada Valjeva, našeg gradonačelnika, ovo je 14. festival, nadam se da uživate, lepo vreme je na našoj strani, sunce sve obasjava..." Šarenica Šarenac objavi: "Ćućete prangije!" Čuše se prangije, krenu "Pukni zoro"...

Pronese se glas da stiže Dačić gospodin, na štandu Poljoprivredne škole, gde planirano da Dačić gospodin prisedne, predstavi se gospodin u crnoj kožnoj jakni, iz crnog plastičnog koferčeta izvadi Gajgerov brojač, uze reči da ima još opreme, ali nije pon'o, uze pregleda čvarke, kajmak, rakiju... Kad gospodin u crnoj jakni završi pos'o, na sto izneše činije sa čvarcima, sir i kajmak, pogačice, tanjire sa escajgom, sve prekriše belim čaršafom.

Od bine se pojavi Dačić gospodin, sa svoje muško dete, svoj ministar Antić, koji imađaše lake plave cipele sa po dve brnjce na levu stranu, zajedno sa gradonačelnikom Valjeva, pored koga je bio njegov gospodin u zeleni komplet, poznat kao gospodin Teča, koji je na mesto člana Gradskog veća, iz penzije, metut kao rođeni teča gospodina Ministra policije. Dačić gospodin krenu u obilazak tezgi, nije konstatov'o tezge sa varjačama, proće i lulice, turšiju, obustavi se kod flaša i flašica sa svi sveci slikama, obavi jedno slikanje sa gospođom koja ponosno izađe pred tezgu.

Dok se Dačić gospodin, pohvalivši slaninu sapunjaru, slikavo kod tegli sa ajvar i druga turšija, policija obustavi pešacima prelaz preko mostića, što je najviše nezadovoljstva izazvalo kod gospode građana koji stigli u organizaciji "Srbija Voza", za čitavi' 200 dinara za kartu, koji su džaba vikali: "Mi smo stigli vozom..." Najzad, u crnoj dolamici, na most, sa koga su svečano visile saksije sa nekom petonijom, stupi Prvi potpredsednik Vlade, udari pravo na reportera "Vremena", te ga pita mnogo dobro pitanje: "Kakvi su čvarci?" Odmah ga do'vatiše kod prve oranije sa čvarcima, pojede šaku čvaraka koji nisu prošli Gajgerov brojač, ču da bila Jagnjijada, uze pita: "Kad bila 'Jagnjada'?" Izda naređenje da se upiše datum, da idu na "Jagnjadu"...

Dačić kolona se probi do štanda Poljoprivredne škole, ministar pozdravi sve ispod susednog čadora, kad obavi još pozdravljanja, sedoše, gospodin Prvi potpredsednik se, viljuškom, maši čvaraka, viljuškom se maši i kajmaka, pa uze veli da je jeo spržu, a jeo i čvarke, i to u Njujorku, tamo pravljene, pa uze zahvali što su ga zvali, što ga stalno zovu, dobro je što svaki grad u Srbiji ima svoju manifestaciju koja ga promoviše... Reče i da došo vidi ima li problema između SNS i SPS, na lokalu, rekli mu da nema, da će sve sami rešiti.. Pređe na temu da ima problema sa kilogrami, a jede čvarke, svakog ponedeljka se zariče da neće više... Tu novinar "Vremena" bio slobodan pita: "Može li nešto o Šestom oktobru, na 6. oktobar?" SNS gradonačelniku bi smešno, a Dačić gospodin se obrisa, pa reče da ne treba živeti u prošlosti, već treba raditi za budućnost!

Posao ceđenje čvaraka se privodio kraju, posada Četnici Valjevo je za završni čin bila u "borbenim" uniformama, dugajlija u trenerci sa natpisom "Četnici Valjevo" je mešao čvarke, dok ih je drugi, u majici "Gorska garda" solio. Postava Sorabi završila pos'o, kod njih se prešlo na bas i dve harmonike, *A voleo sam te...* uključi se i umetnik Đani sa bine, stade da tuče i gusla, *Ooo, sve mi tvoje nedostaje...* ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Imate jedan sat da odgovorite na moj mejl

Ko nema imejl adresu taj danas praktično ne postoji. Preslišavao sam se koga znam, a da taj sigurno nikada nije poslao imejl i taj spisak nije bio tako mali. Radi se o starijima, koji nikada nisu imali potrebu za takvom komunikacijom, neki od njih su i slabo pismeni. Onda sam shvatio da mnogi od njih imaju pametne telefone, a to znači i naloge na androidu, što ne može bez imejl adrese koju im je neko napravio da bi ih povezao. Kako god, ne očekujte da vam oni ikada odgovore ako im budete pisali, mada me je nekolicina demantovala u poslednje vreme.

Kakva pravila važe za ostale, koji su imejl otvorili svesno?

Prema istraživanju Džefa Tojstera, koji redovno prati ponašanje korisnika interneta, nešto manje od polovine korisnika interneta zadovoljno je brzinom na koju biznisi odgovaraju na njihove mejlove (podatak je iz 2017). U anketama iz 2015. i 2018. Tojster je došao do zaključka da je zadovoljavajuće vreme za odgovor na elektronsku poštu jedan sat. Tu računicu izveo je mereći koliko je onih koji očekuju odgovor u roku od 15 minuta (11 odsto), u roku od sat (19 odsto), 4 sata (14 odsto), jedan dan (43 odsto) i duže od dva dana (ostalih 13 i nešto procenata).

Isprva se čini da je većina zadovoljna ako im odgovor stigne između 4 i 24 sata, ali Tojster smatra da je za merenje kvaliteta usluge bitno vreme koje bi zadovoljilo ono što zovemo "ogromna većina", a to je jedan sat. Jer i onaj koji je spreman da čeka tri dana biće zadovoljan ako odgovor dobije za sat. Izuzetan servis imaju kompanije koje odgovaraju na mejlove za 15 minuta.

Interesantno je da su najmanje strpljivi bejbi bumeri (stariji od 60 godina), njih 35 odsto očekuje odgovor u roku od sat za razliku od iksovaca (od 40 do 60) kojih je 30 odsto i milenijalaca od kojih tek 28 odsto očekuje odgovor tako brzo. Jedno objašnjenje je da milenijalci komuniciraju porukama, a iksovci su negde između.

No, ovo važi generalno za sve mejlove. Situacija se menja kada se dopisujete sa kolegama na poslu. Najviše je onih koji daju rok od 4 sata (36 odsto), a manje od 2 odsto je spremno da čeka duže od dva dana. I tu je najveći procenat zadovoljstva postignut ako odgovor stigne unutar jednog sata.

Problem sa ovim mejlovima je što su zbog te brzine odgovori uglavnom nepotpuni, pa kolege razmene 5 do 6 mejlova pre nego što dođu do nekog zadovoljavajućeg rešenja.

Osnovna kultura nalaže da se na mejl koji je upućen vama lično odgovori, osim ako vam je namera da nekog ignorišete. Neke firme šalju automatske odgovore koji potvrđuju da je mejl primljen, što stvara utisak efikasnosti. Smatra se da kada idete na odmor ili put, treba da uključite "sekretaricu" koja svakome otpisuje da ste privremeno nedostupni, a ne bezobrazni ili, daleko bilo, neposlovni. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

RAZGOVOR ČOVJEKA SA SVOJOM SJENOM

ALEKSANDAR ZOGRAF.

"RAZGOVARAO TAKO JEDNOG DANA ČOVJEK SA SVOJOM SJENOM. ZAŠTO SE ČOVJEK NE BI JEDNOM RAZGOVARAO SA SVOJOM SJENOM? SJENA JE TVRDILA: ČOVJEČE, MISLI KOJIMA SE TI BAVIŠ ZAPRAVO NISU TVOJE. TI SI SLUGA ONOGA KO JE BIO TVOJ UČITELJ. A ZAŠTO DA BUDEŠ SLUGA, BUDI GOSPODAR. IDI SVOJIM PUTEVIMA. SVAKI ČOVJEK IMA PRAVO DA U TKIVO SVIJETA UBACI SVOJU NIT!"

AUSTRIJANAC **RUDOLF ŠTAJNER** (1861-1925) JE BIO OSNIVAČ **ANTROPOZOFIJE**, EZOTERIČNOG UČENJA KOJE JE POČETKOM DVADESETOG VEKA BILO OD UTICAJA NA SLOBODNE MISLIOCE U RAZNIM SREDINAMA, BRZO POSTAVŠI NEPRIJATELJEM **NACISTA** I NJIHOVE OKULTNE DOKTRINE. U BEOGRADU JE U PERIODU 1931-1941. IZLAZIO ČASOPIS **UPOZNAJ SEBE!**, U KOJEM SU OBJAVLJIVANI PRILOZI IZ RAZLIČITIH KRAJEVA JUGOSLAVIJE. DOBAR BROJ TEKSTOVA IMAO JE SLOBODNU FORMU, S OBZIROM DA SU ANTROPOZOFI VEROVALI DA SE INTUICIJOM MOGU DOKUČITI VIŠE ISTINE.

MEĐU POKRETAČIMA LISTA BILA JE I **KLARA DAJČEVA -ŽUPIĆ** (1897-1984), LEKARKA KOJA JE VRLO RANO U SVOJOJ PRIVATNOJ ORDINACIJI PRIMENJIVALA **HOMEOPATSKU** METODU LEČENJA, I KOJA JE SA SVOJIM SUPRUGOM **STANISLAVOM ŽUPIĆEM** (TAKOĐE ANTROPOZOFOM) ŽIVELA U ZAGREBU I ZEMUNU. TEKST "**RAZGOVOR ČOVJEKA SA SVOJOM SJENOM**", IZ 1934, PRIMER JE NJENE NADAHNUTE PROZE, OBJAVLJENE POD PSEUDONIMOM **VESTIGATOR**...

"ČOVJEK JE ODGOVORIO SVOJOJ SJENI: "NA MISLI DRUGOGA JA NADOVEZUJEM SVOJE. U TOM SAM DOGRAĐIVANJU SLOBODAN, JER SAM SE SÂM NA NJ ODLUČIO". DA-TVRDILA JE DALJE SJENA – TEBI SE TAKO ČINI. ALI TI ĆEŠ MNOGO MORATI ODBACITI, DA BI SVOJE DOVEO U SKLAD TUĐEM, MA SE TI TOME TUĐEM SADA DIVIO".
"VESTIGATOR" ZAKLJUČUJE: "SVAKI ČOVJEK IMA SJENU SA KOJOM RAZGOVARA. KAO ŠTO LJUDSKO TIJELO BACA SVOJU SJENU, TAKO I LJUDSKA DUŠA BACA SVOJU SJENU, SVOG DVOJNIKA. ŠTO GUŠĆA TMUŠA NESVRŠENIH BORBI, TO CRNJA SJENA. KOLIKO LI JE LJUDI, KOJIMA SJENA PROGOVARA, TE SE ONI SLUŠAJUĆI TUĐE ZAMISLI PITAJU: IMA LI TU PROSTORA ZA MOJA RAZMIŠLJANJA?

Leto u planini

Više od odlaska na more radovala sam se putu do tamo, jer bismo negde na pola, kod Kokinog broda, na ivici jezera koje je za mene odavalo jezu Loh Nesa, taman u trenutku kad mi se učini da se nešto pomalja iz duboke tamne vode, skrenuli pravo gore uz planinu, do sela u srcu Zlatibora iz kog moj otac potiče.

Usnule i zbunjene, sestru i mene bi iz kola preneli do velikih madraca na tavanu. Na trenutak bi nas ošinuo hladni planinski vazduh pa smo se jogunile, a onda utonule u starinske perjane jorgane i morale smo da se zbijemo da bi jedna drugu zgrejale do sna.

Foto: Marija Janković

Ujutru nas je budio zvuk potoka koji protiče odmah iza baba Milorankine kuće, cvrkut ptica, jedna krava što muče i zvuk zvona oko njenog vrata, hladni planinski vazduh koji se probijao kroz jedva odškrinuti prozor i štipao za oči, a iščezavali su duhovi dece koja su nekada skakala po stepenicama i hvatala nas za nožice kad mi sestra otme moje parče jorgana i prsti provire napolje.

Da joj se osvetim, pričala sam joj priče o vukovima koji dolaze zimi čak do kuća da pokupe šta im sleduje od stoke, dok smo jedva virile ispod jorgana, plašeći se da siđemo u prizemlje, kroz veliku, praznu kuću. Nikad nam nije bilo jasno zašto u njoj žive samo stara Miloranka i njena snaja Brana. Nismo znale da su i naši roditelji deo priče o stanovnicima malog sela u dnu Murtenice koji su se odselili krajem prošlog veka trbuhom za kruhom, dalje od ovih padina čiju lepotu i bogatstvo kao teret nose na plećima. Pod ovim krovom spavalo je nekad šesnaestoro ukućana, po dvorištu i okolnim šumama trčalo na desetine dece. Imali su vodenicu, a pradeda je imao svoju kovačku radnju, svašta je znao da napravi rukama. Svi su radili u strugari, koju su opet držali naši rođaci. U celom selu živeli su samo Milojevići, a ja sam kao mala zamišljala da sam harambaša nekog divljeg planinskog plemena koje je pre dva veka došlo iz još grđih planina u Crnoj Gori, kroz koje ćemo sutradan da prođemo.

Nakon kafenisanja sa ženama iz sela majka bi nas izvukla ispod jorgana na uštipke, kajmak, sir, džem od šipurka ili šumskih jagoda.

A onda sa ocem i majkom po selu, uz padinu po kojoj su raštrkane sada uglavnom napuštene kuće naših predaka, od jedne strine do druge tetke koje su se sve zvale Milunka ili Radulka, i za nas su izvlačile kolače i jabuke, a neka bi ispekla i celo pile. Majka bi govorila: ne treba, pa nemate, a one su se vređale i govorile nam da smo prave Milojevićke.

Retko bi se ko od muških našao kod kuće, jer su svi vozili kamione po belom svetu, rasipali našu građu za budzašto, to je rekla majka, a ja sam slušala priče kako je stric lovio zmije u potoku iza Milunkine kuće, kako su se otac i stric sa još tucetom dece sankali niz pomenutu padinu i kako su bili divlji i da ih je baba tamanila od batina, i kako su pešačili do prve škole po petnaestak kilometara.

Onda smo išli do groblja, gledala sam crno-bele slike identičnih rođaka, svi nosati, visokog čela i dubokih plavih očiju koje su na sve gledale sa visine, sa urođenom gordošću planinskog čoveka.

Tu je otac uvek držao slovo o precima. Neki stric je izgradio sve u selu, i vodenicu i strugaru, a nosio je ciglu ispod stomaka da ne bi osećao glad dok je teglio tovar do Užica. Sančo je bio čak i poslanik u Miloševoj skupštini, a glas o njemu i dalje odzvanja ovim brdima. A tu je i Miladin "Krkan" koji je umro mlad i bio poznati bokser i prevarant, i njegov otac Srećko, čuveni bonvivan i još veći prevarant, koji je sejao decu po okolnim selima i brdima.

Uveče bi do kasno tata sedeo sa muškima iz familije, dok su se nama sklapale oči pored šporeta koji je goreo i u julu, najedene od testa i vrućih krompira iz kamene pećnice. Neki od rođaka su još bili u radnim odelima, ceo dan su sekli šumu, iz kose i brkova virilo im je iverje i grančice, glas im je pucao od rakije, a dovikivali su se kao da im motorne testere još rade, navika da se dovikuju s brda na brdo ostala im je od predaka. Do kasno u noć su pijano raspravljali o politici, a san mi se mešao sa nepoznatim rečima "četnici", "komunjare", "jajare", sa likovima rođaka izbrazdana lica i oštrih zuba i dubokih prevrtljivih očiju iz kojih sija podla dobrota čoveka koji je rođen da voli svoju rodnu grudu, a sebična vremena su ga naučila da vara i najrođenije. Uvek su govorili da rodbina mora da se drži zajedno kao da su sačuvali nešto od etike planinskog čopora, a često sam slušala kako je neko od njih zakinuo onog drugog za pare.

Sutradan bismo se vratili u jugo i nastavili do Jadrana. Dugo ne bih mogla da zaspim jer kad zažmurim, u očima mi je iskrilo zelenilo leta u planini, u nijansama smrče i borovine, kako se kupa u oštrom planinskom suncu, tako bleštavo da moraš da skreneš pogled. ¶

NEVENA MILOJEVIĆ

15. Kids fest

MALI KORAK ZA TEBE, VELIKI ZA DETINJSTVO

kids-fest.com

Pink Lady®

PREMIUM BREND

Pink Lady – Mnogo više od jabuke

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec